

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΝΔΡΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΕΣ
ΕΠΙΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΕ
ΟΡΙΣΜΕΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ
ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
RUE DE LA LOI 200 • 1049 ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΝΔΡΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Συγκριτικές στάσεις απέναντι σε ορισμένα κοινωνικά προβλήματα

Αποτελέσματα και αναλύσεις
δειγματοληπτικής έρευνας στις εννέα χώρες
της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την ευκαιρία
του Διεθνούς Έτους Γυναικών

Βρυξέλλες
(200 rue de la Loi)
December 1975

Έγγραφο του Pierre Dieumegard για την [Ευρώπη-Δημοκρατία-Esperanto](#)

Σκοπός αυτού του «προσωρινού» εγγράφου είναι να δώσει τη δυνατότητα σε περισσότερους ανθρώπους στην Ευρωπαϊκή Ένωση να δουν έγγραφα που παράγονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (και χρηματοδοτούνται από τους φόρους τους).

Εάν δεν υπάρχει μετάφραση, οι πολίτες αποκλείονται από τη συζήτηση.

Το εν λόγω έγγραφο «Eurobarometer» υπήρχε μόνο στην αγγλική, [τη γαλλική και τη γερμανική γλώσσα](#) σε αρχείο pdf τύπου «image». Από το αρχείο, δημιουργήσαμε ένα αρχείο τύπου κειμένου ODT, που προετοιμάστηκε από το λογισμικό Libre Office, για αυτόματη μετάφραση σε άλλες γλώσσες. Τα αποτελέσματα είναι πλέον [διαθέσιμα σε όλες τις επίσημες γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης](#).

Είναι επιθυμητό η διοίκηση της ΕΕ να αναλάβει την ευθύνη για τη μετάφραση σημαντικών εγγράφων. «Σημαντικά έγγραφα» δεν είναι μόνο οι νόμοι και οι κανονισμοί, αλλά και οι σημαντικές πληροφορίες που απαιτούνται για τη λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων από κοινού.

Προκειμένου να συζητήσουμε από κοινού το κοινό μας μέλλον και να επιτρέψουμε αξιόπιστες μεταφράσεις, η διεθνής γλώσσα της Εσπεράντο θα ήταν πολύ χρήσιμη λόγω της απλότητας, της κανονικότητας και της ακρίβειάς της.

Επικοινωνήστε μαζί μας:

[Κοντάκτο \(europokune.eu\)](mailto:europokune.eu)

<https://e-d-e.org/-Kontakti-EDE>

Πίνακας περιεχομένων

Εισαγωγή.....	5
Μέρος 1: Κύρια αποτελέσματα της έρευνας.....	8
Το πρόβλημα της θέσης των γυναικών: σημασία του προβλήματος, αντίληψη και αξιολόγηση της αλλαγής.....	9
1. Η σημασία του προβλήματος.....	9
2. Αντίληψη και αξιολόγηση της αλλαγής.....	13
II Οι chances των γυναικών και των ανδρών πριν από τη ζωή.....	23
1. Η συνολική απόφαση.....	23
2. Γιατί οι γυναίκες είναι λιγότερο πιθανές;.....	27
3. Τομείς διακρίσεων.....	32
III Οι αντίστοιχες προσδοκίες των γυναικών και των ανδρών για την άμβλυνση των διαφορών στους κοινωνικούς ρόλους.....	38
1. Τι θέλει η πλειοψηφία;.....	38
2. «Φεμινισμός»	41
3. Three situations της καθημερινής ζωής.....	45
IV Οι αντίστοιχες και αμοιβαίες στάσεις γυναικών και ανδρών έναντι της επαγγελματικής εργασίας.....	50
1. Απασχόληση και μη απασχόληση.....	51
2. Ικανοποίηση από τη δουλειά κάποιου.....	54
3. Ικανοποίηση που αποδίδεται στον/στη σύζυγο σε σχέση με την εργασία που εκτελεί.....	60
4. Επαγγελματική δραστηριότητα των γυναικών.....	62
V. Κοινωνικές μορφές που θεωρούνται σημαντικές για τη βελτίωση της θέσης των γυναικών.....	72
Στάσεις απέναντι στην πολιτική και τις μορφές κοινωνικής συμμετοχής.....	75
1. Τι πρέπει να είναι πάνω απ' όλα η δουλειά των ανθρώπων;	77
2. Οι αντίστοιχοι πολιτικοί ρόλοι.....	81
3. Ο βαθμός εμπιστοσύνης σε έναν άνδρα ή μια γυναίκα ως πολιτικό εκπρόσωπο στο κοινοβούλιο...84	
4. Κοινωνική συμμετοχή.....	88
VII Αισθήματα ικανοποίησης ή δυσαρέσκειας.....	102
1. Το γενικό αίσθημα ικανοποίησης.....	102
2. Συγκεκριμένες πτυχές των συναισθημάτων ικανοποίησης.....	107
VIII Το αίσθημα της ευτυχίας.....	112
IX Στάσεις έναντι της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ενοποίησης της Ευρώπης.....	116
1. Η κοινή αγορά.....	116
2. Η ενοποίηση της Ευρώπης.....	122
3. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και η μεταβαλλόμενη θέση των γυναικών.....	128
Μέρος II Επεξηγηματικό δοκίμιο για τη διαμόρφωση της στάσης απέναντι στη θέση των γυναικών.....	133
Εισαγωγή στη Μεθοδολογία.....	134

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

II Τυπολογική ανάλυση της στάσης του κοινού απέναντι στη θέση των γυναικών.....	134
III Ανάλυση παραγόντων και πολυκριτηριακή ανάλυση των αποκρίσεων.....	142
1. Υπέρ ή κατά της κοινωνικής αλλαγής.....	145
2. Αισιοδοξία και απαισιοδοξία.....	156
Συμπεράσματα.....	162
Παρατηρήσεις.....	163
Τεχνολογικές εξελίξεις: Ήταν η εποχή των γραφομηχανών και των στένσιλ.....	163
Αλλαγές στο στυλ σύνταξης: Αυτή ήταν η εποχή που οι συντάκτες σκέφτονταν (και έδειχναν τις σκέψεις τους).....	163
Μερικά γραφήματα που καθιστούν δυνατή την απεικόνιση των δεδομένων του 1975.....	165
Ταχύτητα αλλαγής.....	165
Σημασία και νόημα της αλλαγής.....	165
Σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, οι εθνικές γνώμες είναι επίσης ευρέως διασκορπισμένες.....	166
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	168
ιβ. Ονομασίες των ινστιτούτων ερευνών και ημερομηνίες συνεντεύξεων.....	168
II. Τεχνικές σημειώσεις.....	168

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΝΔΡΕΣ ΤΗΣ
ΕΥΡΩΠΗΣ

Συγκριτικές στάσεις απέναντι σε
ορισμένα κοινωνικά προβλήματα

Εισαγωγή

Με την ευκαιρία του Έτους των Γυναικών και, κυρίως, για την καλύτερη κατανόηση της στάσης των γυναικών και των ανδρών απέναντι σε ορισμένα προβλήματα της κοινωνίας μας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανέθεσε, τον μήνα του κακού 1975, μια δειγματοληπτική μελέτη στις εννέα χώρες της Κοινότητας.

Αυτή ήταν η πρώτη φορά που πραγματοποιήθηκε τέτοια έρευνα σε διεθνές επίπεδο για το θέμα αυτό. Around 9500 people - men and women - aged 15 and over, divided into national representative samples, were interviewed orally by investigators from eight specialised institutes, on the basis of a questionnaire comprising some 50 questions, including the questions corresponding to EUROBAROMETER 3¹

Ο αριθμός των ερωτηθέντων σε κάθε χώρα έχει ως εξής:

	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο
Βέλγιο/Βέλγιο	728	779	1507
Ντάνμαρκ	505	568	1073
Γερμανία	483	556	1039
Γαλλία ²	563	593	1156
Ηνωμένο Βασίλειο ³	622	703	1325
Ιρλανδία	475	521.	996
Italia	526	517	1043
Λουξεμβούργο	151	160	311
Ολλανδία	539	554	1093
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	4592	4951	9543

1 Το Ευρωβαρόμετρο είναι μια δημοσκόπηση που διεξάγεται κάθε έξι μήνες στις χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Τα αποτελέσματα του αριθ. 3 δημοσιεύθηκαν στις αρχές Ιουλίου του 1975. Οι ακριβείς ημερομηνίες των συνεντεύξεων και κάθε άλλη τεχνική πληροφορία παρατίθενται στο παράρτημα του παρόντος εγγράφου, μαζί με κατάλογο των ινστιτούτων που είναι αρμόδια για τις εργασίες.

2 Συνεκτίμηση της στάθμισης των αγροτικών περιοχών (155 περιπτώσεις).

3 Y compris Northern Ireland (300 υποθέσεις).

Τα κύρια αποτελέσματα αυτής της έρευνας, η οποία προέβλεψε με κάποιο τρόπο τις επιθυμίες που υιοθετήθηκαν στο Παγκόσμιο Συνέδριο του Διεθνούς Έτους Γυναικών (Μεξικό, 19 Ιουνίου - 2 Ιουλίου 1975), παρουσιάζονται με τον απλούστερο δυνατό τρόπο. Το παγκόσμιο σχέδιο δράσης που εγκρίθηκε στο τέλος της διάσκεψης αυτής αναφέρει ότι «οι εθνικές, περιφερειακές και διεθνείς ερευνητικές δραστηριότητες, καθώς και η συλλογή και ανάλυση δεδομένων σχετικά με όλες τις πτυχές του καθεστώτος των γυναικών, έχουν υψηλή προτεραιότητα» (παράγραφος 161). Ειδικότερα, τονίζει τη χρησιμότητα της συλλογής δεδομένων σχετικά με «την ποιότητα ζωής, για παράδειγμα, την ικανοποίηση από το επάγγελμα, το εισόδημα, τα οικογενειακά χαρακτηριστικά και τη χρήση δραστηριοτήτων αναψυχής» (σκέψη 167).

Η έρευνα αυτή δεν έχει ως στόχο να εξαντλήσει το θέμα. ενώ το σύμπαν είναι ιδιαίτερα ευρύ, αποτελούμενο από σχεδόν 200 εκατομμύρια γυναίκες και άνδρες ηλικίας 15 ετών και άνω, το πεδίο εφαρμογής του ερωτηματολογίου περιορίστηκε σκόπιμα σε ορισμένα θέματα ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τις υπηρεσίες της:

- τη σημασία που αποδίδεται στο πρόβλημα της θέσης των γυναικών, δηλαδή της θέσης των γυναικών στην κοινωνία, σε σύγκριση με εκείνη των ανδρών·

την αντίληψη και την αξιολόγηση της αλλαγής όσον αφορά το καθεστώς των γυναικών·

την αξιολόγηση των ευκαιριών των γυναικών σε σχέση με τους άνδρες·

- τις αντίστοιχες προσδοκίες γυναικών και ανδρών για την άμβλυνση των διαφορών μεταξύ των κοινωνικών ρόλων και των δύο φύλων·

- τις αντίστοιχες και αμοιβαίες στάσεις γυναικών και ανδρών έναντι της επαγγελματικής εργασίας·

- κοινωνικές μεταρρυθμίσεις που θεωρούνται προτεραιότητα για τη βελτίωση της θέσης των γυναικών·

στάσεις έναντι της πολιτικής και των μορφών κοινωνικής συμμετοχής·

- τα επίπεδα και τα συστατικά του αισθήματος ικανοποίησης και δυσαρέσκειας.

- το αίσθημα της ευτυχίας?

στάση απέναντι στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και την ενοποίηση της Ευρώπης.

Στόχος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, δημοσιεύοντας αυτή την έκθεση, το περιεχόμενο της οποίας -δεδομένα, αναλύσεις, υποθέσεις- δεν αναλαμβάνει με κανέναν τρόπο την ευθύνη της, είναι να ενθαρρύνει την ευρύτερη συζήτηση για τη θέση των γυναικών στην Ευρώπη και για τις πρωτοβουλίες που πρέπει να αναληφθούν, σε όλα τα επίπεδα και σε όλους τους τομείς, έτσι ώστε η οικοδόμηση μιας ενωμένης Ευρώπης να είναι επίσης θέμα των γυναικών.

Η παρούσα έκθεση αποτελείται από δύο μέρη:

- το πρώτο μέρος αυτού του κεφαλαίου, σε δέκα κεφάλαια, τα κύρια αποτελέσματα που αντιστοιχούν σε κάθε θέμα και συνθήκη, δηλαδή την κατανομή των απαντήσεων για το σύνολο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και για κάθε κράτος μέλος, ανάλογα με το φύλο, την ηλικία, το επίπεδο εκπαίδευσης κ.λπ.

- το δεύτερο μέρος επιχειρεί να εξηγήσει τα αποτελέσματα που επιτεύχθηκαν, μέσω λίγων πιο εμπεριστατωμένων αναλύσεων: τηλεγόμενη τυπολογική ανάλυση (ανάλυση συμπλέγματος), την ανάλυση παραγόντων και την ανάλυση πολλαπλής ταξινόμησης ().¹

Οι αναγνώστες που επιθυμούν να έρθουν αμέσως στις εξηγήσεις και τα συμπεράσματα μπορούν να αρχίσουν να διαβάζουν την έκθεση στο δεύτερο μέρος, εκτός αν επιστρέψουν αργότερα στο πρώτο μέρος.

¹ Η τυπολογία καταρτίστηκε υπό τη διεύθυνση της H    ne RIFFAULT (Παρίσι), συντονίστριας της διεθνούς   ρευνας. Η ανάλυση παραγόντων και η MCA πραγματοποιήθηκαν από την Margaret και τον Ronald INGLEHART (University of Michigan). Ο συντάκτης της παρούσας   κθεσης Jacques-Ren   RABIER, σύμβουλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, θα ήθελε να ευχαριστήσει θερμά αυτούς τους πολ  τιμους συντάκτες.

Μέρος 1: Κύρια αποτελέσματα της έρευνας

Το πρόβλημα της θέσης των γυναικών: σημασία του προβλήματος, αντίληψη και αξιολόγηση της αλλαγής

1. Η σημασία του προβλήματος

Ένα προκαταρκτικό ερώτημα —το οποίο δεν τίθεται πάντα— σε μια μελέτη γνωμοδότησης είναι αν και σε ποιο βαθμό οι ερωτηθέντες γνωρίζουν το πρόβλημα για το οποίο ερωτώνται:

«Στη χώρα μας διεξάγεται επί του παρόντος πολλή συζήτηση σχετικά με τη θέση των γυναικών, δηλαδή τη θέση των γυναικών στην κοινωνία, σε σύγκριση με εκείνη των ανδρών. Κατά τη γνώμη σας, αυτή τη στιγμή, στην κοινωνία μας, υπάρχει πρόβλημα για τις γυναίκες; (ΚΑΡΤΑΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ). Πόσο σημαντικό είναι αυτό το πρόβλημα: 0 σημαίνει ότι δεν πρόκειται για πρόβλημα, 10 σημαίνει ότι πρόκειται για πολύ σημαντικό πρόβλημα.»¹

Εάν οι απαντήσεις ομαδοποιούνται σε τρεις κατηγορίες, που αντιστοιχούν αντίστοιχα στις βαθμολογίες 0 έως 2 (μικρή σημασία), 3 έως 7 (μεσαία σημασία) και 8 έως 10 (μεγάλη σημασία), λαμβάνεται ο ακόλουθος πίνακας, ανά χώρα και για την Κοινότητα στο σύνολό της (πίνακας 1):

Πίνακας 1 Η σημασία που αποδίδεται στο πρόβλημα της θέσης των γυναικών (ανά χώρα)

	Μεγάλη σημασία (βαθμολογία 8 έως 10)	Μεσαία σημασία (βαθμολογία 3 έως 7)	Χαμηλή σημασία (βαθμολογία 0 έως 2)	Μέση βαθμολογία ²
Γαλλία	48	45	7	6,93
Ιταλία	45	44	11	6,72
Λουξεμβούργο	49	31	19	6,45
Ιρλανδία	42	41	17	6,11
Βέλγιο/Βέλγιο	29	52	18	5,53
Γερμανία	23	58	19	5,13
Ντάνμαρκ	26	43	28	4,92
United Kingdom	20	51	27	4,57
Ολλανδία	11	52	34	3,95
Κοινοτική ³	32	50	17	5,68

Μια πρώτη παρατήρηση προκύπτει από την ανάγνωση αυτού του πίνακα. Σε τέσσερις χώρες (Γαλλία, Ιταλία, Λουξεμβούργο και Ιρλανδία), η σημασία που αποδίδουν όλοι οι ερωτηθέντες —γυναίκες και άνδρες— στο πρόβλημα της θέσης των γυναικών είναι σημαντικά υψηλότερη από ό,τι σε άλλες χώρες. Οι δύο ακραίες θέσεις καταλαμβάνονται αφενός από τη Γαλλία και την Ιταλία (με μέση βαθμολογία 6,93 και 6,72) και

1 Αντί να τεθεί το ερώτημα με τη χρήση μιας απλής λεκτικής κλίμακας («πολύ σημαντική», «σημαντική» κ.λπ.), η οποία θα ενείχε τον κίνδυνο μετριασμού των αποκλίσεων στις απαντήσεις, προτιμήθηκε μια αριθμητική κλίμακα, με βαθμολόγηση από το 0 έως το 10, όπου το κεντρικό σημείο είναι επομένως το 5.

2 Σταθμισμένος μέσος όρος των ποσοστών που αντιστοιχούν σε κάθε βαθμολογία: 10, 9, 8...0. Το κεντρικό σημείο είναι το σκορ 5.

3 Σταθμισμένος μέσος όρος ανά μέγεθος πληθυσμού ηλικίας 15ετών και άνω σε κάθε χώρα.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

αφετέρου από τις Κάτω Χώρες (με μέση βαθμολογία 3,95). Ακόμα καλύτερα: οι Γάλλοι, οι Ιταλοί, οι Λουξεμβουργιανοί και οίρλανδοί είναι περίπου τέσσερις φορές περισσότεροι από τους Ολλανδούς που αποδίδουν μεγάλη σημασία στο πρόβλημα αυτό (βαθμολογία 8 έως 10).

Λογικά, μπορεί να συναχθεί ότι σε χώρες όπου το πρόβλημα θεωρείται ανεπίλυτο, θεωρείται ιδιαίτερα σημαντικό. Αυτές είναι χώρες της Καθολικής παράδοσης.¹

Πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι το Βέλγιο, αν και μια χώρα με καθολική παράδοση, κατατάσσεται περισσότερο στην πλευρά των χωρών όπου το πρόβλημα δεν θεωρείται πολύ σημαντικό, σε θέση κοντά στον κοινοτικό μέσο όρο.

Σε κοινοτικό επίπεδο που αντιμετωπίζεται ως σύνολο, οι γυναίκες –όπως θα μπορούσε να αναμένεται– συχνότερα από τους άνδρες θεωρούν ότι το πρόβλημα της θέσης των γυναικών είναι σημαντικό (μέση βαθμολογία 6,00 και 5,41). Η ηλικία είναι μια σημαντική μεταβλητή: οι νεότεροι (κάτω των 25 ετών) είναι πιο ευαίσθητοι στο πρόβλημα από ό,τι οι μεγαλύτεροι σε ηλικία, ιδίως μεταξύ των γυναικών. Αλλά η πιο σημαντική μεταβλητή είναι το επίπεδο εκπαίδευσης, που μετράται εδώ από τη διάρκεια των σπουδών, δηλαδή από την ηλικία στην οποία ο ερωτώμενος ολοκλήρωσε τις σπουδές του με πλήρη ταχύτητα.

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 2, το ποσοστό των ατόμων που αποδίδουν μεγάλη σημασία στο πρόβλημα είναι 39% μεταξύ των γυναικών ηλικίας 15-24 ετών, 37% μεταξύ 25-54 και 28 ετών μετά την ηλικία αυτή. Όσον αφορά το μορφωτικό επίπεδο (και για τα δύο φύλα), το ποσοστό κυμαίνεται από 30 % για το χαμηλότερο επίπεδο έως 40 % για το υψηλότερο επίπεδο.

Πίνακας 2: Η σημασία που αποδίδεται στο πρόβλημα της θέσης των γυναικών, ανάλογα με το φύλο, το φύλο και το επίπεδο εκπαίδευσης² (Κοινότητα στο σύνολό της)

	Μεγάλη σημασία (βαθμολογία 8 έως 10)	Μεσαία σημασία (βαθμολογία 3 έως 7)	Χαμηλή σημασία (βαθμολογία 0 έως 2)	Μέση βαθμολογία
Μαζί	32 %	50 %	17 %	5,68
Ανδρες	29	51	19	5,41
Εκ των οποίων: 15 έως 24 ετών	30	54	15	5,69
25 έως 54 ετών	29	52	18	5,46
55 ετών και άνω	28	49	22	5,31
Γυναίκες	35	48	16	6,00
Εκ των οποίων: 15 έως 24 ετών	39	47	14	6,30
25 έως 54 ετών	37	47	15	6,05
55 ετών και άνω	28	50	19	5,35

¹ Η επίδραση ενός πολιτισμού στις στάσεις και τις συμπεριφορές δεν σημαίνει απαραίτητα ότι υπάρχει συσχέτιση στο επίπεδο των ατόμων μεταξύ δύο μεταβλητών (π.χ. εδώ το θρησκευτικό ανήκειν ή η πρακτική και η σημασία που αποδίδεται στο πρόβλημα των γυναικών). Ωστόσο, αν και, δυστυχώς, δεν τέθηκαν ερωτήματα σχετικά με το θρησκευτικό ανήκειν και την πρακτική στην παρούσα έρευνα, η υπόθεση είναι εξαιρετικά εύλογη ότι μια στάση παραδοσιακά ευνοϊκή για την Καθολική θρησκεία συσχετίζεται θετικά με την αντίληψη του προβλήματος της κατάστασης των γυναικών, το οποίο, στην Ευρώπη, φαίνεται να προκύπτει αντικειμενικά με πιο έντονο τρόπο σε χώρες με Καθολική παράδοση.

² Εξαιρουμένων των μη απαντήσεων (0,9% του συνόλου).

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Επίπεδο εκπαίδευσης³

- χαμηλό	30	49	20	5,46
- μέσος όρος	32	52	16	5,68
- υψηλό	40	49	11	6,43

3 Μετρούμενη με βάση την ηλικία ολοκλήρωσης των σπουδών: κάτω των 15 ετών, 16 έως 19 ετών, 20 ετών και άνω.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Η σχέση στάσης που μετράται σύμφωνα με τις τρεις επιλεγμένες μεταβλητές —φύλο, ηλικία και μορφωτικό επίπεδο— διαφέρει κάπως ανάλογα με τη χώρα:

- σε χώρες όπου ένα υψηλό ποσοστό του πληθυσμού θεωρεί ότι το πρόβλημα είναι πολύ σημαντικό (Γαλλία, Ιταλία, Ιρλανδία, για να μην αναφέρουμε το Λουξεμβούργο, όπου ο αριθμός των ερωτηθέντων είναι μόνο 311), οι γυναίκες έχουν αναλογικά περισσότερες πιθανότητες από τους άνδρες να θεωρήσουν το πρόβλημα σημαντικό από ό,τι αλλού. Με άλλα λόγια, έχουν μεγαλύτερη επίγνωση αυτού του προβλήματος που τους αφορά άμεσα.

- σε όλες τις χώρες, σχετικά λιγότερες γυναίκες ηλικίας 55 ετών και άνω θεωρούν το πρόβλημα πολύ σημαντικό σε σχέση με άλλες γυναίκες.

- για τους άνδρες, οι μόνες χώρες στις οποίες η ηλικία παρουσιάζει σημαντική διαφορά είναι η Ιρλανδία, η Δανία, η Γαλλία και η Ιταλία.

- το επίπεδο εκπαίδευσης, για τα άτομα και των δύο φύλων που εξετάζονται από κοινού, επηρεάζει τη στάση που μελετάται στην Ιταλία, τη Γερμανία, το Βέλγιο και το Ηνωμένο Βασίλειο. Ωστόσο, ενώ στην Ιταλία και το Βέλγιο ο διαχωρισμός είναι μεταξύ του κατώτερου και του ανώτερου-μεσαίου επιπέδου, στη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο είναι μεταξύ του κατώτερου-μεσαίου και του ανώτερου επιπέδου. Στη Γαλλία, τα άτομα με μέσο επίπεδο εκπαίδευσης έχουν τις περισσότερες γνώσεις, γεγονός που πιθανώς αντιστοιχεί στη μάζα των γυναικών ηλικίας 25 έως 54 ετών. Τέλος, η εκπαίδευση είναι ένας αδύναμος ή ανύπαρκτος καθοριστικός παράγοντας στη Δανία, τις Κάτω Χώρες και την Ιρλανδία.

Όλα αυτά τα στοιχεία παρατίθενται στον πίνακα 3:

Πίνακας 3

Ποσοστά ερωτηθέντων που αποδίδουν μεγάλη σημασία στο φύλο, την ηλικία και την εκπαιδευτική κατάσταση των γυναικών¹ (ανά χώρα)

	Άνδρες				Γυναίκες			Επίπεδο εκπαίδευσης			
	Σύνολο	-25	25/54	«55+	Σύνολο	-25	25/54	55+	Χαμηλ ή	Λόγος ακυρώ σεως	Υψηλή
Γαλλία	43%	40%	42%	47%	52%	48%	56%	43 %»	47%	50%	45%
Ιταλία	42	43	44	38	49	55	49	42	41	53	52
Λουξεμβούργ ο ²	48	μ.μ.	μ.μ.	μ.μ.	49	μ.μ.	μ.μ.	μ.μ.	μ.μ.	μ.μ.	μ.μ.
Ιρλανδία	38	30	37	44	46	44	48	43	42	41	43
Βέλγιο/Βέλγιο	26	25	26	27	31	41	33	24	24	33	32
Γερμανία	18	17	17	20	27	34	28	22	23	19	32

1 Μεγάλη σημασία = βαθμολογίες 8 έως 10. Οι χώρες κατατάσσονται κατά φθίνουσα σειρά των μέσων βαθμολογιών σημασίας που αποδίδονται στο πρόβλημα.

2 Λόγω του σχετικά μικρού αριθμού απαντησάντων, τα αποτελέσματα που αναφέρθηκαν δεν παρέχονται για το Λουξεμβούργο.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Ντάνμαρκ	27	33	27	23	25	32	26	19	25	24	29
To Anited Kingdom	18	16	19	15	22	23	24	19	19	20	27
Ολλανδία	11	6	13	9	10	12	9	11	10	10	13
Κοινοτική ¹	29	30	29	28	35	39	37	28	30	32	40

2. Αντίληψη και αξιολόγηση της αλλαγής

Από τη στιγμή που μετρήθηκε η σημασία που αποδίδεται στο πρόβλημα της θέσης των γυναικών, απομένει να διαπιστωθεί εάν μια εξέλιξη έγινε αντιληπτή και πώς χαρακτηρίστηκε, τόσο όσον αφορά το νόημα όσο και την ταχύτητα της αλλαγής.

«Πάντα σχετικά με τη θέση των γυναικών στην κοινωνία, τι βλέπετε γύρω σας και τι συνέβαινε πριν από δέκα ή δεκαπέντε χρόνια, συμβαίνουν τα πράγματα; Και αν ναι, αλλάζουν προς τη σωστή κατεύθυνση ή προς τη λάθος κατεύθυνση;»

Σχεδόν εννέα στους δέκα ανθρώπους στο σύνολο της Κοινότητας γνωρίζουν μια αλλαγή (86%, εκ των οποίων το 88% είναι άνδρες και το 85% γυναίκες), και η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων πιστεύει ότι η αλλαγή κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση.

Οι άνδρες και οι γυναίκες εκφράζονται με τον ίδιο τρόπο, με μια μικρή τάση για τις γυναίκες ηλικίας 55 ετών και άνω να αντιλαμβάνονται μια αλλαγή λιγότερο (ή, ακριβέστερα, να ανταποκρίνονται λιγότερο από ό, τι αντιλαμβάνονται) και μια μικρή τάση για πιο μορφωμένους ανθρώπους να εκφράζονται θετικά.

¹ Σταθμισμένος μέσος όρος, συμπεριλαμβανομένου του Λουξεμβούργου.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 4

Η αντίληψη μιας αλλαγής στην κατάσταση των γυναικών και η εκτίμηση του νοήματος αυτής της αλλαγής ανάλογα με το φύλο, την ηλικία και το επίπεδο εκπαίδευσης

(Μαζί της Κοινότητας)

	Αντιλαμβάνεστε μια αλλαγή			Μην αντιλαμβάνεστε την αλλαγή	Αναπάντητα
	Σύνολο	Στη σωστή κατεύθυνση	Σε λάθος κατεύθυνση		
Μαζί	86%	76%	10%	8%	6%
Άνδρες	88	78	10	7	5
Εκ των οποίων 15 έως 24 έτη	86	79	7	7	7
25 έως 54 ετών	89	81	8	7	4
55 ετών και άνω	86	72	14	7	7
Γυναίκες	85	74	11	9	6
Εκ των οποίων 15 έως 24 έτη	85	78	7	10	5
25 έως 54 ετών	88	78	10	8	4
55 ετών και άνω	79	65	14	11	10
Επίπεδο εκπαίδευσης					
- χαμηλό	84	72	12	9	7
- μέσος όρος	88	79	9	8	4
- υψηλό	90	85	5	6	4

Σε επίπεδο χώρας, δεν υπάρχει σχέση μεταξύ της σημασίας που αποδίδεται στο ζήτημα της θέσης των γυναικών και της αντίληψης της αλλαγής. Στην ομάδα της Γαλλίας, της Ιταλίας, του Λουξεμβούργου και της Ιρλανδίας, όπως προαναφέρθηκε, η επίγνωση του προβλήματος είναι σημαντικά υψηλότερη από ό,τι σε άλλες χώρες. Ωστόσο, το ποσοστό των ατόμων που αντιλαμβάνονται μια αλλαγή είναι σχεδόν το ίδιο στη Δανία (86%) και τη Γαλλία (89%).

Ομοίως, η απόφαση σχετικά με την έννοια της αλλαγής δεν φαίνεται να συνδέεται με τη σημασία που αποδίδεται στο πρόβλημα: Οι Ιταλοί, οι Ιρλανδοί, οι Δανοί και οι Γερμανοί, για παράδειγμα, λένε το ίδιο πράγμα και οκτώ στους δέκα πιστεύουν ότι η αλλαγή πηγαίνει προς τη σωστή κατεύθυνση.

Πίνακας 5

Η αντίληψη μιας αλλαγής στη θέση των γυναικών και η εκτίμηση του νοήματος αυτής της αλλαγής¹
(ανά χώρα)

	Αντιλαμβάνεστε μια αλλαγή			Μην αντιλαμβάνεστε την αλλαγή	Αναπάντητα
	Σύνολο	Στη σωστή κατεύθυνση	Σε λάθος κατεύθυνση		
Ιταλία	93 %	81 %	12 %	4 %	3 %
Ιρλανδία	91	82	9	6	3
Γαλλία	89	75	14	6	5
Ντάνμαρκ	86	80	6	6	8
Ηνωμένο Βασίλειο	85	73	12	7	8
Ολλανδία	82	69	13	4	14
Γερμανία	81	78	3	16	3
Βέλγιο/Βέλγιο	79	67	12	9	12
Λουξεμβούργο	78	65	13	10	12
Κοινοτική ²	86	76	10	8	6

Στο επίπεδο των ίδιων των ατόμων, η διασταύρωση των απαντήσεων στο ερώτημα σχετικά με τη σημασία του προβλήματος και η απάντηση στο νόημα της αλλαγής δείχνει μόνο, όπως δεν θα μπορούσε να αναμένεται, ότι εκείνοι για τους οποίους το πρόβλημα είναι μικρό είναι λιγότερο διατεθειμένοι να περιγράψουν την αλλαγή θετικά.

1 Χώρες που κατατάσσονται κατά φθίνουσα σειρά ποσοστών απαντήσεων που εκφράζουν την αντίληψη μιας αλλαγής (στη σωστή ή στη λάθος κατεύθυνση).

2 Σταθμισμένος μέσος όρος

Πίνακας 6

Η αντίληψη μιας αλλαγής προς τη σωστή κατεύθυνση σύμφωνα με τη σημασία που αποδίδεται στο πρόβλημα της θέσης των γυναικών

(Μαζί της Κοινότητας)

	Η αλλαγή κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση	Η αλλαγή πάει στραβά
Μικρή σημασία	67 %	14 %
Μεσαία σημασία	78	9
Μεγάλη σημασία	78	9

Η αλλαγή αυτή, η οποία γίνεται ευρέως αντιληπτή και εκτιμάται θετικά όσον αφορά την κατεύθυνσή της τόσο από τους άνδρες όσο και από τις γυναίκες, δεν θεωρείται υπερβολικά ταχεία:

Είναι όντως πράγματα σε αυτόν τον τομέα αλλάζουν πολύ γρήγορα, όχι αρκετά γρήγορα ή το χρησιμοποιώ σωστά;

Η πλειονότητα των ερωτηθέντων σε ολόκληρη την Κοινότητα (43%) πιστεύει ότι τα πράγματα αλλάζουν σωστά, το 28% ότι η αλλαγή δεν είναι αρκετά γρήγορη και το 19% ότι είναι αρκετά γρήγορη.

Οι γυναίκες —ιδίως οι νέοι— έχουν ελαφρώς περισσότερες πιθανότητες από τους άνδρες να αισθανθούν ότι η αλλαγή δεν είναι αρκετά γρήγορη: 41% στην ηλικιακή ομάδα 15-24 ετών. Οι άνδρες σε ηλικιακές ομάδες είναι σχετικά πιο πιθανό από τις γυναίκες να αισθάνονται ότι τα πράγματα αλλάζουν σωστά, εκφράζοντας πιθανώς μια πιο επιφυλακτική στάση απέναντι στην αλλαγή.

Σημαντικό ρόλο διαδραματίζει επίσης το μορφωτικό επίπεδο — το οποίο εξετάζεται εδώ και για τα δύο φύλα: Όσο πιο μορφωμένοι είναι οι άνθρωποι, τόσο περισσότεροι αισθάνονται ότι η αλλαγή είναι πολύ αργή.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 7

Αξιολόγηση της ταχύτητας της αλλαγής όσον αφορά την κατάσταση των γυναικών ανάλογα με το φύλο, το φύλο και το μορφωτικό επίπεδο

(Μαζί της Κοινότητας)

		Αντιλαμβάνεστε μια αλλαγή			Αναπάντητα
		Πολύ γρήγορα	Όχι αρκετά γρήγορα	Ακριβώς με τον σωστό τρόπο	
Μαζί		19 %	28 %	43 %	10 %
Ανδρες		19	26	46	9
Εκ των οποίων:	15 έως 24 ετών	16	30	43	11
	25 έως 54 ετών	18	27	48	7
	55 ετών και άνω	23	21	45	11
Γυναίκες		19	30	39	12
Εκ των οποίων:	15 έως 24 ετών	13	41	38	8
	25 έως 54 ετών	19	32	41	8
	55 ετών και άνω	24	18	38	20
Επίπεδο εκπαίδευσης					
	- χαμηλό	22	23	43	12
	- μέσος όρος	16	31	44	9
	- υψηλό	16	38	40	6

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Μια λεπτομερέστερη εξέταση της επίδρασης της ηλικίας στην αξιολόγηση της ταχύτητας αλλαγής δείχνει ότι, τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες, η φιλοδοξία για ταχύτερη αλλαγή μειώνεται με την ηλικία, αλλά πιο έντονα για τις γυναίκες:

Πίνακας 8

Φιλοδοξία για ταχύτερη αλλαγή της κατάστασης των γυναικών ανάλογα με το φύλο και το φύλο ¹
(Μαζί της Κοινότητας)

	15/24 ετών	25/34 ετών	35/44 ετών	45/54 ετών	55/64 ετών	65 ετών και άνω
Άνδρες	33 %	33 %	27 %	25 %	22 %	21 %
Γυναίκες	40	38	32	27	26	19
Διαφορά	7	5	5	2	4	2

¹ Ποσοστώηλικιών που υπολογίζεται με βάση τον αριθμό των ατόμων που απάντησαν στην ερώτηση.

Σε επίπεδο χώρας, οι παρατηρήσεις που προκύπτουν από τα αποτελέσματα είναι οι εξής:

Στη Δανία και το Ηνωμένο Βασίλειο, δύο από τις χώρες όπου το πρόβλημα της θέσης των γυναικών – το οποίο πιθανώς θεωρείται ότι έχει επιλυθεί σε μεγάλο βαθμό – δεν θεωρείται πολύ σημαντικό, η απόλυτη πλειοψηφία των ερωτηθέντων (57 % και 52 % αντίστοιχα) πιστεύει ότι τα πράγματα πηγαίνουν «σωστά». Ωστόσο, ενώ στη Δανία δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ των απαντήσεων των ανδρών και των γυναικών, οι άνδρες του Ηνωμένου Βασιλείου εκφράζουν συχνότερα την «συντηρητική» άποψη ότι τα πράγματα πηγαίνουν «αρκετά γρήγορα» από ό,τι οι γυναίκες.

2 ° Στη Γερμανία, την Ιρλανδία και τη Γαλλία οι ερωτηθέντες απαντούν λίγο συχνότερα από ό,τι αλλού ότι τα πράγματα δεν εξελίσσονται αρκετά γρήγορα (37%, 35% και 33% αντίστοιχα). Στη Γερμανία, περισσότερο από ό,τι στην Ιρλανδία, οι γυναίκες εκφράζουν αυτή την άποψη, ενώ στη Γαλλία δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ των απαντήσεων των δύο φύλων.

3 ° Στην Ιταλία, το 30% των ανδρών και των γυναικών συμφωνούν ότι τα πράγματα πηγαίνουν πολύ πιο γρήγορα απ' ό,τι αλλού, αλλά είναι, φυσικά, οι ηλικιωμένοι και οι λιγότερο μορφωμένοι που είναι πιο πιθανό να το πουν.

Πίνακας 9

Αξιολόγηση της ταχύτητας μεταβολής όσον αφορά την κατάσταση των γυναικών ανάλογα με το φύλο¹

(Με πληρωμές)

	Η αίσθηση ότι τα πράγματα αλλάζουν								
	Πολύ γρήγορα			Όχι αρκετά γρήγορα			Ακριβώς με τον σωστό τρόπο		
	H+ΣΤ	Η	ΣΤ	H+ΣΤ	Η	ΣΤ	H+ΣΤ	Η	ΣΤ
Italia	30 %	30 %	31 %	26 %	24 %	28 %	37 %	40 %	34 %
Ιρλανδία	16	18	15	35	32	38	42	44	40
Γαλλία	22	18	27	33	33	32	39	43	36
Ντάνμαρκ	13	16	11	15	14	15	57	57	57
Ηνωμένο Βασίλειο	16	16	18	19	17	21	52	56	47
Ολλανδία	21	22	22	16	17	14	46	47	45
Γερμανία	9	13	7	37	30	42	42	48	37
Βέλγιο/Βέλγιο	18	19	17	25	24	26	38	38	38
Λουξεμβούργο	26	28	25	25	20	29	34	39	30
Κοινοτική ²	19	19	19	28	26	30	43	46	39

Η εξέταση των απαντήσεων ανά φύλο και ηλικιακή ομάδα δείχνει ότι, σε όλες σχεδόν τις χώρες, η επιθυμία για ταχύτερη αλλαγή είναι ισχυρότερη μεταξύ των νέων ανδρών και ακόμη περισσότερο μεταξύ των νέων γυναικών απ' ό,τι μεταξύ των ηλικιωμένων. Η επίδραση της ηλικίας είναι ιδιαίτερα έντονη στη Γαλλία.

Οι κατηγορίες που εκφράζουν συχνότερα αυτή την επιθυμία για αλλαγή είναι:

¹ Οι χώρες κατατάσσονται κατά φθίνουσα σειρά των ποσοστών των απαντήσεων που εκφράζουν την αντίληψη μιας αλλαγής, σύμφωνα με την προηγούμενη ερώτηση. Τα ποσοστά των μη απαντήσεων δεν περιλαμβάνονται εδώ.

² Σταθμισμένος μέσος όρος

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

- Γερμανίδες ηλικίας 15 έως 34 ετών 62%
- Γάλλοι ηλικίας 15 έως 34 ετών 49%
- Ιρλανδέζες ηλικίας 15 έως 34 ετών 47%
- Γαλλίδες ηλικίας 15 έως 34 ετών 45%
- Βέλγοι (γυναίκες) ηλικίας 15 έως 34 ετών 44%
- Ιρλανδέζες ηλικίας 35 έως 54 ετών 42%

		15-35 ετών	35-54 ετών	55 ετών και άνω
Γερμανία	Άνδρες	37 %	30 %	35 %
	Γυναίκες	62	43	40v
Ιρλανδία	Άνδρες	38	32	28
	Γυναίκες	47	42	33
Γαλλία	Άνδρες	49	33	26
	Γυναίκες	45	35	11
Italia	Άνδρες	32	23	22
	Γυναίκες	35	28	23
Βέλγιο / België	Άνδρες	32	31	24
	Γυναίκες	44	27	23
Λουξεμβούργο	Άνδρες	21	30	18
	Γυναίκες	33	39	31
Ηνωμένο Βασίλειο	Άνδρες	22	19	15
	Γυναίκες	34	25	11
Ολλανδία	Άνδρες	26	22	12
	Γυναίκες	18	18	17
Ντάνμαρκ	Άνδρες	23	14	11
	Γυναίκες	24	16	9

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 10

Φιλοδοξία για ταχύτερη αλλαγή της κατάστασης των γυναικών ανάλογα με το φύλο και το φύλο¹
(Par χώρα)

		15-35 ετών	35-54 ετών	55 ετών και άνω
Γερμανία	Άνδρες	37 %	30 %	35 %
	Γυναίκες	62	43	40v
Ιρλανδία	Άνδρες	38	32	28
	Γυναίκες	47	42	33
Γαλλία	Άνδρες	49	33	26
	Γυναίκες	45	35	11
Ιταλία	Άνδρες	32	23	22
	Γυναίκες	35	28	23
Βέλγιο / België	Άνδρες	32	31	24
	Γυναίκες	44	27	23
Λουξεμβούργ ο	Άνδρες	21	30	18
	Γυναίκες	33	39	31
Ηνωμένο Βασίλειο	Άνδρες	22	19	15
	Γυναίκες	34	25	11
Ολλανδία	Άνδρες	26	22	12
	Γυναίκες	18	18	17
Ντάνμαρκ	Άνδρες	23	14	11
	Γυναίκες	24	16	9

Συνοπτικά, οι απαντήσεις σε αυτό το πρώτο σύνολο ερωτήσεων μας δείχνουν ότι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα χωρίζεται, όσον αφορά τα προβλήματα που μελετήθηκαν εδώ, σε δύο ομάδες χωρών: αφενός, χώρες με καθολική παράδοση, όπου το πρόβλημα της θέσης των γυναικών θεωρείται πολύ σημαντικό από το ήμισυ του κοινού· από την άλλη πλευρά, το Βέλγιο και οι άλλες χώρες, όπου αυτό δεν είναι πολύ σημαντικό πρόβλημα.

Σε όλες σχεδόν τις χώρες, αλλά ιδίως σε εκείνες όπου το πρόβλημα θεωρείται πολύ σημαντικό, οι γυναίκες αποδίδουν μεγαλύτερη σημασία σε αυτό από τους άνδρες. Σε γενικές γραμμές, οι νεαρές και μεσήλικες γυναίκες έχουν μεγαλύτερη επίγνωση από τις ηλικιωμένες γυναίκες.

Οι εξελίξεις είναι ευπρόσδεκτες από επτά ή οκτώ στους δέκα ανθρώπους.

¹ Τα ποσοστά υπολογίζονται σε σχέση με τον αριθμό των ατόμων που απάντησαν στην ερώτηση. Οι χώρες κατατάσσονται κατά φθίνουσα σειρά των ποσοστών των απαντήσεων που εκφράζουν την προσδοκία για ταχύτερη αλλαγή.

Η κρίση για την ταχύτητα αυτής της εξέλιξης κάνει διακρίσεις. 4 στα 10 άτομα συνολικά —και ελαφρώς περισσότεροι άνδρες απ' ό,τι γυναίκες— πιστεύουν ότι η αλλαγή αναπτύσσεται σωστά. Αυτή είναι ακόμη και η γνώμη έξι Δανών και έξι Βρετανών στους δέκα. Στη Γερμανία και την Ιρλανδία, τέσσερις στις δέκα γυναίκες και τρεις στους δέκα άνδρες θα ήθελαν τα πράγματα να πάνε πιο γρήγορα. Στη Γαλλία, αυτή είναι η γνώμη τριών ανθρώπων και των δύο φύλων. Στην Ιταλία, σχεδόν το ένα τρίτο του πληθυσμού πιστεύει ότι αυτό γίνεται πολύ γρήγορα.»

Ως εκ τούτου, είναι δυνατόν να διακριθούν εν συντομία τρεις τύποι ασανάλογα με την κυρίαρχη στάση απέναντι στην αλλαγή:

1° Χώρες στις οποίες οι αλλαγές γίνονται δεκτές ως κανονικές (Δανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Κάτω Χώρες, Βέλγιο και Λουξεμβούργο).

2° Χώρες όπου η φιλοδοξία για ταχύτερη αλλαγή εκφράζεται αρκετά ευρέως (Γερμανία, Ιρλανδία, Γαλλία).

3° Τέλος, μια χώρα όπου η αντίσταση στην αλλαγή είναι υψηλή (Ιταλία).

II Οι chances των γυναικών και των ανδρών πριν από τη ζωή

1. Η συνολική απόφαση

Η εξέλιξη της συζήτησης σχετικά με τους αντίστοιχους ρόλους και το καθεστώς των γυναικών και των ανδρών στις κοινωνίες μας έχει μελετηθεί αρκετά καλά. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, για παράδειγμα, οι έρευνες που διεξήχθησαν το 1972 και το 1975 έδειξαν ότι υπάρχει αυξανόμενη δυσaréσκεια μεταξύ των γυναικών, αντανακλώντας την αύξηση του επιπέδου των προσδοκιών τους, παρά, ή ακόμη και λόγω, της προόδου. Οι αλλαγές στη στάση των ανδρών αντιστοιχούν σε αλλαγές στη στάση των γυναικών.

Το 1972, το 32% των γυναικών στις Ηνωμένες Πολιτείες πίστευαν ότι οι άνδρες είχαν καλύτερη ζωή από τις γυναίκες, ενώ το 34% εξέφρασε την αντίθετη άποψη. Το 1975, οι αναλογίες ήταν 35 % και 26 %. Από την πλευρά των ανδρών, ενώ το 1972 το 26 % θεωρούσε ότι οι άνδρες είχαν καλύτερη ζωή από τις γυναίκες, έναντι 36 % που θεωρούσαν διαφορετικά, οι απόψεις διίσταντο επίσης το 1975: 30% έναντι 30%.

Στο πλαίσιο της εν λόγω έρευνας, τέθηκε ένα πρώτο ερώτημα για τη μέτρηση της προτίμησης αυτής της συνολικής κρίσης σχετικά με τις πιθανότητες ζωής των γυναικών και των ανδρών, αντίστοιχα:

«Ποιος έχει καλύτερη ζωή: Άνδρες ή γυναίκες;				
1. Η γνώμη των γυναικών				
	Άνδρες	Γυναίκες	Καμία διαφορά	Καμία γνωμοδότηση
1975	35 %	26 %	31 %	8 %
1972	32	34	29	5
2. ΓΝΩΜΗ ΤΩΝ ΑΝΔΡΩΝ				
1975	30 %	30 %	31 %	9 %
1972	26	36	31	7

Πηγή: Δείκτης γνώμης της Gallup· Αριθ. 118, Απρίλιος 1975, σελ. 18-23.

«Από ό,τι βλέπετε γύρω σας, είναι οι γυναίκες τόσο πιθανό όσο και οι άνδρες να πετύχουν στη ζωή, πιο πιθανό ή λιγότερο πιθανό για τα άτομα ηλικίας 20 έως 30 ετών;»

Σχεδόν οι μισοί από τους ερωτηθέντες —και τόσοι άνδρες όσο και γυναίκες— πιστεύουν ότι οι γυναίκες έχουν τις ίδιες πιθανότητες με τους άνδρες (49 %). Λίγο περισσότερο από το ένα τρίτο (36%) πιστεύουν ότι οι γυναίκες είναι λιγότερο πιθανό. Ένας στους δέκα ανθρώπους πιστεύει ότι οι γυναίκες είναι πιο πιθανό να...

Μόνο μεταξύ των νέων γυναικών (15-24 ετών), καθώς και μεταξύ των πιο μορφωμένων από τα δύο φύλα, επικρατεί ελαφρώς η αρνητική γνώμη («λιγότερες πιθανότητες»).

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Συγκριτικές διαφορές μεταξύ γυναικών και ανδρών στη ζωή ανάλογα με το φύλο, το φύλο και το μορφωτικό επίπεδο

(Μαζί της Κοινότητας)

	Οι γυναίκες έχουν:			
	Τόσες πολλές ευκαιρίες	περισσότερες ευκαιρίες	λιγότερες πιθανότητες	Αναπάντητα
Μαζί	49 %	9 %	36 %	6 %
Ανδρες	49	10	36	5
Εκ των 15 έως 24 οποίων: ετών	46	7	41	6
25 έως 54 ετών	50	10	36	4
55 ετών και άνω	49	12	31	8
Γυναίκες	49	9	36	6
Εκ των 15 έως 24 οποίων: ετών	43	7	46	4
25 έως 54 ετών	49	10	37	4
55 ετών και άνω	51	10	28	11
Επίπεδο εκπαίδευσης:				
- χαμηλό	51	12	29	8
- μέσος όρος	47	7	42	4
- υψηλό	44	7	47	2

Σε επίπεδο χώρας, δεν υπάρχει σαφής σχέση μεταξύ της αντίληψης του προβλήματος ως σημαντικού και της αίσθησης ότι οι γυναίκες είναι λιγότερο πιθανές από τους άνδρες. Είναι αληθές ότι στην Ιρλανδία, όπου το πρόβλημα του καθεστώτος των γυναικών θεωρείται σημαντικό, η απάντηση «λιγότερες ευκαιρίες» υπερισχύει της απάντησης «τόσες πολλές ευκαιρίες», αλλά μόνο μεταξύ των γυναικών. Στην Ιταλία, όπου το πρόβλημα θεωρείται σημαντικό από μεγαλύτερο ποσοστό του κοινού, η αντίδραση «όσες περισσότερες πιθανότητες» το υπερτερεί κατά πολύ, τόσο μεταξύ των γυναικών όσο και μεταξύ των ανδρών. Στη δεύτερη χώρα, υπάρχει επίσης υψηλό ποσοστό απαντήσεων —άνδρες και γυναίκες— που παρέχουν στις γυναίκες περισσότερες ευκαιρίες από ό,τι στους άνδρες: αυτό δείχνει σαφώς την κοινή στάση ενός πληθυσμού που γνωρίζει πολύ καλά το πρόβλημα και είναι αρκετά πρόσφατος ενόψει των μεταβαλλόμενων εθίμων.

Πίνακας 12

Συγκριτικές τάσεις των γυναικών και των ανδρών στο πρόσωπο της ζωής σύμφωνα με το φύλο (ανά χώρα) ¹

	Οι γυναίκες έχουν:								
	Τόσες πολλές ευκαιρίες			Περισσότερες πιθανότητες			Λιγότερες πιθανότητες		
	Η+ΣΤ	Η	ΣΤ	Η+ΣΤ	Η	ΣΤ	Η+ΣΤ	Η	ΣΤ
Ιρλανδία	44 %	45 %	43 %	6 %	10 %	4 %	47 %	44 %	49 %
Γερμανία	49	52	47	6	6	5	41	38	43
Γαλλία	55	55	54	5	5	6	36	37	35
Λουξεμβούργο	46	57	35	3	3	3	36	30	42
της United Kingdom	48	47	49	8	8	8	35	36	34
Ολλανδία	49	48	50	6	7	5	35	35	34
Ντάνμαρκ	55	56	55	3	2	3	32	31	32
Βέλγιο/Βέλγιο	53	55	51	6	7	6	32	30	33
Ιταλία	42	41	44	23	23	23	31	32	30
Κοινότητα (σταθμισμένος μέσος όρος)	49	49	49	10	10	9	35	35	36

Τελικά, οι κατηγορίες στις οποίες επικρατεί περισσότερο η δυσαρέσκεια με την άποψη ότι οι γυναίκες είναι λιγότερο πιθανό από τους άνδρες να πετύχουν στη ζωή τους είναι, κατά σειρά, οι ακόλουθες:

- Ιρλανδοί άνδρες και γυναίκες με υψηλό μορφωτικό επίπεδο	59 %
Ιρλανδές κάτω των 25 ετών	58 %
Γερμανίδες κάτω των 25 ετών	56 %
- Γάλλοι κάτω των 25 ετών	55 %
- Γάλλοι άνδρες και γυναίκες με υψηλό μορφωτικό επίπεδο	54 %
Ιρλανδέζες ηλικίας 25 έως 54 ετών	53 %
Ιρλανδές κάτω των 25 ετών	50 %

Θα εκπλαγούμε αν δεν δούμε τους Ιταλούς σε αυτή τη λίστα. Η εξήγηση είναι απλή. Σε κατηγορίες όπου η απάντηση «λιγότερες πιθανότητες» δεν είναι η πλειοψηφία, είναι προφανώς το σύνολο των απαντήσεων «περισσότερες πιθανότητες» και «περισσότερες πιθανότητες» που επικρατούν, με πολύ λίγες μη απαντήσεις. Ωστόσο, αυτές οι «ικανοποιημένες» απαντήσεις μπορεί να αντιστοιχούν σε δύο πολύ διαφορετικές στάσεις: είτε ικανοποίηση από ένα πρόβλημα που θεωρείται ότι έχει διευθετηθεί (Δανία, Κάτω Χώρες, Ηνωμένο Βασίλειο), είτε ικανοποίηση από μια κατάσταση πραγμάτων που δεν θέλει να αλλάξει καθόλου ή δεν θέλει να αλλάξει γρήγορα (Ιταλία).

¹ Οι χώρες κατατάσσονται κατά φθίνουσα σειρά των ποσοστών της απάντησης «λιγότερες ευκαιρίες» (άνδρες και γυναίκες μαζί).

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Σε άλλες γεωργικές εκμεταλλεύσεις, η αρνητική απάντηση («οι γυναίκες είναι λιγότερο πιθανές») αποτελεί καλό δείκτη της δυσaréσκειας για την τρέχουσα κατάσταση των γυναικών, ενώ οι άλλες απαντήσεις είναι διφορούμενες.

Όλα αυτά τα στοιχεία συγκεντρώνονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 13

Ποσοστό των ερωτηθέντων που πιστεύουν ότι οι γυναίκες έχουν λιγότερες ευκαιρίες από τους άνδρες ανάλογα με το φύλο, το φύλο και το μορφωτικό επίπεδο

(Ανακατεύθυνση από pays)

	Σύνολο	Άνδρες			Σύνολο	Γυναίκες			Επίπεδο εκπαίδευσης		
		-25	25/54	55+		-25	25/54	55+	-25	25/54	55+
Ιρλανδία	44 %	50 %	43 %	42 %	49 %	58 %	53 %	35 %	44 %	46 %	59 %
Γερμανία	38	33	36	42	43	56	39	42	35	48	46
Γαλλία	37	55	36	31	35	45	38	18	23	39	54
Λουξεμβούργο	30	23	28	39	41	40	47	35	35	43	30
Ηνωμένο Βασίλειο	36	38	41	28	34	43	38	22	32	40	44
Ολλανδία	35	44	40	27	34	40	38	22	28	43	42
Ντάνμαρκ	31	40	34	21	32	47	34	423	25	38	49
Βέλγιο/Βέλγιο	30	35	31	25	33	41	35	26	24	34	42
Ιταλία	32	37	33	26	30	40	28	23	26	35	44
Κοινότητα (σταθμισμένος μέσος όρος)	35	41	36	31	36	46	37	28	29	42	47

2. Γιατί οι γυναίκες είναι λιγότερο πιθανές;

Η παραμικρή πιθανότητα για τις γυναίκες μπορεί να αποδοθεί σε ευρύ φάσμα αιτιών, όπως αναπόφευκτες αιτίες, οι οποίες αποτελούν μέρος της «αμετάβλητης τάξης πραγμάτων», ή σε κοινωνικοπολιτιστικά αίτια, τα οποία σχετίζονται με την οργάνωση της κοινωνίας. Ήταν σε μια προσπάθεια να αποσαφηνιστεί σε αυτό το σημείο η διαμόρφωση παγκόσμιων στάσεων που τέθηκε ένα άλλο ερώτημα:

Εάν οι γυναίκες είναι λιγότερο πιθανές, ποιος νομίζετε ότι είναι ο κύριος λόγος; Και δεύτερον;¹

Η απάντηση που δίνεται συχνότερα κατ' αρχάς είναι οι «οικογενειακές υποχρεώσεις». Μετά ήρθε: «η στάση των ανδρών», «οι συνήθειες στην επαγγελματική ζωή» και «η εκπαίδευση που παρέχεται στις οικογένειες».

Συνδυάζοντας τις απαντήσεις που δόθηκαν κατά πρώτο ή δεύτερο λόγο, μπορεί να διαπιστωθεί ότι οι διακρίσεις σε βάρος των γυναικών μάλλον αποδίδονται σε αιτίες κοινωνικού χαρακτήρα. Απαντήσεις όπως «γυναικείος χαρακτήρας» ή «γυναικεία φυσική σύσταση» δίνονται σπάνια. Αλλά το 43% όσων εξέφρασαν την άποψη ότι οι γυναίκες είναι λιγότερο πιθανές από τους άνδρες δεν είναι σε θέση να πουν γιατί είναι λιγότερο πιθανές, πράγμα που μπορεί να σημαίνει ότι, γι' αυτούς, η αντιληπτή κατάσταση θεωρείται ως ένα είδος θανάτου με πολλαπλές και δυσδιάκριτες αιτίες.²

Οι απαντήσεις των γυναικών και των ανδρών είναι, σε γενικές γραμμές, πολύπαρόμοιες. Στην καλύτερη περίπτωση, μπορεί να σημειωθεί ότι οι γυναίκες είναι κάπως πιο πιθανό να «αντιμετωπίσουν τη στάση των ανδρών» ή να μην ανταποκριθούν, ενώ οι άνδρες είναι κάπως πιο πιθανό να αναφέρουν «συνήθειες στην επαγγελματική ζωή» και «σωματική σύνθεση των γυναικών».

Πίνακας 14

Οι λόγοι για την παραμικρή πιθανότητα των γυναικών ανάλογα με το φύλο

(Στην Κοινότητα συνολικά, μόνο εκείνοι που αισθάνονται ότι οι γυναίκες είναι λιγότερο πιθανές από τους άνδρες)³

	Άνδρες και γυναίκες	Άνδρες	Γυναίκες
1. Οι οικογενειακές υποχρεώσεις των γυναικών (enfants, σύζυγος, σπίτι που πρέπει να διατηρηθεί, κ.λπ.)	43 %	42 %	44 %
2. Η στάση των ανδρών	31	28	32
3. Συνήθειες στην επαγγελματική ζωή	22	25	20
4. Εκπαίδευση στις οικογένειες	19	19	18
5. Νομοθεσία, για παράδειγμα, σχετικά με τον γάμο	11	11	11
6. Η φυσική σύσταση των γυναικών	11	13	9
7. Ο χαρακτήρας των γυναικών	10	11	10
8. Διδασκαλία στα σχολεία	7	7	7

1 Ένας χάρτης με εννέα απαντήσεις για να διαλέξετε παρουσιάστηκε στον συνεντευξαζόμενο. Φυσικά, η ερώτηση τέθηκε μόνο σε άτομα που είτε απάντησαν «λιγότερο πιθανό από τους άνδρες» στην προηγούμενη ερώτηση είτε δεν είχαν απαντήσει καθόλου.

2 Λαμβάνοντας υπόψη ότι μόνο το 42 % των ερωτηθέντων ερωτήθηκαν σχετικά με τα αίτια των χαμηλότερων ευκαιριών των γυναικών και το 43 % δεν μπορεί να απαντήσει, αυτό σημαίνει ότι λιγότερο από το 20 % των ερωτηθέντων γνωρίζουν τη χαμηλότερη θέση των γυναικών και μπορούν να διακρίνουν τα αίτια.

3 42% των ερωτηθέντων, εκ των οποίων 7% δεν ανταποκρίθηκαν στις προηγούμενες ερωτήσεις. Τα ποσοστά αντιστοιχούν, σελ, στο total των απαντήσεων που δόθηκαν πρώτη ή δεύτερη.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

9. Άλλοι λόγοι	3	4	3
Αναπάντητα	43	40	46

Όπως είναι αναμενόμενο, η ηλικία καισε μικρότερο βαθμό το επίπεδο εκπαίδευσης των ερωτηθέντων εισάγει μια ορισμένη μεταβλητότητα στις απαντήσεις. Για να ληφθούν υπόψη μόνοι οι τρεις απαντήσεις που δίνονται συχνότερα, ¹τα άτομα ηλικίας κάτω των 25 ετών —άνδρες και γυναίκες— είναι πιθανότερο να τις εκφράσουν, θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι γυναίκες ηλικίας 25 έως 54 ετών είναι εκείνες που επικαλούνται συχνότερα τις «οικογενειακές υποχρεώσεις των γυναικών».

Πίνακας 15

Οι τρεις κύριοι λόγοι για τις μικρότερες ευκαιρίες των γυναικών ανάλογα με το φύλο, το φύλο και το μορφωτικό επίπεδο ²

(Μαζί της Κοινότητας)

	Άνδρες			Γυναίκες			Επίπεδο εκπαίδευσης		
	-25	25/54	55+	-25	25/54	55+	Χαμηλή	Λόγος ακυρώσεως	Υψηλή
1. Οικογενειακές υποχρεώσεις των γυναικών	45 %	46 %	32 %	45 %	50 %	33 %	41 %	47 %	42 %
2. Η στάση των ανδρών	34	29	24	36	35	24	28	3	35
3. Συνήθειες στην επαγγελματική ζωή	28	28	18	22	22	15	17	25	33

¹ Εδώ συμπεριλήφθηκαν μόνο οι απαντήσεις που δόθηκαν από τουλάχιστον το 20 % των υποκειμένων των δεδομένων.

² Η πρώτη ή η δεύτερη απάντηση δόθηκε από άτομα που αισθάνονται ότι οι γυναίκες είναι λιγότερο πιθανό από τους άνδρες ή που δεν απάντησαν σε αυτή την ερώτηση.

Οι διαφορές μεταξύ των χωρών είναι μικρές. Οι οικογενειακές υποχρεώσεις των γυναικών αναφέρονται πρώτες και δεύτερες σε όλες τις χώρες εκτός από το Λουξεμβούργο, όπου είναι πιο συχνά επιφορτισμένες με τη νοικογενειακή εκπαίδευση (αμέσως ακολουθούμενη από τη στάση των ανδρών και τη διδασκαλία στα σχολεία).

Η στάση των ανδρών αναφέρεται δεύτερη στην Ιρλανδία από το 48 % των ερωτηθέντων, το Ηνωμένο Βασίλειο (37 %), τη Γαλλία (35 %), το Λουξεμβούργο και την Ιταλία (27 %) και τη Γερμανία (26 %).¹

Από όλες τις κατηγορίες και χώρες, οι ιρλανδές γυναίκες ηλικίας κάτω των 25 ετών ποινικοποιούν συχνότερα τη στάση των ανδρών (60 % των ενδιαφερομένων)· ακολουθούνται από Ιρλανδούς της ίδιας ηλικίας (56 % των ενδιαφερομένων).²

1 Υπολογιζόμενα με βάση το σύνολο των απαντησάντων σε κάθε κατηγορία, τα ποσοστά έχουν ως εξής: Ιρλανδία 24 %, Ηνωμένο Βασίλειο 16 %, Γαλλία 14 %, Λουξεμβούργο 14 %, Ιταλία 10 %, Γερμανία 12 %.

2 37% και 31% του συνόλου των ερωτηθέντων σε κάθε κατηγορία.

Πίνακας 16

Οι κύριοι λόγοι για τημισή καρδιά των γυναικών

(Ταξινομείται ανά βαθμό, σε κάθε χώρα, ανάλογα με τη συχνότητα των απαντήσεων)¹

Ιρλανδία (47%) 1. Οικογενειακές υποχρεώσεις (51%) 2. Η στάση των ανδρών (48%) 3. Εκπαίδευση (21%) 4. Νομοθεσία (20%)	Γερμανία (41%) 1. Οικογενειακές υποχρεώσεις (29%) 2. Ανδρική στάση (26%) 3. Εργασιακός βίος (21%)	Γαλλία (36%) 1. Οικογενειακές υποχρεώσεις (55%) 2. Ανδρική στάση (35%) 3. Εργασιακός βίος (28%) 4. Εκπαίδευση (23%)
Λουξεμβούργο (36%) 1. Εκπαίδευση (29%) 2. Ανδρική στάση (27%) 3. Εκπαίδευση (25%) 4. Οικογενειακές υποχρεώσεις (20%)	Ηνωμένο Βασίλειο (35%) 1. Οικογενειακές υποχρεώσεις (46%) 2. Ανδρική στάση (37%)	Κάτω Χώρες (35%) 1. Οικογενειακές υποχρεώσεις (37%) 2. Εργασιακός βίος (31%) 2. Ανδρική στάση (23%) 3. Εκπαίδευση (23%)
Danmark (32%) 1. Οικογενειακές υποχρεώσεις (46%) 2. Εργασιακός βίος (30%) 3. Εκπαίδευση (22%)	Βέλγιο/Βέλγιο (32%) 1. Οικογενειακές υποχρεώσεις (41%) 2. Εργασιακός βίος (28%) 2. Ανδρική στάση (22%)	Ιταλία (31%) 1. Οικογενειακές υποχρεώσεις (48%) 2. Ανδρική στάση (27%) 3. Εκπαίδευση (24%) 4. Εργασιακός βίος (22%)

Η δομή αυτού του συστήματος, το οποίο συνοψίζει τόσο την κατάταξη των χωρών σύμφωνα με την απόφαση για τις λιγότερες πιθανότητες των γυναικών όσο και τη σειρά των αιτίων που αποδίδονται στην κατάσταση αυτή σε κάθε χώρα και στην Κοινότητα στο σύνολό της, υποδηλώνει ορισμένους προβληματισμούς.

Πρώτα απ' όλα, φαίνεται ότι οι οικογενειακές υποχρεώσεις είναι παντού, ανεξάρτητα από το επίπεδο αλλαγής των ηθών και της νομοθεσίας, η κυρίαρχη εξήγηση - αν όχι η αιτιολόγηση - όταν κάποιος εκφράζει την άποψη ότι οι γυναίκες, ως τέτοιες, υφίστανται διακρίσεις.

Η στάση των ανδρών αναφέρεται πριν από την επαγγελματική ζωή στις περισσότερες χώρες όπου η ευαισθητοποίηση σχετικά με τις διακρίσεις κατά των γυναικών είναι ευρέως διαδεδομένη: η περίπτωση του Ιρλανδίας φαίνεται χαρακτηριστική από την άποψη αυτή.

Αντιθέτως, η επαγγελματική ζωή αναφέρεται πριν από τη στάση των ανδρών σε χώρες όπου οι διακρίσεις γίνονται λιγότερο αισθητές, πιθανώς επειδή έχουν εξαλειφθεί σε μεγάλο βαθμό (Κάτω Χώρες, Δανία, Βέλγιο).

¹ Οι χώρες ταξινομούνται ανάλογα με τη συχνότητα της απάντησης «λιγότερες πιθανότητες» στην προηγούμενη ερώτηση: τα ποσοστά αυτά αναφέρονται δίπλα στο όνομα της χώρας. Τα σημεία που αναφέρονται συχνότερα σε ολόκληρη την Κοινότητα επισημαίνονται. Τα ποσοστά που αναφέρονται δίπλα στα σημεία αντιστοιχούν στη συχνότητα των απαντήσεων μεταξύ των ενδιαφερόμενων προσώπων.

Το γεγονός ότι η εκπαίδευση στις οικογένειες και η εκπαίδευση στα σχολεία κατέχουν υψηλή θέση στο Λουξεμβούργο αποτελεί ιδιαίτερο χαρακτηριστικό, η ανάπτυξη του οποίου θα πρέπει να παρακολουθείται στενά.¹

1 Τα αποτελέσματα για το Λουξεμβούργο θα πρέπει να ερμηνεύονται με προσοχή, δεδομένου του μικρού αριθμού απαντησάντων (N = 311).

3. Τομείς διακρίσεων

Ένα νέο βήμα μπορεί να γίνει για τον εντοπισμό των κριτικών στάσεων, ρωτώντας τους ερωτηθέντες σε ποιους συγκεκριμένους τομείς πιστεύουν ότι οι γυναίκες είναι περισσότερο ή λιγότερο πιθανό να:

Πιο συγκεκριμένα, θα λέγατε ότι η τρέχουσα κατάσταση των γυναικών γύρω σας, σε σύγκριση με εκείνη των ανδρών, είναι μάλλον καλύτερη, μάλλον χειρότερη ή ούτε καλύτερη ούτε χειρότερη όταν πρόκειται για...

- A. Η δυνατότητα σπουδών;
- B. Επαγγελματική κατάρτιση;
- Γ. Η δυνατότητα εύρεσης εργασίας;
- Δ. Συνθήκες εργασίας (κόπωση, ρυθμοί, προγράμματα κ.λπ.);
- Ε. Ασφάλεια εργασίας;
- Δ. Ευκαιρίες προαγωγής;
- Γ. Μισθός;

Για το σύνολο της Κοινότητας, περίπου έξι στους δέκα ερωτηθέντες (59%) θεωρούν ότι η μισθολογική κατάσταση των γυναικών είναι μάλλον χειρότερη από εκείνη των ανδρών· περίπου πέντε στους δέκα πιστεύουν ότι οι γυναίκες υφίστανται διακρίσεις όσον αφορά τις ευκαιρίες προαγωγής(52%) και τη δυνατότητα εύρεσης εργασίας(46%)· τέσσερις στους δέκα αναφέρουν την ασφάλεια των θέσεων εργασίας (43%) και τις συνθήκες εργασίας (37%) με τον ίδιο τρόπο. Από την άλλη πλευρά, λιγότεροι από τρεις στους δέκα πιστεύουν ότι υπάρχουν διακρίσεις στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης (26%) και ένας στους δέκα στον τομέα της εκπαίδευσης (11%).

Δεν πρέπει να αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι περισσότεροι από τους μισούς ερωτηθέντες πιστεύουν ότι η κατάσταση των γυναικών είναι χειρότερη από εκείνη των ανδρών σε ορισμένους συγκεκριμένους τομείς, όπως οι ευκαιρίες αμοιβής και προαγωγής, ενώ, όπως είδαμε παραπάνω, μόνο το 36% του πληθυσμού πιστεύει ότι οι γυναίκες είναι, συνολικά, λιγότερο πιθανό από τους άνδρες να επιτύχουν στη ζωή τους.

Είναι σαφές ότι οι «ευκαιρίες επιτυχίας στη ζωή» περιλαμβάνουν ευκαιρίες πέραν της επαγγελματικής επιτυχίας. Ως εκ τούτου, δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι υπάρχει ευρεία συναίνεση ότι οι γυναίκες υφίστανται μειονεκτήματα ή διακρίσεις στην επαγγελματική τους ζωή, ενώ η πλειονότητα πιστεύει ότι, παρά το γεγονός αυτό, οι γυναίκες μπορούν να επιτύχουν στη ζωή τους.

Παραδόξως, αυτές οι κρίσεις είναι κοινές τόσο στους άνδρες όσο και στις γυναίκες. Μόνο όταν πρόκειται για την ασφάλεια της εργασίας, οι γυναίκες είναι σημαντικά πιο κρίσιμες από τους άνδρες: 46 έναντι 39%. Αντίθετα, οι άνδρες φαίνονται κάπως πιο ευαίσθητοι από τις γυναίκες στις διακρίσεις εις βάρος των γυναικών στην επαγγελματική κατάρτιση.

Πίνακας 17

Η κατάσταση των γυναικών σε σύγκριση με την κατάσταση των ανδρών σε διάφορους τομείς¹
(Μαζί από την Κοινότητα)

		Η κατάσταση των γυναικών σε σύγκριση με τους άνδρες έχει ως εξής:			Αναπάντητα
		Αρκετά πολύ καλύτερα	Λιγότερο καλό	Ούτε καλύτερα ούτε χειρότερα	
1. Μισθός		7 %	59 %	27 %	7 %
	Άνδρες	7	58	29	6
	Γυναίκες	7	60	25	8
2. Ευκαιρίες προώθησης		8	52	31	9
	Άνδρες	8	51	33	8
	Γυναίκες	7	53	30	10
3. Ευκαιρία για εύρεση εργασίας		13	46	35	6
	Άνδρες	14	45	36	5
	Γυναίκες	12	47	35	6
4. Ασφάλεια της εργασίας		9	43	40	8
	Άνδρες	11	39	43	7
	Γυναίκες	8	46	37	9
5. Συνθήκες εργασίας		14	37	41	8
	Άνδρες	17	36	41	6
	Γυναίκες	12	38	41	9
6. Επαγγελματική κατάρτιση		10	26	57	7
	Άνδρες	10	28	56	6
	Γυναίκες	10	25	58	7
7. Δυνατότητα μελέτης		12	11	72	5
	Άνδρες	14	10	72	4
	Γυναίκες	11	12	72	5

1 Οι διάφοροι τομείς κατατάσσονται κατά φθίνουσα σειρά συχνότητας της «μάλλον χειρότερης» απόκρισης.

Η ηλικία και το μορφωτικό επίπεδο παρουσιάζουν ορισμένες διαφορές στα αποτελέσματα αυτά, ιδίως όσον αφορά τις ευκαιρίες απασχόλησης, επαγγελματικής κατάρτισης και προώθησης. Όπως είναι αναμενόμενο, οι νέες γυναίκες και, γενικότερα, οι γυναίκες σε ηλικία εργασίας είναι πολύ πιο ευαίσθητες στις δυσκολίες που σχετίζονται με την πρόσβαση στην απασχόληση και τα επαγγελματικά προσόντα στην απασχόληση. Το ίδιο ισχύει και για εκείνους που είναι πιο μορφωμένοι (άνδρες και γυναίκες), σε σύγκριση με εκείνους που είναι λιγότερο μορφωμένοι. Οι ευκαιρίες προώθησης θεωρούνται κυρίως ότι εισάγουν διακρίσεις με βάση το μορφωτικό επίπεδο. Η ηλικία, από την άλλη πλευρά, εισάγει μικρή διαφορά.

Πίνακας 18

Ποσοστό των ερωτηθέντων που θεωρούν ότι η τρέχουσα κατάσταση των γυναικών είναι μάλλον χειρότερη από εκείνη των ανδρών ανάλογα με το φύλο, το φύλο και το μορφωτικό επίπεδο

(Μαζί της Κοινότητας)

	Ανδρες			Γυναίκες			Επίπεδο εκπαίδευσης		
	-25	25/54	55+	-25	25/54	55+	Χαμηλή	Λόγος ακυρώσεως	Υψηλή
1. Μισθός	61 %	59 %	54 %	63 %	63 %	54 %	56 %	64 %	64 %
2. Ευκαιρίες προώθησης	51	55	45	56	55	48	47	58	61
3. Ευκαιρία για εύρεση εργασίας	49	47	41	57	49	38	40	50	61
4. Ασφάλεια της εργασίας	38	41	37	50	49	39	39	47	48
5. Συνθήκες εργασίας	34	37	34	40	40	32	34	38	40
6. Επαγγελματική κατάρτιση	33	29	23»	33	26	16	21	31	37
7. Δυνατότητα μελέτης	14	10	9	15	12	10	10	12	14

Εάν, όπως μόλις είδαμε, οι διαφορές μεταξύ των δύο φύλων είναι εκπληκτικά μικρές, οι διαφορές μεταξύ των χωρών είναι σημαντικές.

Στη Γαλλία και τη Γερμανία, ακολουθούμενες από την Ιρλανδία, το μέσο ποσοστό των «λιγότερο καλών» απαντήσεων στα επτά στοιχεία είναι υψηλότερο (52, 46 και 42 % αντίστοιχα), ενώ στο Λουξεμβούργο είναι το χαμηλότερο (22 %).

Εξετάζοντας την κατάταξη των χωρών για τους τρεις τομείς που αναφέρονται συχνότερα σε ολόκληρη την ΕΕ, η Ιρλανδία ανοίγει τον δρόμο για δύο από αυτούς: ευκαιρίες για μισθούς και προαγωγές, ενώ η Ιταλία βρίσκεται στην προτελευταία ή τελευταία θέση για τα ίδια δύο.

Πώς μπορεί να εξηγηθεί ότι σε αυτές τις δύο χώρες, την Ιρλανδία και την Ιταλία, όπου το κοινό αποδίδει μεγάλη σημασία στο πρόβλημα της θέσης των γυναικών, οι οποίες είναι χώρες με ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά (χαμηλότερη οικονομική ανάπτυξη, σχετικά χαμηλή κατά κεφαλήν παραγωγή, καθολική παράδοση), η αντίληψη των διακρίσεων κατά των γυναικών είναι τόσο διαφορετική; Η εξήγηση μπορεί να προέλθει μόνο από τις ιστορικές και πολιτιστικές επιρροές που υπέστη κάθε μία από αυτές τις δύο χώρες, ένα πρόβλημα στο οποίο θα βρούμε περισσότερα.

Πίνακας 19

Κύριοι τομείς διακρίσεων κατά των γυναικών

(κατά σειρά κατάταξης, σε κάθε pays, ανάλογα με τη συχνότητα των αποκρίσεων)¹

Γαλλία (52 %) 1. Μισθός (77%) 2. Find εργασία (77%) 3. Promotion (77%) 4. Working όροι (77%) 5. Ασφάλεια απασχόλησης (77%) 6. Επαγγελματική κατάρτιση (77%) 7. Μελέτες (77%)	Γερμανία (46%) 1. Μισθός (75%) 2. Promotion (64%) 3. Find εργασία (52%) 4. Ασφάλεια απασχόλησης (50%) 5. Working όροι (43%) 6. Επαγγελματική κατάρτιση (30%) 7. Μελέτες (12%)	Ιρλανδία (42%) 1. Μισθός (78%) 2. Προώθηση (67%) 3. Ασφάλεια της απασχόλησης (48%) 4. Εύρεση εργασίας (45%) 5. Συνθήκες εργασίας (24%) 6. Επαγγελματική κατάρτιση (19%) 7. Μελέτες (11%)
Danmark (36%) 1. Promotion (53%) 2. Μισθός (52%) 3. Find εργασία (38%) 4. Working όροι (35%) 5. Ασφάλεια απασχόλησης (34%) 6. Επαγγελματική κατάρτιση (23%) 7. Μελέτες (14%)	Βέλγιο (34%) 1. Μισθός (51%) 2. Promotion (44%) 3. Employment ασφάλεια (40%) 4. Find εργασία (38%) 5. Working όροι (33%)» 6. Επαγγελματική κατάρτιση (18%) 7. Μελέτες (12%)	Italy (32%) 1. Μισθός (41%) 2. Ασφάλεια της απασχόλησης (37%) 2. Εύρεση εργασίας (37%) 4. Συνθήκες εργασίας (36%) 5. Προώθηση (34%) 6 Επαγγελματική κατάρτιση (25%) 7. Μελέτες (11%)
Κάτω Χώρες (31%) 1. Promotion (49%) 2. Μισθός (45%) 3. Employment ασφάλεια (36%) 4. Find εργασία (34%) 5. Working όροι (27%) 6. Επαγγελματική κατάρτιση (17 %) 7. Studies (10%)	Ηνωμένο Βασίλειο (30 %) 1. Promotion (49%) 2. Μισθός (48%) 3. Find εργασία (38%) 4. Ασφάλεια απασχόλησης (34%) 5. Επαγγελματική κατάρτιση (16 %) 6. Working όροι (15 %) 7. Studies (10%)	Λουξεμβούργο (22%) 1. Μισθός (40%) 2. Ασφάλεια της απασχόλησης (35%) 3. Προώθηση (34%) 4 Συνθήκες εργασίας (24%) 5. Εύρεση εργασίας (24%) 6. Επαγγελματική κατάρτιση (20%) 7. Μελέτες (12%)

¹ Οι χώρες κατατάσσονται σύμφωνα με τους μέσους όρους των απαντήσεων της «κακής κατάστασης» στα επτά στοιχεία· αυτά τα μέσα ποσοστά αναφέρονται δίπλα στο όνομα της χώρας.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Το φύλο, η ηλικία και το μορφωτικό επίπεδο ποικίλλουν σε κάθε χώρα και στην Κοινότητα στο σύνολό της: οι νέες γυναίκες και τα μορφωμένα άτομα εκφράζουν συχνότερα την άποψη ότι η κατάσταση των γυναικών είναι χειρότερη από εκείνη των ανδρών όσον αφορά τη δυνατότητα επανέναρξης της εργασίας, την επαγγελματική κατάρτιση και τις ευκαιρίες προώθησης. Η δυνατότητα σπουδών δεν φαίνεται να αποτελεί πρόβλημα, ανεξάρτητα από την ηλικία ή το επίπεδο εκπαίδευσης, αν και οι νέοι Γάλλοι άνδρες και γυναίκες είναι πιο επικριτικοί σε αυτό από τους μεγαλύτερους. Οι διακρίσεις στους μισθούς γίνονται ευρέως αισθητές παντού, αλλά πιο συγκεκριμένα από τις νέες γυναίκες του Βελγίου, της Ολλανδίας και της Βρετανίας.

Οι κατηγορίες των ερωτηθέντων που, σε γενικές γραμμές, εκφράζουν το υψηλότερο ποσοστό της άποψης ότι οι γυναίκες υφίστανται διακρίσεις είναι οι ακόλουθες:

1. Όσον αφορά τις αποδοχές:

Ιρλανδές κάτω των 25 ετών 86%

- Γάλλοι κάτω των 25 ετών 84%

2 [...] Όσον αφορά τις δυνατότητες προαγωγής:

Γερμανίδες κάτω των 25 ετών 77%

- Άνδρων Ιrls και των δύο φύλων με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης 74%

3. Όσον αφορά τη δυνατότητα εύρεσης εργασίας:

Γαλλίδες κάτω των 25 ετών 78%

- Γάλλοι άνδρες και γυναίκες με υψηλό μορφωτικό επίπεδο 74%

III Οι αντίστοιχες προσδοκίες των γυναικών και των ανδρών για την άμβλυνση των διαφορών στους κοινωνικούς ρόλους

Ως εκ τούτου, οι άνδρες και οι γυναίκες γνωρίζουν, σε μεγάλο βαθμό (πάνω από τρία στα δέκα άτομα κατά μέσο όρο στο σύνολο της Κοινότητας), ότι οι γυναίκες είναι λιγότερο πιθανό από τους άνδρες να επιτύχουν στη ζωή τους. Οι άνδρες και οι γυναίκες συμφωνούν, σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό (πέντε έως έξι στα δέκα άτομα), ότι οι γυναίκες αντιμετωπίζονται λιγότερο από τους άνδρες όσον αφορά την πρόσβαση στην εργασία, την προαγωγή στην εργασία και, κυρίως, την αμοιβή για την εργασία. Ποιες είναι οι προσδοκίες και των δύο φύλων για τον μετασχηματισμό της κοινωνίας σε αυτόν τον τομέα; Επιθυμεί η πλειοψηφία να υπάρχουν όλο και λιγότερες διαφορές; Είναι οι γυναίκες που ισχυρίζονται ότι υπάρχουν όλο και λιγότερες διαφορές σωστές ή λάθος; Ποιες είναι οι αντίστοιχες εικόνες ανδρών και γυναικών σε ορισμένες τυπικές καταστάσεις της καθημερινής ζωής;

1. Τι θέλει η πλειοψηφία;

«Πιστεύετε ότι η πλειονότητα των γυναικών επιθυμεί να υπάρχουν όλο και λιγότερες διαφορές μεταξύ του ρόλου των ανδρών και του ρόλου των γυναικών στην κοινωνία;»

«Πιστεύετε ότι η πλειονότητα των ανδρών επιθυμεί να υπάρχουν όλο και λιγότερες διαφορές μεταξύ του ρόλου των ανδρών και του ρόλου των γυναικών στην κοινωνία;»

Σε ολόκληρη την Κοινότητα, επτά στους δέκα άνδρες και επτά γυναίκες πιστεύουν ότι η πλειονότητα των γυναικών επιθυμεί να βλέπει όλο και λιγότερες διαφορές· οι νεαρές γυναίκες εκφράζονται ελαφρώς πιο έντονα (81%). Από την άλλη πλευρά, μόνο τρεις άνδρες και δύο γυναίκες στους δέκα πιστεύουν ότι η πλειοψηφία των ανδρών θέλουν το ίδιο πράγμα, με μικρή διαφορά ανάλογα με την ηλικία. Με άλλα λόγια, λίγο περισσότερο από δύο φορές περισσότεροι άνδρες και τρεις φορές περισσότερες γυναίκες πιστεύουν ότι οι γυναίκες, παρά οι άνδρες, θέλουν να μετριαστούν οι διαφορές. Ως εκ τούτου, οι γυναίκες είναι πιο επιφυλακτικές από τους άνδρες, αλλά και τα δύο φύλα είναι αρκετά διαισθητικά: μια κατάσταση που ευνοεί μια κοινωνική ομάδα επηρεάζεται πολύ λιγότερο συχνά από εκείνους που επωφελούνται από αυτήν παρά από εκείνους που είναι τα θύματά της.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 20

Οι γενικές προσδοκίες των γυναικών και των ανδρών για τον μετριασμό των διαφορών μεταξύ των φύλων, των φύλων και των εκπαιδευτικών διαφορών

(Μαζί της Κοινότητας)

Η πλειοψηφία των γυναικών θέλει να βλέπει όλο και λιγότερες διαφορές	Άνδρες					Γυναίκες			Επίπεδο εκπαίδευσης		
	Σύνολο	-25	25/54	55+	Σύνολο	-25	25/54	55+	Χαμηλή	Λόγος ακυρώσεως	Υψηλή
Ναι	74 %	76 %	75 %	70 %	73 %	81 %	76 %	63 %	73 %	74 %	71 %
Όχι	16	16	16	14	17	12	17	19	15	17	22
Αναπάντητα	11	8	9	15	10	7	7	18	12	9	7

Η πλειοψηφία των ανδρών θέλει να βλέπει όλο και λιγότερες διαφορές

Ναι	34	38	34	32	21	26	22	17	28	28	26
Όχι	52	49	53	51	61	63	62	57	54	59	62
Αναπάντητα	14	13	13	17	18	11	15	26	18	13	12

Σε επίπεδο χώρας, η διασπορά του ποσοστού απαντήσεων είναι κάπως μεγάλη όσον αφορά το ερώτημα σχετικά με τη στάση των γυναικών: Η Ιταλία, η Ιρλανδία και η Γαλλία και των δύο φύλων είναι πιο πιθανό να πιστεύουν ότι η πλειοψηφία των γυναικών θέλουν να βλέπουν όλο και λιγότερες διαφορές. Οι Γαλλίδες (84%) και ιδιαίτερα οι νεαρές Γαλλίδες (90%) εκφράζουν συχνότερα αυτή την άποψη.

Όσον αφορά την ερώτηση σχετικά με τη στάση των ανδρών, οι Ιρλανδοί και οι Λουξεμβούργιοι και των δύο φύλων έρχονται πρώτοι, και ιδίως οι Ιρλανδοί άνδρες ηλικίας άνω των 25 ετών (52%).

Τα στοιχεία αυτά συνοψίζονται στον ακόλουθο πίνακα, από τον οποίο μπορούν να αντληθούν περαιτέρω πληροφορίες συγκρίνοντας δύο έως δύο απαντήσεις στην ερώτηση σχετικά με τη στάση που αποδίδεται στις γυναίκες και τη στάση που αποδίδεται στους άνδρες: στην Ιταλία και τη Γαλλία, μεταξύ των γυναικών, το χάσμα είναι μεγαλύτερο μεταξύ των απόψεων που εκφράζονται σχετικά με τις αντίστοιχες στάσεις ανδρών και γυναικών, δηλαδή οι γυναίκες έχουν τις λιγότερες ψευδαισθήσεις:

	Ιταλικά	Γαλλίδες
Η πλειοψηφία των γυναικών θέλει να βλέπει όλο και λιγότερες διαφορές.	79 %	84 %
Η πλειοψηφία των ανδρών θέλει να βλέπει όλο και λιγότερες διαφορές.	20 %	25 %
Διαφορά	59	59

Πίνακας 21

Οι γενικές προσδοκίες των γυναικών και των ανδρών για την άμβλυνση των διαφορών

(Απαντήσεις «ότι υπάρχουν όλο και λιγότερες διαφορές», κατά pays)

	Η πλειοψηφία των γυναικών θέλει να βλέπει όλο και λιγότερες διαφορές.			Η πλειοψηφία των ανδρών θέλει να βλέπει όλο και λιγότερες διαφορές.		
	H+ΣΤ	H	ΣΤ	H+ΣΤ	H	ΣΤ
Ιταλία	80 %	32 %	79 %	24 %	28 %	20 %
Ιρλανδία	80	50	81	40	51	31
Γαλλία	79	75	84	33	43	25
Βέλγιο/Βέλγιο	74	76	73	32	41	25
Γερμανία	74	76	72	25	32	19
Λουξεμβούργο	66	66	67	37	40	33
Ολλανδία	66	67	64	27	35	20
Ηνωμένο Βασίλειο	64	64	63	26	32	21
Ντάνμαρκ	51	51	53	30	39	23
Κοινοτική ¹	73	74	73	28	34	21

1 Σταθμισμένος μέσος όρος

2. «Φεμινισμός»

«Τι πιστεύετε ότι είναι σωστό ή λάθος για τις γυναίκες που ισχυρίζονται ότι υπάρχουν όλο και λιγότερες διαφορές μεταξύ των ρόλων των ανδρών και των γυναικών στην κοινωνία;»

Σχεδόν επτά στους δέκα ανθρώπους σε όλη την Κοινότητα συμφωνούν γενικά με τους στόχους των γυναικών που ισχυρίζονται ότι υπάρχουν όλο και λιγότερες διαφορές.¹ Η στάση των ανδρών και των γυναικών είναι πολύ κοντά. Όπως και με τις περισσότερες από τις προηγούμενες ερωτήσεις, οι γυναίκες έχουν μεγαλύτερη επίγνωση του προβλήματος από τις γυναίκες ηλικίας 55 ετών και άνω. Το μορφωτικό επίπεδο διαδραματίζει επίσης ρόλο, σε μικρότερο βαθμό.

¹ Θα πρέπει να σημειωθεί ότι υπήρξε μαζική υποστήριξη των γενικών στόχων του κινήματος για την άμβλυνση ή την κατάργηση των διαφορών μεταξύ των κοινωνικών ρόλων ανδρών και γυναικών. Δεν είναι δυνατόν –καθώς δεν έχει τεθεί το ερώτημα– να παρεκταθεί αυτή η έγκριση στις συγκεκριμένες ενέργειες τέτοιων και τέτοιων φεμινιστικών κινημάτων, ή ακόμη, όπως θα δούμε παρακάτω, σε πολύ βαθιές αλλαγές συμπεριφοράς.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 22

Στάσεις έναντι του «φεμινισμού» ανά φύλο, φύλο και μορφωτικό επίπεδο

(Μαζί της Κοινότητας)

	Ανδρες				Γυναίκες				Επίπεδο εκπαίδευσης		
	Σύνολο	-25	25/54	55+	Σύνολο	-25	25/54	55+	Χαμηλή	Λόγος ακυρώσεως	Υψηλή
Γυναίκες που απαιτούν όλο και λιγότερες διαφορές:											
- έχουν δίκιο	65 %	69 %	69 %	58 %	67 %	74 %	70 %	56 %	62 %	70 %	76 %
- κάνουν λάθος	23	18	22	28	20	15	20	23	23	20	17
Αναπάντητα	12	13	9	14	13	11	10	21	15	10	7

Η κατανομή των απαντήσεων μεταξύ των χωρών είναι πολύ παρόμοια με την κατανομή των απαντήσεων στην ερώτηση σχετικά με τις προσδοκίες για τον μετριασμό των διαφορών στον ρόλο των φύλων: Η Γαλλία, η Ιταλία και η Ιρλανδία είναι για άλλη μια φορά οι χώρες όπου το πρόβλημα κινητοποιείται περισσότερο, ενώ οι Κάτω Χώρες, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Δανία είναι οι τρεις χώρες όπου το πρόβλημα δεν φαίνεται να προκύπτει - ή να γίνεται αισθητό - με την ίδια οξύτητα. Ωστόσο, παντού, η πλειονότητα των ερωτηθέντων — άνδρες και γυναίκες— πιστεύουν ότι οι γυναίκες έχουν δίκιο να απαιτούν να μετριαστούν (ή να εξαλειφθούν) οι διαφορές μεταξύ των ρόλων ανδρών και γυναικών.

Το γεγονός ότι ένα πρόβλημα δεν γίνεται υποκειμενικά αισθητό από ένα άτομο ή από μια ομάδα δεν σημαίνει ότι δεν προκύπτει αντικειμενικά. Αλλά το γεγονός ότι είναι η συνάθροιση αισθητή είναι ωστόσο ένας καλός δείκτης του τρόπου με τον οποίο τα άτομα και οι ομάδες αντιλαμβάνονται τις βιωμένες καταστάσεις, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών λόγων που τις περιγράφουν.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι αυτή η φιλοδοξία για αλλαγή θα γίνει ισχυρότερη με την πάροδο του χρόνου. Δεν έχουμε σημεία σύγκρισης στην Ευρώπη στο παρελθόν, αλλά έχουμε σημεία σύγκρισης στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου το ίδιο ερώτημα τέθηκε το 1971, το 1972 και το 1975: «τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει πολλές συζητήσεις σχετικά με την αλλαγή της θέσης των γυναικών στη σημερινή κοινωνία. Συνολικά, είστε υπέρ ή κατά των προσπαθειών ενίσχυσης και αλλαγής της θέσης των γυναικών στην κοινωνία;»

Εδώ είναι οι απαντήσεις:

	1971	1972	1975
	%	%	%
Υπέρ	42	48	59
Εναντιωθείτε	41	36	28
Αβέβαιη	17	16	13

Ως εκ τούτου, φαίνεται ότι, στις περισσότερες κοινοτικές χώρες, το «γυναικείο κίνημα» τυγχάνει ακόμη μεγαλύτερης υποστήριξης από τον πληθυσμό των Ηνωμένων Πολιτειών. Μια άλλη διαφορά είναι ότι στις

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Ηνωμένες Πολιτείες, οι άνδρες είναι περισσότερο υπέρ του κινήματος (63% υπέρ και 24% κατά) από τις γυναίκες (55 και 32%).¹

¹ Η έρευνα Χάρις. Απρίλιος 1975. Βλ. τρέχουσες προτάσεις, τόμος III, 7 Ιουλίου 1975.

Πίνακας 23

Στάση απέναντι στον «φεμινισμό» ανάλογα με το φύλο και το φύλο

(Ανακατεύθυνση από pays)¹

Οι γυναίκες που απαιτούν όλο και λιγότερες διαφορές έχουν δίκιο.

	Σύνολο	Άνδρες			Σύνολο	Γυναίκες		
		-25	25/54	55+		-25	25/54	55+
Γαλλία	77 %	75%	80%	74 %	75 %	81 %	80%	59%
Ιταλία	65	75	69	52	73	79	74	64
Ιρλανδία	65	59	67	64	72	77	75	62
Βέλγιο/Βέλγιο	69	78	72	55	66	80	68	55
Γερμανία	63	71	66	56	69	73	72	63
Λουξεμβούργο	60	65	62	52	62	84	64	48
Ολλανδία	65	69	68	57	56	67	56	52
Ηνωμένο Βασίλειο	59	53	63	53	56	67	60	43
Ντάνμαρκ	49	54	54	41	48	56	52	37
Κοινοτική ²	65	69	69	58	67	74	70	56

1 Οι χώρες κατατάσσονται κατά φθίνουσα σειρά των ποσοστών θετικών απαντήσεων για κάθε χώρα (άνδρες και γυναίκες).

2 Σταθμισμένος μέσος όρος.

3. Three situations της καθημερινής ζωής

«Τώρα υπάρχουν διάφορες καταστάσεις που μπορούν να συναντηθούν στην καθημερινή ζωή. Θα το θεωρούσατε φυσιολογικό ή όχι;

A: Ξυμια γυναίκα βγαίνει έξω χωρίς τον σύζυγό της το βράδυ για μια συνάντηση;

B. Ότι μια γυναίκα ενθαρρύνει τον σύζυγό της να αλλάξει δουλειά επειδή της προσφέρεται μια καλύτερη κατάσταση σε μια άλλη περιοχή από εκείνη στην οποία ζει;

Γ. Ότι οι γονείς που μπορούν να πληρώσουν μόνο για την εκπαίδευση ενός από τα παιδιά τους αποφασίζουν υπέρ του κοριτσιού αν τα πάει καλύτερα στο σχολείο από το αγόρι; »

Στο σύνολο της Κοινότητας, επτά στα δέκα άτομα (άνδρες ή γυναίκες, χωρίς σημαντική διαφορά) θεωρούν φυσιολογικό για μια γυναίκα να βγαίνει έξω χωρίς τον σύζυγό της το βράδυ και έξι στα δέκα για τους γονείς να αποφασίζουν να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους εάν πετύχουν καλύτερα από το αγόρι. Από την άλλη πλευρά, μόνο τρία στα δέκα άτομα πίστευαν κανονικά ότι η επαγγελματική σταδιοδρομία της γυναίκας υπερτερεί εκείνης του συζύγου. Όσον αφορά την επιλογή της κατοικίας, υπάρχει η υπο-jae ente, i mage των αντίστοιχων ρόλων, πράγμα που σημαίνει ότι το επάγγελμα της έγγαμης γυναίκας θεωρείται δευτερεύον στο νοικοκυριό (ακόμη και αν ο «συμπληρωματικός» μισθός δεν είναι αμελητέος). Αυτός ο μάγος είναι κοινός και στα δύο φύλα, αλλά διαφέρει ανάλογα με τη χώρα, την ηλικία και το επίπεδο εκπαίδευσης.

Ο τρόπος με τον οποίο μια γυναίκα μπορεί να βγαίνει έξω τη νύχτα χωρίς τον σύζυγό της γίνεται αποδεκτός ως φυσιολογικός από οκτώ ή εννέα στους δέκα ανθρώπους στην Ιρλανδία (94%), το Ηνωμένο Βασίλειο (85%), τη Δανία (82%), τη Γαλλία και τις Κάτω Χώρες (76%)· μόνο η Ιταλία (58%) και το Λουξεμβούργο (57%) παρουσιάζουν σημαντική απόκλιση. Η ηλικία και, σε μικρότερο βαθμό, το μορφωτικό επίπεδο είναι πιο διαδεδομένα στην Ιταλία, το Βέλγιο και τη Γερμανία. Το γεγονός ότι οι γονείς αποφασίζουν υπέρ του κοριτσιού και όχι του αγοριού γίνεται αποδεκτό ως φυσιολογικό από έξι ή επτά στους δέκα ανθρώπους στη Γερμανία (68%), τη Γαλλία (67%), την Ιταλία και τη Δανία (63%)· αλλά μόνο από τέσσερα στα δέκα άτομα στο Λουξεμβούργο (38%). Υπάρχουν ορισμένες διαφορές ανάλογα με την ηλικία των γυναικών στο Βέλγιο και τις Κάτω Χώρες και ανάλογα με το επίπεδο εκπαίδευσης στο Βέλγιο και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Τέλος, το γεγονός ότι μια γυναίκα ενθαρρύνει τον σύζυγό της να αλλάξει δουλειά θεωρείται φυσιολογικό μόνο από δύο έως τρία στα δέκα άτομα, εκτός από τη Γαλλία (35%) και την Ιταλία (48%).

Το νόημα αυτών των απαντήσεων μπορεί να αμφισβητηθεί σε κάθε μία από τις χώρες. η Ιρλανδία έρχεται πρώτη και η Ιταλία δεύτερη τελευταία για το στοιχείο «εξερχόμενη το βράδυ χωρίς τον σύζυγό της»· Η Ιταλία κατατάσσεται πρώτη και η Ιρλανδία τελευταία για τη θέση «Αλλαγή θέσεων εργασίας εάν οι γυναίκες βρουν καλύτερη θέση».

Το γεγονός ότι οι Ιταλοί είναι πιθανώς πιο συμπαθητικοί στα προβλήματα της μετανάστευσης δεν μπορεί να προβληθεί, διότι οι Ιρλανδοί έχουν επίσης αυτή την εμπειρία.

Πρέπει να υποψιαζόμαστε την ειλικρίνεια ορισμένων απαντήσεων; Δεν υπάρχει τίποτα σε όλη αυτή την έρευνα για να υποστηρίξει την υπόθεση. Και ενώ σε ορισμένες χώρες (Δανία, Λουξεμβούργο) σχεδόν το 30% των ερωτηθέντων δεν απαντά στην ερώτηση, οι Ιταλοί και οι Ιρλανδοί απαντούν με ανυπομονησία, αλλά με διαφορετικούς τρόπους.¹

¹ Συχνά είναι δύσκολο να ερμηνευθούν οι απαντήσεις που σχετίζονται με τη στάση απέναντι σε μια υποθετική κατάσταση. Μερικοί μπορούν να ανταποκριθούν φανταζόμενοι πραγματικά την κατάσταση, ενώ άλλοι μπορούν να δώσουν στον εαυτό τους καλή συνείδηση και να φαίνονται καλοί εκφράζοντας μια κανονιστική απάντηση, χωρίς να αισθάνονται εμπλεκόμενοι.

Ας σημειώσουμε απλώς, σε αυτό το στάδιο της ανάλυσης, ότι, γενικά, ο ιρλανδικός λαός φαίνεται να είναι πιο ανοικτός στην κοινωνική αλλαγή, της οποίας η ανάπτυξη της θέσης των γυναικών αποτελεί σημαντική πτυχή, από ό,τι θα αναμενόταν.

Πίνακας 24

Άνδρες και γυναίκες αντιμετωπίζουν τρεις καταστάσεις της καθημερινής ζωής ανάλογα με το φύλο
(Μαζί της Κοινότητας)

	Θεωρείται ότι:		αναπάντητα
	κανονική	Μη φυσιολογικό	
... ότι μια γυναίκα βγαίνει έξω χωρίς σύζυγο το βράδυ για να παρευρεθεί σε μια συνάντηση	71%	24%	5,00 %
Άνδρες	70	25	5
Γυναίκες	72	23	5
... ότι οι γονείς που μπορούν να πληρώσουν μόνο για την εκπαίδευση σε ένα από τα παιδιά τους αποφασίζουν υπέρ του κοριτσιού αν είναι καλύτερη στο σχολείο από το αγόρι	61	29	10
Άνδρες	61	29	10
Γυναίκες	61	28	11
... ότι μια γυναίκα ενθαρρύνει τον σύζυγό της να αλλάξει δουλειά επειδή της προσφέρεται μια καλύτερη κατάσταση σε μια περιοχή διαφορετική από εκείνη στην οποία ζουν	31	55	14
Άνδρες	32	55	13
Γυναίκες	30	55	15

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 25

Οι άνδρες και οι γυναίκες αντιμετωπίζουν τρεις πτυχές της καθημερινής ζωής που θεωρούνται φυσιολογικές ανάλογα με το φύλο, το φύλο και το μορφωτικό επίπεδο.¹

(Ανακατεύθυνση από pays)

	Ανδρες				Γυναίκες				Επίπεδο εκπαίδευσης		
	Σύνολο	-25	25/54	55+	Σύνολο	-25	25/54	55+	Χαμηλή	Λόγος ακυρώσεως	Υψηλή
«ότι μια γυναίκα βγαίνει έξω χωρίς τον σύζυγό της το βράδυ»											
Ιρλανδία	93%	93%	94 %»	94%	96%	98%	95%	93%	92%	96%	96%
ΕΝΑ ΙΤΑΛΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	85	84	89	78	84	81	89	79	90	90	81
Ντάνμαρκ	80	87	82	72	85	94	89	73	78	87	90
Γαλλία	76	83	78	69	76	70	83	59	67	77	88
Ολλανδία	75	75	80	66	76	88	81	62	69	84	86
Γερμανία	59	62	64	51	65	75	73	46	57	66	77
Βέλγιο/Βέλγιο	64	78	69	49	59	83	63	40	47	67	86
Ιταλία	57	79	60	38	60	77	63	37	49	66	81
Λουξεμβούργο	60	73	62	50	53	72	51	48	53	69	47
Κοινοτική ²	70	79	73	59	72	78	77	57	64	76	84
ότι οι γονείς αποφασίζουν υπέρ του κοριτσιού											
Γερμανία	67%	81 %	68%	63%	68%	69 %	74%	58%	65%.	69%	77 %
Γαλλία	67	67	65	71	66	60	68	68	63	68	71
Ιταλία	64	63	68	58	65	72	63	61	62	68	69
Ντάνμαρκ	59	55	62	57	67	62	73	58	60	66	68
Ιρλανδία	56	47	57	60	54	55	55	51	54	54	59
ΕΝΑ ΙΤΑΛΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	50	56	49	49	53	48	66	44	49	53	66
Ολλανδία	50	46	52	48	48	59	49	39	46	52	55
Βέλγιο/Βέλγιο	51	54	53	44	46	57	47	36	39	51	62
Λουξεμβούργο	36	54	32	34	40	40	44	33	43	44	26
Κοινοτική	61	64	62	59	61	62	65	54	58	63	70
	Ανδρες				Γυναίκες				Επίπεδο εκπαίδευσης		
	Σύνολο	-25	25/54	55+	Σύνολο	-25	25/54	55+	Χαμηλή	Λόγος ακυρώσεως	Υψηλή
«ότι μια γυναίκα ενθαρρύνει τον σύζυγό της να αλλάξει θέση εργασίας»											
Ιταλία	48%	56%	51%.	40%	50%	57%	51%	38%	47%	53%.	53%,
Γερμανία	32	44	33	26	38	45	42	27	33	34	-48
Γαλλία	35	42	35	29	31	29	34	23	30	33	38
Βέλγιο/Βέλγιο	27	40	24	22	21	30	23	13	20	23	36
Ντάνμαρκ	24	36	25	16	21	35	23	12	19	26	35
Ολλανδία	15	29	21	19	14	20	14	12	15	19	29
Λουξεμβούργο	21	15	17	25	14	.	16	19	18	14	16
ΕΝΑ ΙΤΑΛΟ	19	24	17	20	13	24	13	7	14	19	24

1 Οι χώρες κατατάσσονται, για κάθε στοιχείο, κατά φθίνουσα σειρά των ποσοστών των «κανονικών» αποκρίσεων.

2 Σταθμισμένος μέσος όρος

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

ΒΑΣΙΛΕΙΟ

Ιρλανδία	17	16	14	16	10	14	10	6	10	14	15
Κοινοτική	32	41	32	28	30	38	33	21	29	30	41

IV Οι αντίστοιχες και αμοιβαίες στάσεις γυναικών και ανδρών έναντι της επαγγελματικής εργασίας

Όπως προαναφέρθηκε, μία από τις κύριες αιτίες που αποδίδονται στο γεγονός ότι οι γυναίκες είναι λιγότερο πιθανό από τους άνδρες να επιτύχουν στη ζωή τους είναι, αμέσως μετά τις οικογενειακές υποχρεώσεις και τη στάση των ανδρών, οι συνήθειες στον επαγγελματικό βίο. Από την άλλη πλευρά, έχει διαπιστωθεί ότι οι διακρίσεις κατά των γυναικών γίνονται ευρέως αισθητές τόσο από τους άνδρες όσο και από τις γυναίκες σε τομείς που σχετίζονται με την επαγγελματική ζωή: μισθός, προαγωγή, πρόσβαση στην απασχόληση, εργασιακή ασφάλεια κ.λπ.

Στην παρούσα έρευνα τέθηκαν διάφορες ερωτήσεις προκειμένου να εμβαθυνθεί ταυτόχρονα η στάση των γυναικών και των ανδρών έναντι της επαγγελματικής εργασίας, καθώς και η στάση που οι άνδρες αποδίδουν στις γυναίκες, και αντιστρόφως, εν προκειμένω.

Η σειρά των ερωτήσεων είχε ως εξής:

ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ

Εργάζεστε με πλήρη απασχόληση (τουλάχιστον 30 ώρες την εβδομάδα) ή με μερική απασχόληση (8 έως 29 ώρες την εβδομάδα); Ανόχι, είστε άνεργος ή συνταξιούχος;

- Si NAI: «Συνολικά, είστε ικανοποιημένος/-η ή δεν είστε ικανοποιημένος/-η με την εργασία σας; Μπορείτε να μου πείτε σε αυτή την κλίμακα πόσο της είστε *tisfait(e)* ή όχι της *tisfait(e)*;»

- "Ο/Η σύζυγός σας εργάζεται με καθεστώς πλήρους απασχόλησης (...);"

- εάν NAI: Κατά τη γνώμη σας, ο/η σύζυγός σας είναι ικανοποιημένος/-η ή δεν είναι ικανοποιημένος/-η με την εργασία του/της ...; ¹

¹ Οι ερωτήσεις που υποβάλλονται σε άνδρες και γυναίκες αντίστοιχα είναι αυστηρά συμμετρικές, με τη διαφορά ότι —στην περίπτωση έρευνας που επικεντρώνεται κυρίως στην κατάσταση των γυναικών— δεν κρίθηκε αναγκαίο να διερευνηθούν οι προτιμήσεις των ανδρών για τη δική τους εργασία ή οι προτιμήσεις των γυναικών για την εργασία του/της συζύγου τους.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΝΔΡΕΣ

«Αν είχατε επιλογή, τι θα προτιμούσατε: αν η σύζυγός σας ασκεί ή όχι επαγγελματική δραστηριότητα;»

«Και η σύζυγός σας, τι θα προτιμούσε κατά τη γνώμη σας αν είχε την επιλογή: να ασκούν επαγγελματική δραστηριότητα ή να μην ασκούν επαγγελματική δραστηριότητα;»

ΣΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Ανείχετε επιλογή, τι θα προτιμούσατε: ασκούν επαγγελματική δραστηριότητα ή όχι;»

«Κατά τη γνώμη σας, τι θα προτιμούσε ο σύζυγός σας: αν έχετε επαγγελματική δραστηριότητα ή όχι;

1. Απασχόληση και μη απασχόληση

Πριν εισέλθουμε λεπτομερώς στην εξέταση της στάσης απέναντι στην εργασία, δεν είναι άσκοπο να παρουσιάσουμε ορισμένες πληροφορίες σχετικά με την απασχόληση ανδρών και γυναικών σε ολόκληρη την Κοινότητα τον Μάιο του 1975.¹

Στο σύνολο της Κοινότητας, επτά στους δέκα άνδρες (70%) και τέσσερις στις δέκα γυναίκες (38%) απασχολούνται σε αμειβόμενη απασχόληση: με μειωμένο ωράριο (66 και 26 %) ή με μειωμένο ωράριο (4 και 12 %). Με άλλα λόγια, από τα 100 άτομα που «εργάζονται», με την κοινή έννοια του όρου, υπάρχουν 63 άνδρες και 37 γυναίκες.

¹ Οι πληροφορίες αυτές, λαμβανομένου υπόψη του αριθμού των μελών του προσωπικού που συμμετείχαν στην έρευνα σε κάθε χώρα, είναι ενδεικτικές· δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να υποκαταστήσουν τις στατιστικές που δημοσίευσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ιδίως στο έγγραφο «Exposure on the evolution of the social situation in the Community in 1974» (Έκθεση σχετικά με την εξέλιξη της κοινωνικής κατάστασης στην Κοινότητα το 1974). Βρυξέλλες - Λουξεμβούργο, Μάρτιος 1975.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 26

Απασχόληση και μη απασχόληση στο σύνολο του πληθυσμού ανά φύλο, φύλο και μορφωτικό επίπεδο (Μαζί της Κοινότητας)

	Άνδρες				Γυναίκες				Επίπεδο εκπαίδευσης		
	Σύνολο	-25	25/54	55+	Σύνολο	-25	25/54	55+	Χαμηλή	Λόγος ακυρώσεων	Υψηλή
Δραστηριότητα πλήρους απασχόλησης	66	54	90	33	26	38	31	9	42	54	44
Εργασία μερικής απασχόλησης	4	2	4	4	12	9	15	8	9	7	8
Ανεργοί	3	7	2	2	5	8	5	1	3	5	3
Συνταξιούχος	18	-	1	55	15		2	51	22	11	7
Καμία επικερδής απασχόληση	8	35	2	5	40	43	45	30	23	22	37
Αναπάντητα	1	2	1	1	2	2	2	1	1	1	1
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Ακόμη πιο ενδιαφέροντα είναι τα στοιχεία για τη δομή του εργατικού δυναμικού, συμπεριλαμβανομένων των ανέργων:

1° Το γυναικείο εργατικό δυναμικό (συμπεριλαμβανομένων των ανέργων) αντιπροσωπεύει περίπου το 39% του συνολικού εργατικού δυναμικού.

Δεδομένου ότι το συνολικό δείγμα αποτελείται από 48% άνδρες και 52% γυναίκες, η απασχόληση των ανδρών είναι 73% του ανδρικού πληθυσμού και η απασχόληση των γυναικών είναι 43% του γυναικείου πληθυσμού, το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών είναι συνεπώς:

$$\frac{52 \times 43}{100} + \frac{48 \times 73}{100}$$

Το αποτέλεσμα αυτό είναι ελαφρώς υψηλότερο από εκείνο που επιτεύχθηκε την άνοιξη του 1973 από τη Στατιστική Υπηρεσία των Κοινοτήτων για τον πληθυσμό ηλικίας 14 ετών και άνω (34%). Βλ. «Δειγματοληπτική έρευνα εργατικού δυναμικού» Eurostat 1/1975, σ. 654.

2° Το ποσοστό ανεργίας είναι υψηλότερο μεταξύ των «ενεργών» γυναικών (11%) απ' ό,τι μεταξύ των εργαζομένων ανδρών (4%) και υψηλότερο μεταξύ των νέων γυναικών (15%) απ' ό,τι μεταξύ των νέων ανδρών (11%). Ως εκ τούτου, από τους εκατό νέους (15-25 ετών) που δεν είναι «χωρίς αμειβόμενη απασχόληση», υπάρχουν 13 άνεργοι, μεταξύ των οποίων 8 γυναίκες και 5 άνδρες.

3 ° Η εργασία μερικής απασχόλησης είναι κυρίως γυναικεία δραστηριότητα (τρεις στις τέσσερις γυναίκες εργάζονται με μερική απασχόληση) και δραστηριότητα που ασκείται συχνότερα από γυναίκες υψηλότερης ηλικιακής ομάδας.

Πίνακας 27

Δραστηριότητα και ανεργία στο εργατικό δυναμικό¹ κατά φύλο, φύλο και μορφωτικό επίπεδο
(Μαζί της Κοινότητας)

	Άνδρες				Γυναίκες				Επίπεδο εκπαίδευσης		
	Σύνολο	-25	25/54	55+	Σύνολο	-25	25/54	55+	Χαμηλή	Λόγος ακυρώσεως	Υψηλή
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Δραστηριότητα πλήρους απασχόλησης	91	85	94	84	61	69	61	50	78	82	81
Εργασία μερικής απασχόλησης	5	4	4	11	28	16	29	44	16	10	14
Άνεργοι	4	11	2	5	11	15	10	6	6	8	5
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
% του συνολικού πληθυσμού	73 %	63 %	96 %	39 %	43 %	55 %	51 %	18 %	54 %	66 %	55 %

¹ Το εργατικό δυναμικό περιλαμβάνει άτομα που απασχολούνται σε επικερδή απασχόληση ή είναι άνεργα.

2. Ικανοποίηση από τη δουλειά κάποιου

Σε όλη την Κοινότητα, λίγο περισσότεροι από τους μισούς ερωτηθέντες είναι πολύ ικανοποιημένοι με την εργασία τους, το 46% είναι πολύ ικανοποιημένοι με την εργασία τους, το 6% είναι πολύικανοποιημένοι και το 47% είναι μετρίως ικανοποιημένοι.¹ Οι γυναίκες είναι κάπως λιγότερο ικανοποιημένες με την εργασία τους από τους άνδρες (μέση βαθμολογία 6,75 έναντι 7,03).

Η ηλικία εισάγει μικρή διαφορά στους άνδρες, αλλά οι ηλικιωμένες γυναίκες(15-24 ετών)επηρεάζονται κάπως λιγότερο από την εργασία τους από ό, τι οι ηλικιωμένες γυναίκες.

Τα άτομα και των δύο φύλων με μεσαίο ή υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης είναι κάπως πιοπιθανόαπό ό, τι τα άτομα με λιγότερη εκπαίδευση.

Το μέγεθοςτου οικισμού κατοικίας δεν φαίνεται να επηρεάζει σημαντικά την ικανοποίηση από την εργασία· υπάρχει, ωστόσο, μια μικρή τάση για μεγαλύτερη ικανοποίηση από την εργασία στις πόλεις και τιςκωμοπόλεις.

Μια ανάλυση ανά κοινωνικοεπαγγελματική κατηγορία δείχνει ότι, σε γενικέςγραμμές, τα ανώτερα διευθυντικά στελέχη και τα μέλη των ελεύθερων επαγγελματιών είναι πολύ πιο ικανοποιημένα από τις άλλες κατηγορίεςτουπληθυσμού και ότι οι γεωργοί είναι ακόμη λιγότερο ικανοποιημένοι από τους εργαζομένους.

Από την άλλη πλευρά, το μέγεθοςτης εγκατάστασης στην οποία εργάζεται κάποιος έχει μικρή σχέση με την ικανοποίηση, εκτός από τις μικρές εγκαταστάσεις (λιγότεροι από 50 εργαζόμενοι), δηλαδή στη μάζα των γεωργικών, εμπορικών και βιοτεχνικών εκμεταλλεύσεων, η ικανοποίηση είναι χαμηλότερη από ό,τι στις μεσαίου μεγέθους εγκαταστάσεις, ακόμη και στις μεγάλες.

¹ Οι ερωτηθέντες έπρεπε να αναφέρουν το επίπεδο ικανοποίησής τους σε κλίμακα από το 0 έως το 10. Για την παρουσίαση των αποτελεσμάτων, οι απαντήσεις ομαδοποιήθηκαν σε τρεις κατηγορίες: Υψηλή ικανοποίηση για βαθμολογίες που κυμαίνονται από 10 έως 8, μέση ικανοποίηση από 7 έως 3, χαμηλή ικανοποίηση από 2 έως 0.

Πίνακας 28

Ικανοποίηση από τηνεργασία του ατόμου ανάλογα με το φύλο, το φύλο, τομορφωτικό επίπεδο και τον τύπο του οικοτόπου

(Ολόκληρη η Κοινότητα: πρόσωπα που ασκούν κερδοσκοπική¹ δραστηριότητα)

		Ισχυρή (βαθμολογία 8 έως 10)	Μέσος όρος (βαθμολογία 3 έως 7)	Χαμηλή (βαθμολογία 0 έως 2)	Μέση βαθμολογία ²
Μαζί		46%	47 %	6 %	6,93
Άνδρες Εκ των οποίων:	15 έως 24 ετών	49	45	5	7,03
	25 έως 54 ετών	46	44	8	6,6
	55 ετών και άνω	50	44	4	7,11
	55 ετών και άνω	46	47	7	6,97
Γυναίκες Εκ των οποίων:	15 έως 24 ετών	42	50	7	6,75
	25 έως 54 ετών	39	53	8	6,48
	55 ετών και άνω	43	49	7	6,77
	55 ετών και άνω	45	48	5	7,16
Επίπεδο εκπαίδευσης:					
- χαμηλό		43	51	5	6,83
- μέσος όρος		50	42	6	7,08
- υψηλό		50	43	7	6,95
Στέγαση:					
- χωριό		48	46	5	7,08
- μικρή πόλη		47	45	7	6,86
- μεγάλη πόλη		43	50	6	6,82

1 Δεν περιλαμβάνονται τα ποσοστά των μη απαντήσεων (0,6% για όλα τα ενδιαφερόμενα άτομα, δηλαδή σε αμειβόμενη απασχόληση).

2 Σταθμισμένος μέσος όρος των ποσοστών που αντιστοιχούν σε κάθε βαθμολογία: 10. 9, 8....0. Το κεντρικό σημείο είναι το σκορ 5.

Πίνακας 29

Ικανοποίηση από την εργασία του ατόμου σύμφωνα με το επάγγελμα του συνεντευξιζόμενου
(Μαζί της Κοινότητας· πρόσωπα που ασκούν επικερδή δραστηριότητα)

	Ισχυρή (βαθμολογία 8 έως 10)	Μέσος όρος (βαθμολογία 3 έως 7)	Χαμηλή (βαθμολογία 0 έως 2)	Μέση βαθμολογία
Μαζί	46%	47%	6%	6,93
Ανώτερα διευθυντικά στελέχη	65	32	2	7,86
Ελεύθερα επαγγέλματα	67	27	4	7,55
Υπάλληλοι, μεσαία διευθυντικά στελέχη, δημόσιοι υπάλληλοι	49	44	6	7,06
Έμποροι, βιοτέχνες (προστάτες)	45	49	6	6,94
Εργαζόμενοι	42	50	7	6,66
Αγρότες, αφεντικά αλιείας	42	52	4	5,66

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Ικανοποίηση από την εργασία του ατόμου ανάλογα με το μέγεθος της εγκατάστασης στην οποία εργάζεται ο εναγόμενος

(Μαζί της Κοινότητας· πρόσωπα που ασκούν επικερδή δραστηριότητα)

	Ισχυρή (βαθμολογία 8 έως 10)	Μέσος όρος (βαθμολογία 3 έως 7)	Χαμηλή (βαθμολογία 0 έως 2)	Μέση βαθμολογία
Μαζί	46%	47%	6%	6,93
Λιγότεροι από 5 εργαζόμενοι	43	49	7	5,14
5 έως 50 εργαζόμενοι	46	48	5	7,01
51 έως 500 εργαζόμενοι	51	44	4	7,11
Περισσότεροι από 500 εργαζόμενοι	52	41	7	6,98

Όπως είδαμε, η ικανοποίηση από την εργασία ενός ατόμου επηρεάζεται ελάχιστα από τις μεταβλητές που αντιστοιχούν στην προσωπική κατάσταση του ερωτώμενου (φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, στέγαση), με εξαίρεση την επαγγελματική δραστηριότητα. Η διαφορά μεταξύ της μέσης βαθμολογίας ικανοποίησης των ανώτερων διοικητικών στελεχών και των γεωργών στο σύνολο της Κοινότητας είναι 2,20.

Αντίθετα, η εθνική συμμετοχή εισάγει πολλές διακρίσεις. Είναι σαν το αίσθημα ικανοποίησης, συμπεριλαμβανομένης της ικανοποίησης από την εργασία κάποιου, να εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το κοινωνικοπολιτιστικό κλίμα στο οποίο ζει.

Εξετάζοντας τα αποτελέσματα ανά χώρα, βλέπουμε ότι υπάρχει σχεδόν τόσο μεγάλη διαφορά μεταξύ των μέσων επιπέδων ικανοποίησης των Δανών και των Ιταλών όσο και μεταξύ των ανώτερων διευθυντικών στελεχών και των αγροτών. Ο χώρος που βιώνεται, σε εθνικό επίπεδο, αλλά και, όπως έχει ήδη καταδειχθεί σε άλλα έργα, σε περιφερειακό επίπεδο, καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο με τον οποίο γίνονται αντιληπτές οι αντικειμενικές καταστάσεις.¹

Μέσες βαθμολογίες μείωσης της εργασίας
(ανά χώρα· άτομα σε επικερδή απασχόληση)

1. Ντάνμαρκ	8,34
2. Ιρλανδία	8,16
3. Βέλγιο/Βέλγιο	7,94
4. Λουξεμβούργο	7,82
5. Ολλανδία	7,62
6. Ηνωμένο Βασίλειο	7,18
7. Γερμανία	6,93
Κοινοτικός μέσος όρος	6,93
8. Γαλλία	6,62

1 Βλ. «Ικανοποίηση και δυσαρέσκεια για τις συνθήκες διαβίωσης στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας». Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ιούλιος 1974, σ. 65-66.

9. Ιταλία

6,34

Όπως φαίνεται, όλες οι «μικρές» χώρες της Κοινότητας βρίσκονται στην κορυφή, ακολουθούμενες από το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γερμανία, ενώ η Γαλλία και η Ιταλία βρίσκονται στη βάση.

Το φύλο, όπως και το *ei*, δεν αποτελεί σημαντική μεταβλητή· με εξαίρεση τη Γερμανία, όπου οι γυναίκες είναι σημαντικά λιγότερο ικανοποιημένες από την εργασία τους από ό,τι οι άνδρες.

Από την άλλη πλευρά, κάνει σχετικά λίγες διακρίσεις και η ερμηνεία των διαφορών είναι ελλιπής. Όσον αφορά τους άνδρες, διαπιστώνεται ότι στη Δανία και το Ηνωμένο Βασίλειο οι ηλικιωμένοι είναι σημαντικά λιγότερο ικανοποιημένοι από την εργασία τους, ενώ στη Γαλλία η ικανοποίηση αυξάνεται με την ηλικία. Όσον αφορά τις γυναίκες, η ηλικία είναι σαφώς παρούσα στην Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο· Οι μεγαλύτερες γυναίκες είναι οι πιο ικανοποιημένες από τη δουλειά τους.

Το επίπεδο εκπαίδευσης στο *iscrimid* είναι σημαντικά υψηλότερο στο Ηνωμένο Βασίλειο και το Βέλγιο· Όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο, τόσο υψηλότερη είναι η ικανοποίηση από την εργασία.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 31

Ποσοστά ατόμων σε επικερδή απασχόληση που εκφράζουν υψηλόβαθμο εξασθένησης της εργασίας τους ανάλογα με το φύλο, το φύλο και το μορφωτικό επίπεδο

(Με πληρωμής)¹

	Άνδρες				Γυναίκες				Επίπεδο εκπαίδευσης		
	Σύνολο	-25	25/54	55+	Σύνολο	-25	25/54	55+	Χαμηλ ή	Λόγος ακυρώ σεως	Υψηλή
Ντάνμαρκ	71%	79 %	73%	61%	69%	61%	72%	53%	65%	77%	73
Ιρλανδία	69	60	73	68	69	70	61	88	66	72	75
Βέλγιο/Βέλγιο	68	69	66	74	69	60	73	67	64	57	79
Λουξεμβούργ ο	57	μ.μ.	μ.μ.	μ.μ.	62	μ.μ.	μ.μ.	μ.μ.	μ.μ.	μ.μ.	μ.μ.
Ολλανδία	58	56	58	61	60	59	61	57	55	61	64
Ηνωμένο Βασίλειο	54	55	58	41	50	42	52	57	49	58	66
Γερμανία	52	45	52	54	36	32	37	38	41	48	49
Γαλλία	43	36	43	50	39	32	41	37	41	40	46
Ιταλία	36	31	39	28	32	36	30	37	33	40	36
Κοινοτική ²	49	46	50	46	42	39	43	45	43	50	50

1 Οι χώρες κατατάσσονται κατά φθίνουσα σειρά της μέσης βαθμολογίας ικανοποίησής τους.

2 Σταθμισμένος μέσος όρος.

3. Ικανοποίηση που αποδίδεται στον/στη σύζυγο σε σχέση με την εργασία που εκτελεί

Τα πρόσωπα τα οποία αφορά το ερώτημα αυτό είναι κυρίως άνδρες. Πράγματι, απευθύνεται σε πρόσωπα που έχουν σύζυγο ο οποίος ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα, και διαπιστώθηκε ανωτέρω ότι μόνο τέσσερις στις δέκα γυναίκες ασκούν τέτοια δραστηριότητα, σε σύγκριση με επτά στους δέκα άνδρες.

Σε όλη την Κοινότητα, ο πληθυσμός αυτός αποτελείται κατά 68% από γυναίκες και κατά 32% από άνδρες.

Μια πρώτη διαπίστωση, κατά τη σύγκριση της ικανοποίησης με τη δική του εργασία και της ικανοποίησης που κάποιος θεωρεί ότι είναι εκείνη του συζύγου του σε σχέση με την εργασία του, είναι ότι οι δύο εκφράσεις είναι πολύ κοντά η μία στην άλλη.

Δύο εξηγήσεις μπορούν να δοθούν γι' αυτό, η μία από τις οποίες ενισχύει την άλλη. Το πρώτο είναι ότι οι σύζυγοι υιοθετούν το αίσθημα ικανοποίησης που εκφράζει ο ένας από αυτούς ή προβάλλουν το δικό τους συναίσθημα στον άλλο. Το δεύτερο είναι ότι, όπως έχουμε προτείνει, το αίσθημα ικανοποίησης καθορίζεται τουλάχιστον τόσο από τα ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος στο οποίο ζει κανείς όσο και από τις αντικειμενικές συνθήκες της εργασίας που εκτελείται.

Ωστόσο, δεν θα ήταν συνετό να δοθεί υπερβολική σημασία σε αυτά τα αποτελέσματα. Αυτές είναι μέσες βαθμολογίες για κάθε κατηγορία, οι οποίες μας δίνουν γενικές πληροφορίες σχετικά με τη στάση των ανδρών και των γυναικών, αλλά δεν μας επιτρέπουν να συγκρίνουμε, στο επίπεδο κάθε ζευγαριού, τις αντίστοιχες και αμοιβαίες στάσεις.¹

¹ Η μέθοδος δειγματοληψίας που χρησιμοποιείται στις δειγματοληπτικές έρευνες απαγορεύει τη διεξαγωγή συνεντεύξεων με μέλη της ίδιας οικογένειας. Θα ήταν τεχνικά εφικτό, φυσικά, να πραγματοποιηθούν συνεντεύξεις με άνδρες και γυναίκες, αλλά η έρευνα θα απαιτούσε στη συνέχεια πολύ μεγαλύτερο δείγμα σε κάθε χώρα, ώστε να μην μεροληπτούν τα συνολικά αποτελέσματα, επιτρέποντας παράλληλα συγκρίσεις στο επίπεδο κάθε ζευγαριού.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 32

Η ικανοποίηση που αποδίδεται στον/στη σύζυγο σε σχέση με την εργασία που εκτελεί σε σύγκριση με την ικανοποίηση που εκφράζει ο/η σύζυγος

(Μέση βαθμολογία. Κοινότητα στο σύνολό της: πρόσωπα που ασκούν επικερδή δραστηριότητα)

		Υπενθύμιση: ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ ΗΛΙΚΙΑΣ		Έκθεση
Ικανοποίηση που αποδίδεται από τους άνδρες στις γυναίκες		6,87	6,75	1,02
Εκ των οποίων:	15 έως 24 ετών	6,88	6,48	1,06
	25 έως 54 ετών	6,89	6,77	1,02
	55 ετών και άνω	6,71	7,16	0,94
		Υπενθύμιση: ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΑΝΔΡΕΣ ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ ΗΛΙΚΙΑΣ		
Ικανοποίηση που αποδίδεται από τους άνδρες στις γυναίκες		6,98	7,03	0,99
Εκ των οποίων:	15 έως 24 ετών	6,82	6,6	1,03
	25 έως 54 ετών	6,98	7,11	0,98
	55 ετών και άνω	7,27	6,97	1,04
Μαζί		6,95	6,93	1

4. Επαγγελματική δραστηριότητα των γυναικών

Πρέπει να απασχολούνται οι γυναίκες; Αυτό είναι ένα από τα ερωτήματα στα οποία συγκρούονται οι «φεμινίστριες» και οι «αντιφεμινίστριες». Για ορισμένες, οι γυναίκες μπορούν να αποκτήσουν ανεξαρτησία μόνο με την άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας. Για άλλους, ο παραδοσιακός τρόπος της γυναίκας είναι στο σπίτι. Οι απαντήσεις στις ερωτήσεις που τίθενται σε αυτή την έρευνα μας επιτρέπουν να συλλέξουμε και να συγκρίνουμε σημαντικές πληροφορίες σχετικά με το τι σκέφτονται οι άνδρες για την επαγγελματική εργασία των γυναικών, τι σκέφτονται οι γυναίκες για την επαγγελματική εργασία των γυναικών, τι πιστεύουν οι άνδρες ότι προτιμούν οι γυναίκες τους και πιστεύουν οι γυναίκες ότι προτιμούν οι σύζυγοί τους. Με άλλα λόγια, προσπαθήσαμε να διευκολύνουμε ταυτόχρονα τη σχέση μεταξύ της αυτοεικόνας και της εικόνας των άλλων όσον αφορά την εργασία των γυναικών.

Ας ξεκινήσουμε αυτό το παράλληλο παιχνίδι καθρέφτη συγκρίνοντας τι σκέφτονται οι άνδρες και οι γυναίκες για τη δουλειά των γυναικών.

Συνολικά, το 60% των γυναικών που συμμετείχαν στην έρευνα θα προτιμούσαν, εάν είχαν επιλογή, να έχουν επαγγελματική δραστηριότητα, ενώ μόνο το 35% των ανδρών θα προτιμούσαν η σύζυγός τους να έχει μια τέτοια δραστηριότητα. Ως εκ τούτου, η επαγγελματική εργασία των γυναικών εκτιμάται ιδιαίτερα από τις γυναίκες και υποτιμάται από τους άνδρες.

Η διαφορά μεταξύ των προτιμήσεων και των δύο φύλων επηρεάζεται έντονα από την ηλικία και, σε μικρότερο βαθμό, από το επίπεδο εκπαίδευσης. Μεταξύ των νέων γυναικών, ακόμη και μεταξύ των γυναικών ηλικίας 25 έως 55 ετών, επτά στις δέκα επιλέγουν επαγγελματική εργασία. Μεταξύ των νέων ανδρών (15-24 ετών), η πλειονότητα όσων υποστηρίζουν την επαγγελματική εργασία των γυναικών το πράττουν.

Πίνακας 33

Προτιμήσεις ανδρών και γυναικών για την εργασία των γυναικών

(Μαζί της Κοινότητας)

	Προτιμήσεις ανδρών			Προτιμήσεις των γυναικών		
	Ότι η σύζυγός τους έχει επαγγελματική δραστηριότητα	Ότι η σύζυγός τους δεν έχει επαγγελματική δραστηριότητα	Καμία απάντηση	Να έχετε επαγγελματική δραστηριότητα	Μη άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας	Καμία απάντηση
Μαζί	35%	46%	19%	60%	27%	13%
Ηλικία						
15-24 ετών	44	26	30	73	14	13
25-54 ετών	38	46	16	67	26	7
55+	24	59	17	41	36	23
Επίπεδο εκπαίδευσης						
- χαμηλό	32	51	17	57	29	14
- μέσος όρος	34	49	17	62	27	11
- υψηλό	43	32	25	73	15	12
Επάγγελμα του επικεφαλής του νοικοκυριού						
- ανεξάρτητη	36	48	16	63	27	10
- υπάλληλος	38	45	17	67	24	9
- ανενεργός	27	50	23	45	33	22
Κάτοικοι:						
- χωριό	35	47	18	59	26	15
- μικρή πόλη	35	48	17	63	26	11
- μεγάλη πόλη	34	45	21	61	28	11

Σε όλες τις χώρες, οι γυναίκες είναι πιο πιθανό από τους άνδρες να υποστηρίξουν την επαγγελματική εργασία των γυναικών, αλλά η διαφορά μεταξύ των απαντήσεων και των δύο φύλων είναι ισχυρότερη στην Ιταλία και τη Γερμανία.

Η επίδραση της ηλικίας είναι σχεδόν παντού –εκτός από τη Δανία– προς την ίδια κατεύθυνση και εντονότερη στις γυναίκες απ' ό,τι στους άνδρες. Συγκρίνοντας τη στάση και των δύο φύλων, ανά ηλικιακή ομάδα, σε κάθε χώρα, μπορεί να διαπιστωθεί ότι οι διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών είναι μεγαλύτερες για τους Ιρλανδούς ηλικίας 15-24 ετών, τους Ιταλούς ηλικίας 15-24 ετών και τους Γερμανούς ηλικίας 25-54 ετών.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 34

Προτιμήσεις ανδρών και γυναικών για την εργασία των γυναικών

(Με πληρωμής)¹

		Άντρες που θα προτιμούσαν να δουλεύουν οι γυναίκες τους	Γυναίκες που θα προτιμούσαν να εργαστούν	Διαφορά μεταξύ των απαντήσεων των γυναικών και των ανδρών
Ιταλία		42 %	76 %	34 %
	15-24 ετών	46	84	38
	25-54 ετών	48	81	33
	55 ετών και άνω	32	57	25
Γερμανία		26	56	30
	15-24 ετών	42	56	30
	25-54 ετών	27	65	38
	55 ετών και άνω	18	35	17
Ιρλανδία		36	63	27
	15-24 ετών	38	80	42
	25-54 ετών	42	63	21
	55 ετών και άνω	26	48	22
Γαλλία		43	66	23
	15-24 ετών	55	72	17
	25-54 ετών	45	67	22
	55 ετών και άνω	32	58	26
Ηνωμένο Βασίλειο		32	54	22
	15-24 ετών	35	69	34
	25-54 ετών	40	62	22
	55 ετών και άνω	17	34	17
Βέλγιο/Βέλγιο		34	52	18
	15-24 ετών	52	75	23
	25-54 ετών	34	54	20
	55 ετών και άνω	20	37	17
Ολλανδία		25	41	24
	15-24 ετών	35	63	28
	25-54 ετών	31	46	15
	55 ετών και άνω	14	22	8
		28	40	12
Ντάνμαρκ	15-24 ετών	19	50	11
	25-54 ετών	37	57	20
	55 ετών και άνω	20	17	-3
Λουξεμβούργο		28	32	4
	15-24 ετών	35	40	5
	25-54 ετών	31	36	5
	55 ετών και άνω	18	22	4

1 Οι χώρες κατατάσσονται κατά φθίνουσα σειρά της διαφοράς μεταξύ των ποσοστών των απαντήσεων και των δύο φύλων.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Ας στραφούμε τώρα στις προτιμήσεις που αποδίδουν οι άνδρες στις συζύγους τους και οι γυναίκες στους συζύγους τους όσον αφορά την άσκηση αμειβόμενου επαγγέλματος από γυναίκες.

Η ανάλυση αυτή έχει νόημα μόνον εάν ληφθεί υπόψη επαγγελματική κατάσταση του ερωτώμενου άνδρα ή της ερωτώμενης γυναίκας – είναι «ενεργός»; Είναι «ανεργός»; - και του/της συζύγου.¹

Ως εκ τούτου, μπορούν να διακριθούν δώδεκα τμήματα του πληθυσμού:

1. Ενεργοί άνδρες με ενεργές συζύγους	1030
2. Ενεργοί άνδρες με ανενεργές συζύγους	1440
3. Ενεργοί άνδρες χωρίς συζύγους	690
4. Ανενεργοί άνδρες με ενεργές συζύγους	80
5. Ανενεργοί άνδρες με ανενεργές συζύγους	740
6. Ανενεργοί άνδρες χωρίς συζύγους	490
7. Ενεργές γυναίκες με ενεργούς συζύγους	1000
8. Ενεργές γυναίκες με ανενεργούς συζύγους	100
9. Εργαζόμενες γυναίκες χωρίς συζύγους	750
10. Ανενεργές γυναίκες με ενεργούς συζύγους	1420
11. Ανενεργές γυναίκες με ανενεργούς συζύγους	480
12. Ανενεργές γυναίκες χωρίς συζύγους	1070

Ένα πρώτο εύρημα είναι ότι η σαφής πλειονότητα των γυναικών —παντρεμένων ή άγαμων— επιθυμούν να εργαστούν:

το 80 % των γυναικών σε νοικοκυριό όπου εργάζονται και οι δύο σύζυγοι·

75 % των εργαζόμενων γυναικών ζουν μόνες·

το 56 % των γυναικών των οποίων ο/η σύζυγος είναι ενεργός/-ή αλλά δεν εργάζονται οι ίδιες·

50% των γυναικών ζουν μόνες και δεν εργάζονται.²

Από την άλλη πλευρά, οι γυναίκες είναι πάντα πιο πρόθυμες να εργαστούν από ό, τι φαντάζονται οι άνδρες.

σε νοικοκυριά όπου εργάζονται και οι δύο σύζυγοι, ενώ το 80 % των γυναικών προτιμούν να εργάζονται, μόνο το 63 % των ανδρών πιστεύουν ότι η σύζυγός τους προτιμά πραγματικά να εργάζεται·

σε νοικοκυριά όπου εργάζονται μόνο άνδρες, το 56% των γυναικών θα προτιμούσε να εργαστεί και μόνο το 45% των ανδρών αποδίδει αυτή την προτίμηση σε αυτές.

Τρίτον, οι άνδρες, σε κάθε περίπτωση, σκέφτονται συχνότερα ότι οι γυναίκες προτιμούν (ή θα προτιμούσαν) να εργαστούν από ό, τι επιθυμούν για τον εαυτό τους, αλλά υποτιμούν τη σημασία αυτής της μείωσης:

1 Ο όρος «ενεργός» ή «ανεργός» θα πρέπει να νοείται ως απασχολούμενος σε επικερδή απασχόληση (εξαιρουμένων των ανέργων). Ο όρος «εργασία» εδώ έχει την ίδια έννοια με τον όρο «ενεργός» ή «ανεργός».

2 Στην κατηγορία των ανενεργών γυναικών των οποίων ο σύζυγος είναι ανενεργός, το ποσοστό μειώνεται στο 37%: Τα περισσότερα από αυτά είναι σπίτια που αποτελούνται από ηλικιωμένους.

- σε νοικοκυριά όπου εργάζονται και οι δύο σύζυγοι, το 63 % των ανδρών πιστεύουν ότι η σύζυγός τους προτιμά να εργάζεται, αλλά μόνο το 51 % προτιμά πραγματικά να εργάζεται· υποτιμούν την απόκλιση, δεδομένου ότι το 80 % των γυναικών θέλουν να εργαστούν και το 62 % πιστεύουν ότι ο/η σύζυγός τους θέλει να εργαστεί γι' αυτές.

σε νοικοκυριά όπου εργάζονται μόνο άνδρες, το 45% των ανδρών πιστεύουν ότι η σύζυγός τους θα ήθελε να εργαστεί, το 27% θα προτιμούσε να εργαστεί, ενώ το 56% των γυναικών θα ήθελε να εργαστεί και μόνο το 28% πιστεύει ότι οι σύζυγοί τους συμφωνούν.

Τέλος, στις περιπτώσεις που απασχολούνται τόσο άνδρες όσο και γυναίκες, οι γυναίκες υποτιμούν την επιθυμία των ανδρών να τους δουν να μένουν στο σπίτι:

Το 27% των γυναικών πιστεύει ότι οι σύζυγοί τους θα ήθελαν οι γυναίκες τους να μην εργάζονται, ενώ στην πραγματικότητα 40% των συζύγων θα προτιμούσαν οι γυναίκες τους να μένουν στο σπίτι.

Αυτή η μακρά ανάλυση συνοψίζεται στον ακόλουθο πίνακα. Μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι θέσεις και οι υποθέσεις των φεμινιστικών κινημάτων επιβεβαιώνονται σε αυτό το σημείο: η συντριπτική πλειονότητα των εργαζόμενων γυναικών επιθυμούν να εργαστούν και ακόμη και ελαφρώς περισσότερες από τις μισές γυναίκες των οποίων οι σύζυγοι εργάζονται και οι οποίες δεν εργάζονται οι ίδιες. Οι άνδρες υποτιμούν αυτή τη φιλοδοξία των γυναικών, αντανakλώντας την παραδοσιακή εικόνα της νοικοκυράς που είναι πιο έντονα εσωτερικευμένη σε αυτές από ό, τι οι ίδιες οι γυναίκες φαντάζονται.

Πίνακας 35

Οι αντίστοιχες και αμοιβαίες προτιμήσεις γυναικών και ανδρών όσον αφορά την επαγγελματική εργασία των γυναικών

(Μαζί της Κοινότητας)¹

		Η γυναίκα προτιμά δουλεύοντας		Ο άνθρωπος προτιμά ότι η γυναίκα εργάζεται	
		να μην εργάζονται		Ότι η γυναίκα δεν δουλεύει	
Νοικοκυριά στα οποία εργάζονται άνδρες και γυναίκες:					
	γυναίκες (1000)	80%	15%	62%	27%
	Άνδρες (1030)	63	27	51	40
Νοικοκυριά στα οποία εργάζεται ο άνδρας, ενώ η γυναίκα δεν εργάζεται:					
	Γυναίκες (1420)	56%	38%	28%	61%
	Άνδρες (1440)	45	44	27	64
Σπίτια στα οποία δεν εργάζονται ούτε άνδρες ούτε γυναίκες:					
	Γυναίκες (480)	37%	AT%	17%	63%
	Άνδρες (740)	30	51	22	62
Άτομα που ζουν μόνα:					
	Ενεργές γυναίκες (750)	75%	11%		
	Ανεργές γυναίκες (1070)	50	26		
	Ενεργοί άνδρες (690)			36%	23%
	Ανενεργοί άνδρες (490)			38	23

¹ Καμία γνωμοδότηση δεν παραλείφθηκε από τον πίνακα για λόγους απλούστευσης.

Όπως είναι αναμενόμενο, αυτές οι αντίστοιχες και αμοιβαίες στάσεις απέναντι στην επαγγελματική εργασία των γυναικών επηρεάζονται έντονα από την ηλικία. Για να καταδείξω τη διαπίστωση αυτή, θα περιοριστώ σε δύο παραδείγματα:

- Στα νοικοκυριά όπου εργάζονται άνδρες και γυναίκες, η θετική στάση των γυναικών έναντι της εργασίας των γυναικών κυμαίνεται από 87 % για τις γυναίκες ηλικίας 15-24 ετών έως 70 % για τις γυναίκες άνω των 55 ετών· στα ίδια νοικοκυριά, το 76 % των ανδρών ηλικίας μεταξύ 15 και 24 ετών πιστεύουν ότι οι γυναίκες τους επιθυμούν να εργαστούν, σε σύγκριση με το 58 % των ανδρών ηλικίας άνω των 55 ετών· Επιπλέον, το 58% των ανδρών ηλικίας 15-24 ετών θα ήθελαν οι γυναίκες τους να εργάζονται, σε σύγκριση με το 40% των ανδρών ηλικίας 55 ετών και άνω.

- Σε νοικοκυριά όπου εργάζονται μόνο άνδρες, το 59 % των γυναικών ηλικίας 15-24 ετών και το 50 % των γυναικών ηλικίας 55 ετών και άνω θα ήθελαν να εργαστούν· στα ίδια νοικοκυριά, το 55 % των ανδρών ηλικίας 15-24 ετών και το 33 % των ανδρών ηλικίας 55 ετών και άνω πιστεύουν ότι η σύζυγός τους θα ήθελε να εργαστεί· Το 33% των ανδρών ηλικίας 15-24 ετών και το 22% των ανδρών ηλικίας 55 ετών και άνω θα ήθελαν να εργαστεί η ίδια.

Ο ακόλουθος πίνακας συνοψίζει, για κάθε ηλικιακή ομάδα, το χάσμα μεταξύ του τι πραγματικά σκέφτονται οι γυναίκες και οι άνδρες και το χάσμα μεταξύ του τι σκέφτεται ο καθένας ο άλλος.

Σε νοικοκυριά όπου και οι δύο σύζυγοι εργάζονται αργά, η διαφορά μεταξύ του τι πραγματικά σκέφτονται οι γυναίκες και οι άνδρες για τη γυναικεία εργασία (στήλες Α και Δ) είναι περίπου σταθερή, ανεξάρτητα από την ηλικιακή ομάδα: 29, 26 και 30· με άλλους τρόπους, η σχετική εχθρότητα των ανδρών έναντι της εργασίας των γυναικών φαίνεται να αποτελεί βαθιά ριζωμένο πολιτισμικό φαινόμενο. Σε αυτά τα ίδια νοικοκυριά, η διαφορά μεταξύ αυτού που ο άνδρας θεωρεί ότι είναι η προτίμηση της συζύγου του και αυτού που η γυναίκα θεωρεί ότι είναι η προτίμηση της συζύγου του (στήλες Β και Γ) είναι κάπως ισχυρότερη μεταξύ των ηλικιωμένων: 5, 3 και 12· Εκτός από την τελευταία, υπάρχει επομένως μια σχετική αρμονία εικόνων, αν όχι βαθιές στάσεις, μεταξύ των συζύγων.

- Σε νοικοκυριά όπου οι άνδρες εργάζονται μόνοι τους, η διαφορετική στάση απέναντι στην εργασία των γυναικών (στήλες Α και Δ) είναι σχεδόν σταθερή μεταξύ των διαφόρων ηλικιακών ομάδων: 26, 29 και 28· Αυτό επιβεβαιώνει το προηγούμενο εύρημα ότι οι στάσεις είναι καλά ριζωμένες, ανεξάρτητα από την ηλικία, αν η γυναίκα εργάζεται ή όχι. Στα ίδια νοικοκυριά, η διαφορά μεταξύ των εικόνων (στήλες Β και Γ) είναι πιο έντονη από ό,τι στα νοικοκυριά όπου εργάζονται και οι δύο σύζυγοι, εκτός από τους ηλικιωμένους: 23, 21 και 8· με άλλα λόγια, υπάρχουν εικόνες σε ηλικιωμένους που είναι αρμονικές (δυσμενείς για την εργασία των γυναικών), ενώ σε νεότερα νοικοκυριά, οι γυναίκες (οι περισσότερες από τις οποίες θα ήθελαν να εργαστούν) φαντάζονται ότι οι άνδρες είναι σε μεγάλο βαθμό δυσμενείς για την εργασία των γυναικών, γι' αυτό και έχουν δίκιο.

Πίνακας 36

Οι αντίστοιχες και αμοιβαίες προτιμήσεις γυναικών και ανδρών όσον αφορά την επαγγελματική εργασία των γυναικών ανάλογα με τη θέση εργασίας του ερωτώμενου

(Μαζί της Κοινότητας)

	Η γυναίκα προτιμά να εργάζεται (Α)	Ο άντρας νομίζει ότι η γυναίκα προτιμά να δουλεύει (Β)	Η γυναίκα νομίζει ότι ο άντρας την προτιμά από τη δουλειά (Γ)	Ο άντρας προτιμάει τη γυναίκα να δουλεύει (Δ)
Σπίτια όπου εργάζονται άνδρες και γυναίκες	80 %	63 %	62 %	51 %
15-24 ετών	87	76	71	58
25-54 ετών	79	64	61	53
55 ετών και άνω	70	58	46	40
Νοικοκυριά στα οποία εργάζεται ο άνδρας, ενώ η γυναίκα δεν εργάζεται:	56 %	45 %	28 %	27 %
15-24 ετών	59	55	32	33
25-54 ετών	58	49	28	29
55 ετών και άνω	50	33	25	22

Διενεργήθηκε περαιτέρω ανάλυση, ανάλογα με το επάγγελμα που ασκεί ο ερωτώμενος, σε νοικοκυριά όπου και οι δύο σύζυγοι ασκούν επαγγελματική δραστηριότητα.

Η ανάλυση αυτή δείχνει καταρχάς ότι σε όλα τα επαγγέλματα η συντριπτική πλειονότητα των εργαζόμενων γυναικών προτιμά στην πραγματικότητα να εργάζεται (στήλη Α). Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των ανδρών: Ένας στους δύο εργαζόμενους και η συντριπτική πλειοψηφία των αγροτών θα ήθελαν οι γυναίκες τους να μην εργάζονται (στήλη Δ).

Σε όλες τις κατηγορίες, εκτός από τα ελεύθερα επαγγέλματα, οι άνδρες υποτιμούν την προτίμηση των γυναικών για επαγγελματική εργασία (στήλες Β και Α).

Σε όλες τις κατηγορίες, με εξαίρεση τους γεωργούς, οι άνδρες είναι πιθανότερο να εργαστούν από ό,τι οι γυναίκες (στήλες Β και Γ).

Τα αποτελέσματα αυτά καταδεικνύουν σαφώς την επίδραση των διαφόρων τύπων πολιτισμού στα συστήματα αξιών ανδρών και γυναικών· δύο υπόβαθρα έχουν πολύ διαφορετικές στάσεις και νοοτροπίες μεταξύ ανδρών και γυναικών: των ελεύθερων επαγγελματιών και των αγροτών

Στους πιο απομακρυσμένους κοινωνικοπολιτιστικούς κύκλους, το χάσμα μεταξύ των στάσεων και των δύο φύλων όσον αφορά την εργασία των γυναικών (στήλες Α και Δ) είναι ελάχιστο· Θα υπάρχουν ακόμη και λίγο περισσότεροι άνδρες στα ελεύθερα επαγγέλματα που θέλουν οι γυναίκες τους να εργάζονται για μένα από τις γυναίκες που πραγματικά θέλουν να εργαστούν. Αντίθετα, σχεδόν όλες οι γυναίκες αγρότες θέλουν να εργαστούν, ενώ μόνο ένας αγρότης στις τέσσερις θέλει τη σύζυγό του να εργαστεί.

Όσον αφορά τις εικόνες, (στήλες Β και Γ) υπάρχουν, αναλογικά, λίγοι περισσότεροι άνδρες στα ελεύθερα επαγγέλματα από ό,τι στα άλλα επαγγέλματα, εκτός από τους αγρότες, οι οποίοι πιστεύουν ότι οι γυναίκες τους προτιμούν να εργάζονται αν υπάρχουν μόνο ευφάνταστες γυναίκες. Αντίθετα, μεταξύ των αγροτών

υπάρχει μια σημαντική και αντίθετη διαφορά μεταξύ του ποσοστού των ανδρών που πιστεύουν ότι η σύζυγός τους θέλει να εργαστεί και του ποσοστού των γυναικών που αποδίδουν αυτή τη σκέψη στη μητέρα τους. Η τελευταία ανωμαλία εκφράζει πιθανώς μια διαφορά στα συστήματα αξιών όσον αφορά την εργασία των γυναικών στην ύπαιθρο, και ίσως και στην αντίληψη της ερώτησης που τίθεται: η γυναίκα αγρότισσα (95%) προτιμά να εργάζεται, αλλά είναι πραγματικά στη γεωργία; - και θεωρεί ότι ο σύζυγός της προτιμά να εργάζεται (76%)· όσον αφορά τον γεωργό, το σύστημα αξιών του τον οδηγεί να προτιμά πολύ συχνά να μην εργάζεται η σύζυγός του (τρεις από τις τέσσερις περιπτώσεις, συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων μη απάντησης) και να πιστεύει ότι θα προτιμούσε να μην εργαστεί, χωρίς να είναι γνωστό αν αναφέρεται, συνειδητά ή όχι, να εργαστεί στην εκμετάλλευση ή να εργαστεί εκτός αυτής.

Πίνακας 37

Οι αντίστοιχες και αμοιβαίες στάσεις γυναικών και ανδρών στην επαγγελματική εργασία των γυναικών στο επαγγελματικό συνεντευξιαζόμενο

(Ολόκληρη Κοινότητα: κατοικίες όπου εργάζονται αμφότεροι οι σύζυγοι)

	Η γυναίκα προτιμά να εργάζεται (Α)	Ο άντρας νομίζει ότι η γυναίκα προτιμά να δουλεύει (Β)	Η γυναίκα νομίζει ότι ο άντρας την προτιμά από τη δουλειά (Γ)	Ο άντρας προτιμάει τη γυναίκα να δουλεύει (Δ)
Μαζί	80 %	63 %	62 %	51 %
Επάγγελμα του ερωτώμενου (άνδρας ή γυναίκα)				
Αγρότης	95	40	76	24
Ελεύθερα επαγγέλματα	89	95	79	100
Έμπορος, τεχνίτης	80	62	59	57
Εργαζόμενος	79	60	59	45
Υπάλληλος	81	58	64	58
Ανώτερα διοικητικά στελέχη	91	85	77	63

Η στάση των γεωργικών κύκλων έναντι της εργασίας των γυναικών —και γενικότερα έναντι των κοινωνικών μετασχηματισμών— θα χρειαστεί περαιτέρω έρευνα.

Για να πάρουμε ένα τελευταίο παράδειγμα, και σε νοικοκυριά όπου μόνο οι άνδρες απασχολούνται επικερδώς, μπορούμε να δούμε ότι σχεδόν σε όλα τα επαγγέλματα, οι άνδρες είναι σημαντικά πιο ευνοϊκοί για την εργασία των γυναικών όταν οι γυναίκες τους εργάζονται από ό, τι όταν δεν εργάζονται: si l'on μπορεί να μιλήσει για επιλογές, είναι μια επιλογή του νοικοκυριού. Η μόνη εξαίρεση είναι στην περίπτωση των γεωργών, είτε η σύζυγός τους εργάζεται είτε όχι, μόνο το ένα τέταρτο των γεωργών δηλώνουν ότι είναι υπέρ της εργασίας της.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 38

Στάσεις των ανδρών όσον αφορά την επαγγελματική εργασία των γυναικών σύμφωνα με το επάγγελμα του ερωτώμενου άνδρα

(Μαζί της Κοινότητας)

	Σπίτια όπου εργάζονται άνδρες και γυναίκες		Σπίτια στα οποία εργάζεται μόνο ο άνθρωπος	
	Για	Κατά	Για	Κατά
Μαζί	51 %	40 %	27 %	64 %
Αγρότης	24	65	27	61
Ελεύθερα επαγγέλματα	100	.	26	70
Έμπορος, τεχνίτης	57	34	24	69
Εργαζόμενος	45	46	26	65
Υπάλληλος	58	34	35	58
Ανώτερα διοικητικά στελέχη	63	21	23	63

V. Κοινωνικές μορφές που θεωρούνται σημαντικές για τη βελτίωση της θέσης των γυναικών

Ο κοινωνικός διάλογος σχετικά με το καθεστώς των γυναικών έχει οδηγήσει σε όλες τις χώρες όπου αναπτύσσεται σε μεταρρυθμίσεις και μεταρρυθμιστικά σχέδια, ορισμένα από τα οποία έχουν νομοθετικό χαρακτήρα, ενώ άλλα αφορούν πιο άμεσα τις στάσεις και τις συμπεριφορές, τα ήθη.

Για να δοκιμαστούν ορισμένες από αυτές τις μεταρρυθμίσεις, τέθηκε το ερώτημα σε όλους τους ερωτηθέντες:

Ποιο από τα ακόλουθα μέτρα θεωρείτε ότι είναι το πιο σημαντικό;

A. Ευκολότερη και φθηνότερη πρόσβαση σε βρεφονηπιακούς σταθμούς, κέντρα ημερήσιας φροντίδας και κέντρα ημερήσιας φροντίδας, ώστε να μπορούν να το κάνουν οι μητέρες που επιθυμούν να εργαστούν.

B. Να γίνουν οι ώρες εργασίας πιο ευέλικτες για τις μητέρες που θέλουν να εργαστούν.

Γ. Διευκόλυνση της πρόσβασης στην εργασία για τις μητέρες που σταμάτησαν να εργάζονται όταν απέκτησαν μικρά παιδιά.

Δ. Παροχή στις γυναίκες που επιθυμούν να παραμείνουν στο σπίτι σταθερής αμοιβής αντίστοιχης με τα οικιακά τους καθήκοντα, ώστε να εξαρτώνται λιγότερο από τους συζύγους τους.

Ε. Ευκολότερη πρόσβαση στην εργασία για διαζευγμένες ή χωρισμένες γυναίκες.

ΣΤ. Προσπαθήστε να διασφαλίσετε ότι οι δουλειές του νοικοκυριού κατανέμονται καλύτερα μεταξύ ανδρών και γυναικών. »

Η συνηθέστερη απάντηση που δόθηκε αρχικά, τόσο από γυναίκες όσο και από άνδρες, είναι η πρόσβαση σε βρεφονηπιακούς σταθμούς, κέντρα ημερήσιας φροντίδας και νηπιαγωγεία (26%)· Ακολουθεί η οργάνωση του εβδομαδιαίου χρόνου εργασίας (23%) και η χορήγηση αμοιβής που αντιστοιχεί στα οικιακά καθήκοντα (18%).

Συγκεντρώνοντας τις απαντήσεις που δόθηκαν πρώτη ή δεύτερη, μπορεί να διαπιστωθεί ότι η οργάνωση του εβδομαδιαίου χρόνου εργασίας και η πρόσβαση σε βρεφονηπιακούς σταθμούς είναι σχεδόν ισότιμες, κατά σειρά προτιμήσεων, με 42 % και 40 %. Οι άνδρες μιλούν λίγο πιο συχνά από τις γυναίκες όσον αφορά την οργάνωση του χρόνου εργασίας. Ακολουθεί, και χωρίς σημαντικές διαφορές μεταξύ των απαντήσεων των ανδρών και των γυναικών: αμοιβή για οικιακά καθήκοντα (33 %), πρόσβαση στην εργασία για μητέρες που αναγκάστηκαν να σταματήσουν να εργάζονται (26 %), επιμερισμός των οικιακών καθηκόντων (22 %) και πρόσβαση στην εργασία για διαζευγμένες ή χωρισμένες γυναίκες (19%).

Η απουσία διαφορών μεταξύ των απαντήσεων των ανδρών και των γυναικών δείχνει ότι οι συμπεριφορές είναι ευρέως διαδεδομένες σε ολόκληρη την κοινωνία, πιθανώς επειδή αντικατοπτρίζουν τα ενημερωτικά μηνύματα που μεταδίδουν τα κυρίαρχα μέσα ενημέρωσης: Τύπος, ραδιόφωνο και τηλεόραση.

Αυτή η ευρεία συναίνεση επιβεβαιώνεται από την εξέταση των απαντήσεων ανάλογα με την ηλικία ή το επίπεδο εκπαίδευσης. Τοπολύ, μπορεί να σημειωθεί ότι οι νεαρές γυναίκες, οι οποίες προφανώς ανησυχούν περισσότερο, βάζουν την πρώτη ή τη δεύτερη θέση μεταξύ των αιτημάτων τους για πρόσβαση σε βρεφονηπιακούς σταθμούς, παιδικούς σταθμούς και νηπιαγωγεία, και ότι οι πιο μορφωμένοι άνθρωποι είναι λίγο λιγότερο συχνά υπέρ της ιδέας να πληρώνουν για τις οικιακές εργασίες της μητέρας. Από την άλλη πλευρά, η επιθυμία για καλύτερη πρόσβαση σε βρεφονηπιακούς σταθμούς, κέντρα ημερήσιας φροντίδας και κέντρα ημερήσιας φροντίδας παιδιών είναι, όπως μπορεί να αναμένεται, κάπως ισχυρότερη στις πόλεις απ' ό,τι στα χωριά.

Πίνακας 38

Οι πιο σημαντικές κοινωνικές μορφές για τη βελτίωση της θέσης των γυναικών

(Απαντήσεις που δόθηκαν στην πρώτη ή δεύτερη θέση από όλους τους ερωτηθέντες στην Κοινότητα)

	Άνδρες και γυναίκες	Άνδρες	Γυναίκες
1. Οργάνωση του χρόνου εργασίας	42 %	45 %	40 %
2. Ευκολότερη και φθηνότερη πρόσβαση σε βρεφονηπιακούς σταθμούς, κέντρα ημερήσιας φροντίδας κ.λπ.	40	40	40
3. Πληρωμή για οικιακές εργασίες	33	32	33
4. Διευκόλυνση της πρόσβασης στην εργασία για τις μητέρες που έχουν σταματήσει να εργάζονται	26	27	26
5. Προσπαθεί να κάνει τις δουλειές του σπιτιού πιο κοινές	22	20	23
6. Διευκόλυνση της πρόσβασης των διαζευγμένων ή χωρισμένων γυναικών στην εργασία	19	19	20
Αναπάντητα	18	17	18

Οι διαφορές μεταξύ των χωρών είναι μικρές. Σχεδόν παντού, η οργάνωση του εβδομαδιαίου χρόνου εργασίας για τις μητέρες που επιθυμούν να εργαστούν έρχεται πρώτη ή δεύτερη στον κατάλογο των επιθυμητών μεταρρυθμίσεων. η μόνη εξαίρεση είναι η Ιταλία, όπου το μέτρο αυτό κατατάσσεται στην τρίτη θέση. Η έλλειψη πρόσβασης σε βρεφονηπιακούς σταθμούς, βρεφονηπιακούς σταθμούς και νηπιαγωγεία επισημαίνεται παντού, εκτός από το Ιρλανδία, αλλά ιδίως στην Ιταλία (57% των ερωτηθέντων και ακόμη και 66% στις μεγάλες πόλεις). Η αμοιβή των γυναικών που επιθυμούν να παραμείνουν στο σπίτι έρχεται πρώτη ή δεύτερη στο Βέλγιο (47%), τη Γαλλία (42%), την Ιρλανδία (37%) και την Ιταλία (50%), δηλαδή κυρίως σε χώρες όπου η γενική στάση απέναντι στο καθεστώς των γυναικών εξακολουθεί να είναι αρκετά παραδοσιακή.

Συνοπτικά, υπάρχουν τρία σαφή αιτήματα ή προσδοκίες σε όλη την Κοινότητα για τη βελτίωση της θέσης των γυναικών: δύο είναι στενά αλληλένδετες: πιο ευέλικτο ωράριο εργασίας και καλύτερη πρόσβαση σε βρεφονηπιακούς σταθμούς, κέντρα ημερήσιας φροντίδας και κέντρα ημερήσιας φροντίδας για παιδιά, τα οποία πιθανώς υποστηρίζονται από την ελευθερία της γυναίκας από την επαγγελματική εργασία· ο τρίτος, η χορήγηση οικογενειακού μισθού στις γυναίκες που επιθυμούν να παραμείνουν στο σπίτι, φαίνεται να συνδέεται εξίσου με καθεμία από τις άλλες, αλλά λιγότερο σημαντική από ό,τι μία για την άλλη, και πιθανώς αντιστοιχεί σε έναν άλλο, πιο παραδοσιακό, μισθό της γυναίκας.¹

1 Για όλους τους ερωτηθέντες, υπάρχει μία στις τρεις πιθανότητες ότι ένας ερωτώμενος που δίνει προτεραιότητα στον ευέλικτο χρόνο εργασίας θα τους δώσει επίσης καλύτερη πρόσβαση σε βρεφονηπιακούς σταθμούς και αντιστρόφως. Υπάρχει λίγο λιγότερο από μία στις τρεις πιθανότητες ότι ένας ερωτώμενος που επιλέγει την οικογενειακή αμοιβή θα δώσει επίσης προτεραιότητα σε καθεμία από τις άλλες δύο μεταρρυθμίσεις.

Πίνακας 40

Οι πιο σημαντικές κοινωνικές μορφές για τη βελτίωση της θέσης των γυναικών
(ανά χώρα)¹

Βέλγιο/Βέλγιο	Ντάνμαρκ	Γερμανία
1. Αποδοχές νοικοκυριού (47%)	1. Χρόνος απασχόλησης (46%)	1. Χρόνος εργασίας (34%)
2. Χρόνος απασχόλησης (42%)	2. Πρόσβαση σε βρεφονηπιακούς σταθμούς (32%)	2. Πρόσβαση στα μαλλιά (31%)
3. Πρόσβαση σε βρεφονηπιακούς σταθμούς (40%)	3. Καθηγητής επανένταξης (30%)	3. Αμοιβή νοικοκυριού (22%)
4. Καθηγητής επανένταξης (29%)	4. Αμοιβή νοικοκυριού (25%)	4. Καθηγητής επανένταξης (22%)
5. Κατανομή των μετοχών (21%)	5. Πρόσβαση για διαζευγμένες γυναίκες (23%)	5. Επιμερισμός εργασιών (21%)
6. Πρόσβαση για διαζευγμένες γυναίκες (16%)	6. Κατανομή των μετοχών (21%)	6. Πρόσβαση για διαζευγμένες γυναίκες (18%)
Γαλλία	Ιρλανδία	Ιταλία
1. Χρόνος απασχόλησης (48%)	1. Χρόνος απασχόλησης (37%)	1. Πρόσβαση σε βρεφονηπιακούς σταθμούς (57%)
2. Αποδοχές νοικοκυριού (42%)	2. Αμοιβή νοικοκυριού (37%)	2. Αμοιβή νοικοκυριού (50%)
3. Πρόσβαση στα μαλλιά (40%)	3. Καθηγητής επανένταξης (34%)	3. Χρόνος εργασίας (39%)
4. Καθηγητής επανένταξης (31%)	4. Πρόσβαση των διαζευγμένων γυναικών (32%)	4. Καθηγητής επανένταξης (23%)
5. Πρόσβαση για διαζευγμένες γυναίκες (21%)	5. Επιμερισμός εργασιών (31%)	5. Κατανομή των μετοχών (16%)
6. Κατανομή των μετοχών (16%)	6. Πρόσβαση σε βρεφονηπιακούς σταθμούς (28%)	6. Πρόσβαση για διαζευγμένες γυναίκες (15%)
Λουξεμβούργο	Ολλανδία	Ηνωμένο Βασίλειο
1. Πρόσβαση στα μαλλιά (41%)	1. Χρόνος απασχόλησης ??(47%)	1. Χρόνος απασχόλησης (50%)
2. Χρόνος απασχόλησης (40%)	2. Πρόσβαση σε βρεφονηπιακούς σταθμούς (34%)	2. Πρόσβαση σε βρεφονηπιακούς σταθμούς (36%)
3. Πρόσβαση για διαζευγμένες γυναίκες (26%)	3. Μερίδιο των tâches (27%)	3. Μερίδιο των tâches (31%)
4. Μερίδιο των tâches (25%)	4. Καθηγητής επανένταξης (26%)	4. Καθηγητής επανένταξης (29%)
5. Καθηγητής επανένταξης (24%)	5. Αμοιβή νοικοκυριού (19%)	5. Πρόσβαση για διαζευγμένες γυναίκες (24%)
6. Αμοιβή νοικοκυριού (22%)	6. Πρόσβαση για διαζευγμένες γυναίκες (15%)	6. Αμοιβή νοικοκυριού (21%)

¹ Οι χώρες παρατίθενται με αλφαβητική σειρά. Τα σημεία που αναφέρονται συχνότερα σε ολόκληρη την Κοινότητα επισημαίνονται. Τα ποσοστά αντιστοιχούν στη συχνότητα της επιλογής της σημασίας που εκφράζεται σε κάθε χώρα στις απαντήσεις πρώτης ή δεύτερης θέσης.

Στάσεις απέναντι στην πολιτική και τις μορφές κοινωνικής συμμετοχής

Είναι κοινός τόπος, βαθιά ριζωμένος, ότι «η πολιτική είναι περισσότερο υπόθεση των ανδρών». Μερικοί άνδρες και γυναίκες, οι οποίοι είναι πιθανώς λιγότερο πολυάριθμοι στην εποχή μας από ό, τι ήταν πριν από 30 ή 50 χρόνια, το καθιστούν κανόνα. Άλλοι απλώς παρατηρούν μια πραγματική κατάσταση και προσπαθούν να την εξηγήσουν ώστε να μπορεί να αλλάξει. Όποια και αν είναι η πρόοδος που έχουν σημειώσει οι γυναίκες προς την κατεύθυνση των ίσων ευκαιριών συμμετοχής στην κοινωνικοπολιτική ζωή, αυτό που έγραψε ο Maurice Duverger στην έκθεσή του το 1955 στην UNESCO παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό έγκυρο:

- ο αριθμός των γυναικών που απέχουν στις εκλογές είναι υψηλότερος, κατά μέσο όρο, από τον αριθμό των ανδρών που απέχουν, ακόμη και αν ληφθούν υπόψη σημαντικά διορθωτικά μέτρα όπως η ηλικία, το επίπεδο εκπαίδευσης, η κοινωνικοεπαγγελματική κατηγορία κ.λπ.

- η συμμετοχή των γυναικών στον «κυβερνητικό κύκλο», δηλαδή στην άσκηση πολιτικής εξουσίας και στη λήψη πολιτικών αποφάσεων, είναι μικρότερη από τη συμμετοχή των ανδρών.¹

Σε πρόσφατο έγγραφο, είκοσι χρόνια μετά τη διεθνή έρευνα της DUVERGER, τα Ηνωμένα Έθνη υπογράμμισαν εκ νέου τη μεγάλη διαφορά μεταξύ «της επίσημης αναγνώρισης των πολιτικών δικαιωμάτων, η οποία είναι πρακτικά οικουμενική, και της σημασίας του άμεσου ρόλου που διαδραματίζουν οι γυναίκες στην κυβέρνηση». Στη συνέχεια, το έγγραφο αναφέρει: «με λίγες εξαιρέσεις, η πραγματική πολιτική συμμετοχή των γυναικών, η οποία είναι ήδη χαμηλή σε τοπικό επίπεδο, μειώνεται περαιτέρω καθώς προσεγγίζεται το κέντρο λήψης πολιτικών αποφάσεων.»²

Για παράδειγμα, μόνο στις χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, το ποσοστό των γυναικών που εκλέγονται στα εθνικά κοινοβούλια κυμαίνεται από 3% (στο Βέλγιο και την Ιταλία) έως 9% (στις Κάτω Χώρες) και φτάνει το 17% σε μία μόνο χώρα: Δανία.³

Σύμφωνα με την DUVERGER, της οποίας το έργο εξακολουθεί να είναι σημαντικό, «αυτό το χαμηλό επίπεδο επιρροής των γυναικών (...) φαίνεται καταρχάς να είναι αποτέλεσμα της αντίθεσης των ανδρών. Στο εκλογικό μέτωπο, η αντιπολίτευση αυτή ήταν ήδη αρκετά ισχυρή (...). Ωστόσο, η ανδρική αντιπολίτευση υποχωρεί σταδιακά από την άποψη αυτή, καθώς τα αποτελέσματα της ψηφοφορίας των γυναικών αποκάλυψαν τις λίγες αλλαγές που συνεπάγεται σε σύγκριση με την προηγούμενη κατάσταση. Σε κυβερνητικό επίπεδο, η αντιπολίτευση αυτή παραμένει πολύ ισχυρή, διότι αποκτά ουσιαστικό ανταγωνιστικό χαρακτήρα (...). Η εξάλειψη των γυναικών για ουσιαστικά ανταγωνιστικούς λόγους κρύβεται πίσω από έναν πολύ αποτελεσματικό μηχανισμό αιτιολόγησης: ο στόχος είναι να καταδειχθεί ότι η πολιτική είναι, από τη φύση της, ένας κατ' ουσίαν ανδρικός τομέας στον οποίο οι γυναίκες πρέπει να γίνονται δεκτές μόνο κατ' εξαίρεση και σε αυστηρά περιορισμένους τομείς ([...]). Δεν τίθεται πλέον ζήτημα δημιουργίας ανισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών, υπεροχής των πρώτων έναντι των δεύτερων, αλλά διατήρησης μεταξύ τους ενός είδους καταμερισμού της εργασίας, βασισμένου σε διαφορετικές ικανότητες.»

Και ο συγγραφέας προσθέτει με σύνηση ότι «όποιες και αν είναι οι λεπτές αιτιολογήσεις, η αντίθεση των ανδρών στη συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική δεν θα μπορούσε να είναι τόσο επιτυχής εάν είχε συναντήσει πολύ ισχυρή γυναικεία αντίσταση. Ωστόσο, η τελευταία παραμένει συνολικά χαμηλή (...). Πρέπει να σημειωθεί ότι η αδύναμη επιρροή των γυναικών στην ηγεσία των κρατών βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στη γυναικεία αδράνεια. Το γεγονός ότι οι γυναίκες ενδιαφέρονται λιγότερο για την πολιτική απ' ό, τι οι άνδρες αποτελεί αδιαμφισβήτητο πρώτο γεγονός (...). Όχι μόνο οι γυναίκες δεν δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την

1 πολιτική συμμετοχή των γυναικών. UNESCO του 1955.

2 Έγγραφο E/CONF.66/3 της Παγκόσμιας Διάσκεψης του Διεθνούς Έτους Γυναικών. Σημείο 9 της προσωρινής ημερήσιας διάταξης. Ηνωμένα Έθνη, 1975, σελίδα 12.

3 Βλ. έγγραφο που αναφέρεται ανωτέρω (σ. 13) και για τη Δανία, σημείωμα IWY/15, «Status and status of women in today's world: some essential facts», Κέντρο των Ηνωμένων Εθνών για την Οικονομική και Κοινωνική Πληροφόρηση, Δεκέμβριος 1974, (σ. 9).

είσοδο στον «κυβερνητικό κύκλο», αλλά αποδέχονται σε μεγάλο βαθμό το σύστημα αιτιολόγησης που εφευρέθηκε από τους άνδρες για τον εξορθολογισμό αυτής της αποχής.¹

Στην έρευνα αυτή τέθηκαν τρία ερωτήματα σχετικά με τις εννέα χώρες της Κοινότητας, προκειμένου να προσδιοριστεί και να μετρηθεί η στάση των ανδρών και των γυναικών απέναντι στους αντίστοιχους ρόλους στην πολιτική ζωή.

Επιπλέον, περαιτέρω ερωτήσεις σχετικά με την πολιτική συμμετοχή, οι οποίες τέθηκαν σε όλους τους ερωτηθέντες, θα μας επιτρέψουν να αποσαφηνίσουμε τα δεδομένα αυτού του κοινωνικού προβλήματος.

1 Maurice DUVERGER, ό.π., σ. 127-131.

1. Τι πρέπει να είναι πάνω απ' όλα η δουλειά των ανθρώπων;

«Μερικές φορές λέγεται ότι «η πολιτική πρέπει να αφορά περισσότερο τους άνδρες παρά τις γυναίκες». Συμφωνείτε προσωπικά απόλυτα, μάλλον συμφωνείτε, μάλλον διαφωνείτε ή διαφωνείτε καθόλου;»

Σε όλη την Κοινότητα, το 35% των ερωτηθέντων συμφώνησε ότι η πολιτική θα πρέπει να κυριαρχείται περισσότερο από τους άνδρες, ενώ το 61% διαφώνησε. Δεν υπάρχει σημαντική διαφορά μεταξύ αντρών και γυναικών.

Πίνακας 41

Πρέπει η πολιτική να είναι περισσότερο δουλειά των ανθρώπων;

(Μαζί της Κοινότητας)

	Άνδρες και γυναίκες	Άνδρες	Γυναίκες
Συμφωνώ απόλυτα	15%	15%	15%
Συμφωνώ σχεδόν	20	21	19
Μάλλον διαφωνώ	22	23	20
Διαφωνώ καθόλου	39	37	41
Αναπάντητα	4	4	5
Σύνολο	100	100	100

Η επιρροή της ηλικίας, ιδίως μεταξύ των γυναικών, και του μορφωτικού επιπέδου για όλους τους ερωτηθέντες είναι πολύ ισχυρή.

Μεταξύ των νέων ανδρών (15-24 ετών), το 42 % δεν συμφωνεί καθόλου με την προκατάληψη κατά των γυναικών· μεταξύ των γυναικών της ίδιας ηλικίας, το ποσοστό είναι 52%. Αντίθετα, μεταξύ των ατόμων ηλικίας 55 ετών και άνω, μόνο το 33% των ανδρών και το 30% των γυναικών αποδοκιμάζουν έντονα την προκατάληψη. Η αρνητική στάση των γυναικών απέναντι στην πολιτική συμμετοχή του φύλου τους, για την οποία μίλησε ο Maurice DUVERGER, επαληθεύεται εν μέρει: οι ηλικιωμένες γυναίκες, όταν έχουν ισχυρή άποψη, είναι λιγότερο ευνοϊκές για την ίση συμμετοχή των γυναικών από τους άνδρες της ίδιας ηλικίας. Αλλά ακόμη και μεταξύ αυτών, μια μικρή «προοδευτική» πλειοψηφία (48% μάλλον διαφωνούν ή διαφωνούν καθόλου) υπερτερεί των «παραδοσιακών» (45%).

Το μορφωτικό επίπεδο διαδραματίζει επίσης σημαντικό ρόλο, καθώς η απάντηση «διαφωνώ έντονα» αυξάνεται από 32 σε 43 και 56 % ανάλογα με το μορφωτικό επίπεδο. Δεδομένου ότι οι νέες γυναίκες είναι, στο σύνολό τους, πιο μορφωμένες από τις ηλικιωμένες γυναίκες, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι δύο μεταβλητές —η ηλικία και το μορφωτικό επίπεδο— έχουν προσθετική επίδραση.

Οι άλλες μεταβλητές που εξετάστηκαν (κοινωνικοεπαγγελματική κατηγορία, μέγεθος του τόπου κατοικίας) δεν έχουν σημαντική επίδραση.

Πίνακας 42

Θα πρέπει η πολιτική να αφορά περισσότερο τους άνδρες ανάλογα με το φύλο, το φύλο και το μορφωτικό επίπεδο;

(Μαζί της Κοινότητας)-

	Άνδρες			Γυναίκες			Επίπεδο εκπαίδευσης		
	-25	25/54	55+	-25	25/54	55+	Χαμηλή	Λόγος ακυρώσ εως	Υψηλή
Συμφωνώ απόλυτα	11 %	14 %	20 %	8 %	13 %	23 %	20 %	11 %	5 %
Συμφωνώ σχεδόν	19	21	22	14	19	22	21	20	14
Μάλλον διαφωνώ	24	23	21	21	22	18	21	22	23
Διαφωνώ καθόλου	42	38	33	52	42	30	32	43	56
Αναπάντητα	4	4	4	5	4	7	6	4	2
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Όπως είναι αναμενόμενο, οι διαφορές μεταξύ των χωρών είναι σημαντικές. Επιπλέον, οι συμπεριφορές που μετρώνται εδώ φαίνεται να είναι ανεξάρτητες από εκείνες που εξετάσαμε μέχρι στιγμής όσον αφορά το καθεστώς των γυναικών. Από τη μία πλευρά, συναντάμε χώρες όπως η Δανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιρλανδία και η Γαλλία, όπου η διαφωνία με το υποβληθέν ερώτημα και, ως εκ τούτου, η ευνοϊκή στάση για την πολιτική συμμετοχή των γυναικών, επικρατεί σε μεγάλο βαθμό. Ακολουθεί η Ιταλία, η οποία βρίσκεται αρκετά κοντά στον κοινοτικό μέσο όρο. Από την άλλη πλευρά, συναντάμε τις Κάτω Χώρες και τη Γερμανία, όπου η στάση απέναντι στη συμμετοχή των γυναικών εξακολουθεί να είναι η πλειοψηφία, και το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο, όπου η στάση απέναντι στη συμμετοχή των γυναικών είναι η πλειοψηφία.

Για μεγαλύτερη σαφήνεια και για να ληφθεί υπόψη η ένταση των στάσεων που εκφράζονται, θα παρουσιάσουμε πρώτα έναν δείκτη που υπολογίζεται με την απόδοση συντελεστή -2 ή 2 στις απαντήσεις «συμφωνώ απόλυτα» ή «διαφωνώ έντονα» και συντελεστή -1 ή 1 στις ενδιάμεσες απαντήσεις, ενώ το σύνολο που λαμβάνεται σχετίζεται με το ποσοστό των ερωτηθέντων προς τη μία ή την άλλη κατεύθυνση. Από κατασκευής, η μέγιστη βαθμολογία είναι +2 και η ελάχιστη βαθμολογία είναι -2.

Η κατανομή των χωρών, κατά φθίνουσα σειρά βαθμολογίας, δηλαδή εκείνων όπου η στάση απέναντι στην πολιτική συμμετοχή των γυναικών είναι πιο κοντά στο μέγιστο, έχει ως εξής:

1. Ντάνμαρκ	1,03
2. Ηνωμένο Βασίλειο	0,85
3. Ιρλανδία	0,75
4. Γαλλία	0,69
5. Ιταλία	0,56
Κοινοτικός μέσος όρος	0,52
6. Ολλανδία	0,44
7. Γερμανία	0,11
8. Βέλγιο/Βέλγιο	-0,13
8. Λουξεμβούργο	-0,16

Λαμβάνοντας υπόψη τις εννέα χώρες της Κοινότητας μία προς μία και με την ίδια σειρά, μπορεί να διαπιστωθεί ότι, σε όλες σχεδόν τις χώρες, η ηλικία επηρεάζει τη στάση των γυναικών πιο έντονα από εκείνη

των ανδρών· Οι νέοι είναι σχεδόν πάντα πιο υποστηρικτικοί στην πολιτική συμμετοχή των γυναικών από ό,τι οι ηλικιωμένοι.

Για τους άνδρες, η διαφορά μεταξύ του γηραιότερου και του γηραιότερου είναι πιο έντονη στο Λουξεμβούργο και την Ολλανδία από ό,τι σε άλλες χώρες. Και στις δύο χώρες, καθώς και στη Δανία, η επιρροή της ηλικίας είναι ακόμη ελαφρώς ισχυρότερη για τους άνδρες από ό,τι για τις γυναίκες. Τέλος, σε δύο χώρες, το Ηνωμένο Βασίλειο και την Ιρλανδία, είναι περίεργο το γεγονός ότι οι νέοι άνδρες υποστηρίζουν κάπως λιγότερο τη συμμετοχή των γυναικών από ό,τι οι ηλικιωμένοι άνδρες.

Όσον αφορά τις γυναίκες, η επιρροή της ηλικίας είναι πάντα προς την ίδια κατεύθυνση: Όσο νεότεροι είναι, τόσο περισσότερο τάσσονται υπέρ της πολιτικής συμμετοχής των γυναικών. Η διαφορά μεταξύ του νεότερου και του γηραιότερου είναι ιδιαίτερα αισθητή στο Βέλγιο, τη Γαλλία και την Ιταλία.

Η επίδραση του μορφωτικού επιπέδου είναι μικρότερη από αυτή της ηλικίας σε όλες σχεδόν τις χώρες εκτός από το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γερμανία. Σε τρεις χώρες, είναι ισχυρότερη από ό,τι στις άλλες: στο Βέλγιο, την Ιταλία και τη Γαλλία· Αυτές είναι οι τρεις χώρες με τη μεγαλύτερη επιρροή της ηλικίας στη στάση των γυναικών. Μπορεί συνεπώς να συναχθεί το συμπέρασμα ότι οι δύο μεταβλητές ενήργησαν προς την ίδια κατεύθυνση: οι νέοι και, σε μικρότερο βαθμό, το μορφωτικό επίπεδο καθορίζουν ένα συγκεκριμένο είδος στάσης μεταξύ των γυναικών που ευνοεί την αλλαγή της κοινωνίας, δηλαδή την αυξημένη συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική ζωή.

Εν ολίγοις, σε χώρες όπου η πολιτική συμμετοχή των γυναικών είναι ευρύτερα αποδεκτή, ούτε η ηλικία ούτε το μορφωτικό επίπεδο επηρεάζουν σημαντικά τις μετρημένες στάσεις: αυτό συμβαίνει στη Δανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και την Ιρλανδία.

Αντίθετα, σε χώρες όπου εξακολουθεί να επικρατεί η ανδρική εικόνα της πολιτικής ζωής, η ηλικία και/ή το μορφωτικό επίπεδο, ιδίως μεταξύ των γυναικών, διαδραματίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση στάσεων πιο ευνοϊκών για τις γυναίκες.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 43

Θα πρέπει η πολιτική να αφορά περισσότερο τους άνδρες ανάλογα με το φύλο, το φύλο και το μορφωτικό επίπεδο (ανά χώρα)

	Ανδρες				Γυναίκες				Επίπεδο εκπαίδευσης		
	Σύνολο	-25	25/54	55+	Σύνολο	-25	25/54	55+	Χαμηλή	Λόγος ακυρώσεως	Μεγαλωμένη
Ντάνμαρκ	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
++	11	5	8	15	7	5	5	9	10	7	5
++	8	8	9	11	8	6	7	11	9	9	9
-	29	27	28	33	30	21	31	31	32	25	24
--	44	49	50	32	47	63	51	35	40	55	58
?	8	11	5	8	8	5	5	14	9	4	4
Δείκτης	0,94	1,2	1,07	0,6	1,26	1,38	1,19	0,84	0,93	1,17	1,29
Ηνωμένο Βασίλειο											
++	11	12	10	13	15	11	12	20	16	9	3
++	15	18	16	10	10	9	10	12	14	9	9
-	23	25	21	25	17	20	16	16	20	19	21
--	46	36	49	47	53	54	59	45	44	60	66
?	5	9	4	5	5	6	3	7	6	3	1
Δείκτης	0,81	0,59	0,85	0,85	0,89	1,02	1,04	0,56	0,65	1,15	1,42
Ιρλανδία											
++	17	17	16	16	14	6	14	23	20	15	2
++	15	17	14	15	13	10	12	16	14	13	16
-	24	29	23	18	17	21	13	18	19	18	25
--	43	32	46	49	55	61	60	41	45	53	55
?	1	5	1	2	1	2	1	2	2	1	2
Δείκτης	0,51	0,43	0,7	0,7	0,86	1,25	1,05	0,39	0,45	0,82	1,17
Γαλλία											
++	11	4	9	16	13	4	11	27	21	7	4
++	19	21	18	20	19	14	18	23	21	19	15
-	23	17	27	21	23	15	27	20	26	22	20
--	44	55	44	39	43	62	42	29	29	50	57
?	3	3	2	4	2	5	2	1	3	2	4
Δείκτης	0,73	1,02	0,8	0,46	0,66	1,24	0,74	0,02	0,22	0,92	1,16
Ιταλία											
++	18	11	16	25	15	8	15	24	22	7	6
++	17	12	16	20	19	9	20	26	20	21	10
-	21	22	21	20	19	22	21	13	19	22	23
--	42	52	44	33	43	59	41	31	35	48	61
?	2	3	3	2	4	2	3	7	4	2	+
Δείκτης	0,54	0,93	0,63	0,17	0,57	1,17	0,54	0,01	0,26	0,85	1,25
Ολλανδία											
++	16	13	16	17	15	11	14	19	17	16	7
++	21	10	19	27	22	12	25	21	23	20	16
-	15	10	18	11	14	13	15	12	12	18	15
--	40	52	42	33	37	60	36	29	33	42	57
?	8	15	5	12	12	4	10	19	15	4	5
Δείκτης	0,45	1,14	0,54	0,2	0,42	1,04	0,4	0,13	0,23	0,51	1,05
Γερμανία											
++	18	13	16	23	16	6	15	23	21	15	7
++	33	29	33	34	26	24	25	29	31	29	23
-	25	35	25	22	22	26	22	20	22	24	26
--	21	23	22	19	29	37	32	20	21	25	43
?	3	+	4	2	7	7	6	8	5	7	1
Δείκτης	-0,01	0,25	0,04	-0,2	0,23	0,69	0,33	-0,17	-0,07	0,18	0,76
Βέλγιο/Βέλγιο											
++	26	18	24	36	29	12		25	42	37	24
++	22	21	25	18	21	19	26	16	21	23	20
-	24	30	24	18	23	33	24	19	18	26	33
--	22	26	21	21	18	31	19	9	13	22	33
?	6	5	6	7	9	5	6	14	11	5	3
Δείκτης	-0,07	0,28	-0,06	-0,34	0,21	0,56	-0,15	-0,72	-0,58	-0,02	0,59
Λουξεμβούργο											
++	25	27	17	39	20	8	22	22	23	23	21
++	28	31	27	29	25	24	26	26	33	28	17
-	19	23	19	18	21	32	21	15	20	22	18
--	16	15	21	7	22	36	19	20	13	22	24
?	11	4	16	7	12	+	12	17	11	5	20
Δείκτης	-0,32	-0,32	-0,02	-0,8	0	0,64	-0,14	-0,18	-0,38	-0,09	-0,07

2. Οι αντίστοιχοι πολιτικοί ρόλοι

Είναι ένα πράγμα να πούμε ότι η πολιτική δεν πρέπει να είναι δουλειά μόνο των ανθρώπων. Αλλά πρέπει να παίξουν τον ίδιο ή διαφορετικό ρόλο στην πολιτική; Ως εκ τούτου, ένα άλλο ερώτημα:

Πιστεύετε ότι οι γυναίκες πρέπει να παίζουν τον ίδιο ρόλο με τους άνδρες στην πολιτική ή έναν διαφορετικό ρόλο;

Η συντριπτική πλειοψηφία του κοινού σε όλες τις χώρες της Κοινότητας (57%) πιστεύει ότι οι γυναίκες θα πρέπει να διαδραματίζουν τον ίδιο ρόλο στην πολιτική με τους άνδρες. Ωστόσο, μια σημαντική μειοψηφία (34%) τάσσεται υπέρ ενός διαφορετικού ρόλου.

Και πάλι, οι διαφορές στις απαντήσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών είναι μικρές, αλλά η ηλικία, ιδίως μεταξύ των γυναικών, και το μορφωτικό επίπεδο εισάγουν έντονες διακρίσεις: 7 στις 10 γυναίκες της ηλικιακής ομάδας 15-24 ετών και 7 στις 10 πιο μορφωμένες είναι υπέρ του «ίδιου ρόλου».

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 44

Οι αντίστοιχοι πολιτικοί ρόλοι ανδρών και γυναικών ανάλογα με το φύλο, το φύλο και το μορφωτικό επίπεδο (Μαζί της Κοινότητας)

	Ίδιος ρόλος	Διαφορετικοί ρόλοι	Αναπάντητα
Μαζί	57 %	34 %	9 %
Ανδρες	57	36	7
Εκ των οποίων: 15 έως 24 ετών	63	29	8
25 έως 54 ετών	59	35	6
55 ετών και άνω	51	42	7
Γυναίκες	57	32	11
Εκ των οποίων: 15 έως 25 ετών	70	21	9
25 έως 54 ετών	60	32	8
55 ετών και άνω	45	40	15
Επίπεδο εκπαίδευσης:			
- χαμηλό	53	36	11
- μέσος όρος	59	34	7
- υψηλό	69	26	5

Οι διαφορές μεταξύ των αμοιβών είναι σημαντικές και ευθυγραμμίζονται με μεγάλο βαθμό με εκείνες που έχουμε δει όσον αφορά την «πολιτική, τις υποθέσεις των ανδρών»:

- οι πιο ευνοϊκές συμπεριφορές για ίσους ρόλους παρατηρούνται στη Δανία (78%), το Ηνωμένο Βασίλειο (68%), την Ιρλανδία (65%) και τις Κάτω Χώρες (61%).

Η Ιταλία προσεγγίζει τον κοινοτικό μέσο όρο (58%)

- ακολουθούμενη από τη Γαλλία (52%), τη Γερμανία (50%), το Λουξεμβούργο (47%) και το Βέλγιο (45%).

Ως εκ τούτου, εξακολουθούν να υπάρχουν δύο από τις χώρες της Κοινότητας όπου η ίση πολιτική συμμετοχή, στους ίδιους τομείς με τις γυναίκες και τους άνδρες, δεν γίνεται αποδεκτή από την πλειοψηφία του κοινού: Λουξεμβούργο και Βέλγιο.

Στο επίκεντρο κάθε εθνικού πολιτισμού βρίσκεται η επιρροή της ηλικίας και του μορφωτικού επιπέδου.

Η επίδραση της ηλικίας είναι ισχυρότερη στις γυναίκες από ό, τι στους άνδρες. Μεταξύ των ανδρών, όπως και μεταξύ των γυναικών, η διαφορά νοοτροπίας μεταξύ ηλικιωμένων και ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας είναι ιδιαίτερα έντονη στην Ιταλία.»

Η ηλικία σαφώς εισάγει διακρίσεις μόνο στο Βέλγιο και την Ιταλία.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 45

Φύλο, φύλοκαι εκπαιδευτικοί πολιτικοί ρόλοι (ανά χώρα)¹

Ντάνμαρκ	Άνδρες				Γυναίκες				Επίπεδο εκπαίδευσης		
	Σύνολο	-25	25/54	55+	Σύνολο	-25	25/54	55+	Χαμηλή	Λόγος ακυρώσεως	Υψηλή
- Ίδιος ρόλος	80 %	73 %	86 %	73 %	76 %	86 %	84 %	60 %	76 %	81 %	84 %
- Διαφορετικοί ρόλοι	12	8	10	18	15	10	11	25	14	15	9
- Καμία απάντηση	8	15	4	9	9	4	5	15	10	4	7
Ηνωμένο Βασίλειο											
- Ίδιος ρόλος	69	63	69	70	68	72	74	59	63	77	82
- Διαφορετικοί ρόλοι	24	24	24	25	23	18	21	28	27	19	16
- Καμία απάντηση	7	13	7	5	9	10	5	13	10	4	2
Ιρλανδία											
- Ίδιος ρόλος	63	57	67	64	65	73	68	57	59	68	75
- Διαφορετικοί ρόλοι	31	30	31	31	30	22	29	36	35	28	21
- Καμία απάντηση	6	13	2	5	5	5	3	7	6	4	4
Ολλανδία											
- Ίδιος ρόλος	61	60	65	56	61	83	62	47	55	67	71
- Διαφορετικοί ρόλοι	28	25	28	28	24	9	25	30	27	25	23
- Καμία απάντηση	11	15	7	16	15	8	13	23	18	8	6
Ιταλία											
- Ίδιος ρόλος	59	66	64	45	57	79	58	35	49	72	75
- Διαφορετικοί ρόλοι	35	29	30	48	33	14	34	49	41	23	4
- Καμία απάντηση	6	5	6	7	10	7	8	16	10	5	4
Γαλλία											
- Ίδιος ρόλος	56	65	53	54	49	61	50	36	47	52	61
- Διαφορετικοί ρόλοι	40	29	42	43	41	32	41	51	43	44	33
- Καμία απάντηση	4	6	5	3	10	7	9	13	10	4	6
Γερμανία											
- Ίδιος ρόλος	47	56	51	38	53	65	55	43	50	47	63
- Διαφορετικοί ρόλοι	47	38	45	54	35	23	35	43	41	43	32
- Καμία απάντηση	6	6	4	8	12	12	10	14	9	10	5
Λουξεμβούργο											
- Ίδιος ρόλος	47	54	48	41	47	68	47	37	49	50	41
- Διαφορετικοί ρόλοι	37	35	33	45	33	28	31	39	39	39	35
- Καμία απάντηση	16	11	19	14	20	4	22	24	12	20	24
Βέλγιο/Βέλγιο											
- Ίδιος ρόλος	48	55	51	38	43	66	42	31	36	47	63
- Διαφορετικοί ρόλοι	38	32	38	44	37	26	42	37	40	39	31
- Καμία απάντηση	14	13	11	18	20	8	16	32	24	14	6

¹ Οι χώρες ταξινομούνται ανάλογα με τη φθίνουσα συχνότητα της αντίδρασης «ίδιος ρόλος».

3. Ο βαθμός εμπιστοσύνης σε έναν άνδρα ή μια γυναίκα ως πολιτικό εκπρόσωπο στο κοινοβούλιο

Μετά την παγκόσμιαεποχή του κόσμου της πολιτικής και των πολιτικών ρόλων, εδώ είναι το αποφασιστικό ερώτημα, αν κάποιος πιστεύει τον Maurice DUVERGER και πολλούς άλλους συγγραφείς: Έχουν οι άνδρες και οι γυναίκες μεγαλύτερη εμπιστοσύνη σε έναν άνδρα ή μια γυναίκα για να τους εκπροσωπήσουν στο Κοινοβούλιο;

«Γενικά, θα είχατε μεγαλύτερη εμπιστοσύνη σε έναν άνδρα ή μια γυναίκα για να σας εκπροσωπήσει πολιτικά στο Κοινοβούλιο;»¹

Σε ολόκληρη την Κοινότητα, σχεδόν οι μισοί από τους ερωτηθέντες (48%) δηλώνουν - ίσως με καλή συνείδηση - ότι δεν κάνουν τη διαφορά. Αλλά το 38% αναγνωρίζει ότι θα έχουν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη σε έναν άνθρωπο.

Οι γυναίκες ανταποκρίνονται κάπως πιο συχνά από τους άνδρες (50%) ότι δεν κάνουν τη διαφορά, αλλά πολύ λιγότερο συχνά ότι θα εμπιστευόνταν έναν άνδρα περισσότερο (33%). Επιπλέον, περίπου μία στις δέκα γυναίκες δηλώνει ότι εμπιστεύεται περισσότερο μια γυναίκα.

Η ηλικία και το μορφωτικό επίπεδο, όπως είναι αναμενόμενο, επηρεάζουν αυτές τις στάσεις:

το 50 % των ανδρών και το 46 % των γυναικών ηλικίας 55 ετών και άνω θα εμπιστευόνταν περισσότερο έναν άνδρα·

Το 37% των ανδρών και μόνο το 21% των γυναικών ηλικίας 15-24 ετών εμπιστεύονται περισσότερο έναν άνδρα.

Από την άλλη πλευρά, το 44% των λιγότερο μορφωμένων ανθρώπων θα εμπιστευόταν έναν άνθρωπο περισσότερο, σε σύγκριση με το 24% των πιο μορφωμένων ανθρώπων.

Και πάλι, η εκπαιδευτική μεταβλητή είναι πιθανό να διαδραματίσει υπερκαθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση συμπεριφορών σε σχέση με την ηλικία, ιδίως μεταξύ των νέων.

1 Η απάντηση «καμία διαφορά» επισημάνθηκε από τον ερευνητή, αλλά δεν προτάθηκε στη διατύπωση της ερώτησης.

Πίνακας 46

Η επιλογή εκπροσώπου στο κοινοβούλιο ανάλογα με το φύλο, το φύλο και το επίπεδο εκπαίδευσης (Μαζί της Κοινότητας)

		Περισσότερη εμπιστοσύνη σε έναν άνθρωπο	Περισσότερη εμπιστοσύνη σε μια γυναίκα	Καμία διαφορά	Αναπάντητα
Μαζί		38%	8%	48%	6%
Άνδρες		42	6	46	6
Εκ των οποίων:	15 έως 24 ετών	37	7	49	7
	25 έως 54 ετών	39	6	50	5
	55 ετών και άνω	50	5	39	6
Γυναίκες		33	11	50	6
Εκ των οποίων:	15 έως 24 ετών	21	16	57	6
	25 έως 54 ετών	31	10	54	5
	55 ετών και άνω	46	9	39	6
Επίπεδο εκπαίδευσης:					
	- χαμηλό	44	8	42	6
	- μέσος όρος	33	9	52	6
	- υψηλό	24	8	63	5

Οι διαφορές μεταξύ των χωρών είναι μικρότερες από ό, τι για τις δύο προηγούμενες ερωτήσεις. Αυτό σημαίνει ότι η ανδρική εικόνα του πολιτικού εκπροσώπου αντιστοιχεί πιθανώς σε ένα σύστημα αξιών, οιαξίες του οποίου αποτελούν σήμερα μειοψηφία, αλλά το οποίο εξακολουθεί να είναι κοινό σε τρία ή περισσότερα άτομα στα δέκα σχεδόν σε όλες τις χώρες της Κοινότητας, με εξαίρεση τη Δανία.

Η επιρροή της ηλικίας στον μάγο του πολιτικού εκπροσώπου είναι, για άλλη μια φορά, ισχυρότερη σε όλες τις χώρες για τις γυναίκες παρά για τους άνδρες· είναι ισχυρότερη στην Ιταλία από οπουδήποτε αλλού· Στην Ιρλανδία, οι νέοι φαίνεται να είναι και πάλι πιο παραδοσιακοί από τους μεγαλύτερους.¹

Όσον αφορά την επίδραση του μορφωτικού επιπέδου, είναι χαμηλότερη από την ηλικία και εμφανίζεται κυρίως στην Ιταλία και τη Γερμανία.

1 Κανένα σχόλιο για το Λουξεμβούργο λόγω του μικρού αριθμού απαντησάντων.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 47

Επιλογή εκπροσώπου στο κοινοβούλιο ανάλογα με το φύλο, το φύλο και το επίπεδο εκπαίδευσης (ανά αμοιβή)¹

	Ανδρες				Γυναίκες				Επίπεδο εκπαίδευσης		
	Σύνολο	-25	'25/54	55+	Σύνολο	-25	'25/54	55+	Χαμηλή	Λόγος ακυρώσεως	Υψηλή
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Ντάνμαρκ											
+ εμπιστοσύνη του ανθρώπου	20	18	14	31	15	4	11	28	20	13	12
+ Εμπιστοσύνη των γυναικών	4	1	4	6	6	5	8	3	5	5	6
Καμία διαφορά	70	70	78	58	73	81	76	62	69	77	74
Αναπάντητα	6	11	4	5	6	10	5	7	6	5	8
Ολλανδία											
+ εμπιστοσύνη του ανθρώπου	28	19	26	34	23	13	22	29	27	27	14
+ Εμπιστοσύνη των γυναικών	3	2	3	4	4	3	4	4	4	2	3
Καμία διαφορά	57	56	61	51	59	72	61	50	54	63	67
Αναπάντητα	12	23	10	11	14	12	13	17	15	8	16
Γαλλία											
+ εμπιστοσύνη του ανθρώπου	35	32	31	43	28	19	26	42	41	26	22
+ Εμπιστοσύνη των γυναικών	7	7	8	7	9	11	7	12	7	12	5
Καμία διαφορά	51	54	53	46	56	58	60	41	44	54	69
Αναπάντητα	7	7	8	4	7	12	7	5	8	8	4
Ηνωμένο Βασίλειο											
+ εμπιστοσύνη του ανθρώπου	37	38	34	44	31	17	28	42	37	28	22
+ Εμπιστοσύνη των γυναικών	5	5	4	6	12	18	11	11	9	9	6
Καμία διαφορά	53	48	58	45	52	58	58	41	48	59	67
Αναπάντητα	5	9	4	5	5	7	3	6	6	4	5
Λουξεμβούργο											
+ εμπιστοσύνη του ανθρώπου	44	62	36	48	26	20	31	21	40	34	21
+ Εμπιστοσύνη των γυναικών	12	11	16	7	12	12	12	11	13	12	11
Καμία διαφορά	32	27	34	29	47	64	42	46	37	43	39
Αναπάντητα	12	.	14	16	15	4	15	22	10	11	23
Ιρλανδία											
+ εμπιστοσύνη του ανθρώπου	42	48	38	45	33	23	30	47	42	36	26
+ Εμπιστοσύνη των γυναικών	10	11	8	9	24	28	26	18	19	16	14
Καμία διαφορά	45	37	50	44	40	45	42	34	37	45	53
Αναπάντητα	3	4	4	2	3	4	2	1	2	5	7
Βέλγιο/Βέλγιο											
+ εμπιστοσύνη του ανθρώπου	42	34	42	46	35	19	35	44	45	35	27
+ Εμπιστοσύνη των γυναικών	4	5	4	3	8	15	7	4	4	8	7
Καμία διαφορά	46	53	48	39	48	61	51	39	38	51	61
Αναπάντητα	8	8	6	12	9	5	7	13	13	6	5
Ιταλία											
+ εμπιστοσύνη του ανθρώπου	47	36	42	61	41	25	39	63	51	35	28
+ Εμπιστοσύνη των γυναικών	9	10	9	8	15	23	14	9	11	12	16
Καμία διαφορά	38	46	45	24	40	50	42	26	33	49	52
Αναπάντητα	6	8	4	7	4	2	5	2	5	4	4
Γερμανία											
+ εμπιστοσύνη του ανθρώπου	53	50	50	59	37	26	34	47	48	44	26
+ Εμπιστοσύνη των γυναικών	2	4	4	.	8	14	7	7	7	6	2
Καμία διαφορά	41	46	41	38	50	57	54	40	42	45	66
Αναπάντητα	4	.	5	3	5	3	5	6	3	5	6

1 Οι χώρες κατατάσσονται στην αυξανόμενη σειρά συχνότητας της απάντησης «Περισσότερη εμπιστοσύνη στον άνθρωπο».

Έτσι, τα τρία ερωτήματα σχετικά με την εικόνα της πολιτικής μας έδειξαν και πάλι ότι οι διαφορές μεταξύ των εθνικών πολιτισμών είναι πολύ πιο έντονες από τις διαφορές μεταξύ των φύλων, ακόμη και αν ληφθεί υπόψη η ηλικία των ερωτηθέντων.

Η υπόθεση αριθ.48 συνοψίζει αυτές τις διαφορές μεταξύ των χωρών. Η Δανία ξεχωρίζει σαφώς ως η πιο «φεμινιστική» χώρα, ακολουθούμενη από την Ιρλανδία, ενώ το Λουξεμβούργο, η Γερμανία και το Βέλγιο εμφανίζονται στις χαμηλότερες θέσεις. Η Ιρλανδία κατατάσσεται σε σχετικά υψηλή θέση σε δύο από τις τρεις περιπτώσεις.

Είναι ενδιαφέρον ότι η Δανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιρλανδία είναι τρεις χώρες όπου η επέκταση της καθολικής ψηφοφορίας στις γυναίκες έγινε σχετικά νωρίς στην ιστορία. Ο βαθμός ανοίγματος στην κοινωνική αλλαγή όσον αφορά τη θέση των γυναικών που παρατηρήσαμε στην Ιρλανδία εξηγείται πιθανώς από αυτό το χαρακτηριστικό: Ένα έθνος όπου οι γυναίκες έχουν, για μεγάλο χρονικό διάστημα, χρησιμοποιήσει το δικαίωμα ψήφου, παρόλο που εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν ορισμένα ανεπίλυτα προβλήματα με τη νομοθεσία για το γάμο και την οικογένεια, εκφράζει ένα είδος στάσης αρκετά παρόμοιο με αυτό που παρατηρείται σε χώρες όπου το πρόβλημα της θέσης των γυναικών θεωρείται λιγότερο σημαντικό.

Πίνακας 48

Κατάταξη των χωρών της κοινότητας στις τρεις ερωτήσεις σχετικά με την εικόνα της πολιτικής συμμετοχής

Η πολιτική είναι περισσότερο δουλειά των ανδρών (βαθμολογήστε ανάλογα με το βαθμό διαφωνίας)		Γυναίκες και άνδρες πρέπει να παίζουν τον ίδιο ρόλο στην πολιτική		Μεγαλύτερη εμπιστοσύνη σε έναν άνδρα παρά σε μια γυναίκα ως πολιτικό εκπρόσωπο	
1. Ντάνμαρκ	1,03	1. Ντάνμαρκ	78%	1. Ντάνμαρκ	17%
2. Ηνωμένο Βασίλειο	0,85	2. Ηνωμένο Βασίλειο	68	2. Ολλανδία	26
3. Ιρλανδία	0,75	3. Ιρλανδία	65	3. Γαλλία	31
4. Γαλλία	0,69	4. Ολλανδία	61	4. Ηνωμένο Βασίλειο	34
5. Ιταλία	0,56	5. Ιταλία	58	5. Λουξεμβούργο	34
Μέσος όρος ΕΚ	0,52	Μέσος όρος ΕΚ	57	6. Ιρλανδία	38
6. Ολλανδία	0,44	6. Γαλλία	52	Μέσος όρος ΕΚ	38
7. Γερμανία	0,11	7. Γερμανία	50	7. Βέλγιο/Βέλγιο	38
8. Βέλγιο/Βέλγιο	-0,13	8. Λουξεμβούργο	47	8. Ιταλία	44
9. Λουξεμβούργο	-0,16	9. Βέλγιο/Βέλγιο	45	9. Γερμανία	44

4. Κοινωνική συμμετοχή

Καμία στάση δεν παίρνει το νόημά της παρά μόνο μέσα σε ένα σύστημα στάσεων, που η ίδια στηρίζεται, πιο βαθιά από ένα σύστημα αξιών που χαρακτηρίζει μια κοινωνική ομάδα ή το σύνολο μιας παγκόσμιας κοινωνίας. Ως εκ τούτου, πέραν των ζητημάτων που σχετίζονται άμεσα με την εικόνα της πολιτικής (ανδρικές ή γυναικείες υποθέσεις), τους αντίστοιχους ρόλους και την εικόνα του εκπροσώπου, ήταν σκόπιμο να τεθούν στους άνδρες και τις γυναίκες άλλα ερωτήματα, γενικής αλλά ακριβούς εμβέλειας, σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο εντάσσονται στην κοινωνία.

Τέσσερα ερωτήματα έγιναν τελικά δεκτά:

σχετικά με το γενικό αίσθημα κοινωνικοπολιτικής επιρροής,

για την τάση να πείσει τους άλλους,

- σχετικά με τη συμμετοχή σε πολιτικές συζητήσεις,

- ο βαθμός συμμετοχής σε τέτοιες συζητήσεις.

A. Κοινωνικοπολιτική επιρροή

Πιστεύετε ότι αν κάτι δεν πάει καλά (στη χώρα σας), μπορείτε να βοηθήσετε να αλλάξει κάτι ή όχι;

Στην Κοινότητα συνολικά, μόνο το 37% των τοξικομανών αισθάνονται ότι μπορούν να επηρεάσουν την πορεία των γεγονότων στη χώρα τους. Το συναίσθημα είναι λιγότερο συχνό στις γυναίκες (32%) από ό,τι στους άνδρες (43%). Η ποικίλλει ευρέως ανάλογα με το επίπεδο του instruction και, για κάθε φύλο, με την ηλικία: Οι νεαρές γυναίκες εκφράζουν αυτή τη στάση με την ίδια συχνότητα όπως και οι ηλικιωμένοι άνδρες.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας αριθ. 49

Συναίσθημα κοινωνικοπολιτικής επιρροής ανά φύλο, φύλο και μορφωτικό επίπεδο
(Μαζί της Κοινότητας)

		Ναι	Όχι	Αναπάντητα
Μαζί		37%	50%	13%
Άνδρες		43	47	10
Εκ των οποίων:	15 έως 24 ετών	48	41	11
	25 έως 54 ετών	44	46	10
	55 ετών και άνω	39	50	11
Γυναίκες		32	54	14
Εκ των οποίων:	15 έως 24 ετών	41	45	14
	25 έως 54 ετών	34	52	14
	55 ετών και άνω	21	63	16
Επίπεδο εκπαίδευσης:				
	- χαμηλό	32	54	14
	- μέσος όρος	41	48	11
	- υψηλό	50	41	9

Οι διαφορές μεταξύ των χωρών είναι πολύ έντονες. Οι χώρες με το πιο διαδεδομένο αίσθημα επιρροής είναι η Δανία (53%), το Ηνωμένο Βασίλειο (46%) και η Ιρλανδία (45%). Ιταλία και Γαλλία (36 %), Γερμανία (35 %), ακολουθούμενες από τις Κάτω Χώρες (29 %), το Λουξεμβούργο (24 %) και, τέλος, το Βέλγιο (19 %).

Σε γενικές γραμμές, αλλά ειδικότερα στο Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γερμανία και την Ιταλία, οι γυναίκες είναι πολύ λιγότερο πιθανό από τους άνδρες να έχουν μια αίσθηση επιρροής.

Σε όλες σχεδόν τις χώρες, εκτός από τη Γαλλία και τις Κάτω Χώρες, οι διαφορές μεταξύ των ακραίων ηλικιακών ομάδων είναι μεγαλύτερες για τις γυναίκες από ό, τι για τους άνδρες.

Το μορφωτικό επίπεδο βρίσκεται κυρίως στις Κάτω Χώρες και την Ιταλία.

Ο παρακάτω πίνακας δείχνει αμέσως την κατανομή των ποσοστών που αντιστοιχούν στη θετική αντίληψη του αισθήματος επιρροής, σε κάθε χώρα, ανάλογα με το φύλο, την ηλικία και το επίπεδο εκπαίδευσης.

Ένας άλλος πίνακας υπογραμμίζει τις διαφορές μεταξύ αυτών των ποσοστών για όλους τους άνδρες και τις γυναίκες και ανά ηλικιακή ομάδα. Η ανάγνωση αυτού του πίνακα μπορεί να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι, καθώς οι νεότερες γενιές γερνούν, το χάσμα μεταξύ των φύλων θα πρέπει να μειωθεί. Αυτό δεν μπορεί να ειπωθεί με βεβαιότητα, δεδομένου ότι σε ορισμένες χώρες, ιδίως σε μια προηγμένη χώρα όπως η Δανία, η

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

διαφορά μεταξύ των δύο φύλων είναι σχεδόν η ίδια μεταξύ των ηλικιών 15-24 και 25-54. Υπάρχουν ελάχιστες ενδείξεις γι' αυτό ή ότι υπάρχει ένα όριο σχετικής κατωτερότητας των γυναικών, το οποίο δεν υπερβαίνεται απλώς και μόνο λόγω των εξελίξεων, ή ότι το αίσθημα κοινωνικοπολιτικής ανικανότητας μπορεί να αναγεννηθεί, υπό ορισμένες συνθήκες, σε άνδρες και/ή γυναίκες.¹

Πίνακας 50

Κοινωνική και πολιτική επιρροή ανάλογα με το φύλο, το φύλο και το μορφωτικό επίπεδο

(Positive response, ανά χώρα)²

	Άνδρες				Γυναίκες				Επίπεδο εκπαίδευσης		
	Σύνολο	-25	25/54	55+	Σύνολο	-25	25/54	55+	Χαμηλή	Λόγος ακυρώσ εως	Υψηλή
Ντάνμαρκ	60 %	69 %	61 %	57 %	45 %	57 %	50 %	35 %	50 %	56 %	61 %
Ηνωμένο Βασίλειο	55	56	56	52	38	48	41	27	43	48	55
Ιρλανδία	49	52	50	43	41	47	43	33	42	45	52
Ιταλία	43	48	45	38	29	41	30	17	28	46	57
Γαλλία	40	56	41	29	32	37	38	15	25	40	47
Γερμανία	39	29	40	41	30	41	31	24	30	39	45
Ολλανδία	34	54	38	25	25	36	27	13	23	31	56
Λουξεμβούργο	27	27	31	18	22	28	25	15	23	18	34
Βέλγιο/Βέλγιο	23	29	21	21	15	27	14	8	12	18	33
Κοινοτική ³	43	48	44	39	32	41	34	21	32	41	50

1 Αξίζει να σημειωθεί, χωρίς να επιμένουμε, το ασυνήθιστα χαμηλό ποσοστό του αισθήματος επιρροής μεταξύ των νέων Γερμανών ηλικίας 15 έως 24 ετών σε σύγκριση με τους μεγαλύτερους.

2 Οι χώρες κατατάσσονται κατά φθίνουσα σειρά της συχνότητας ανταπόκρισης που αντιστοιχεί στο θετικό συναίσθημα.

3 Σταθμισμένος μέσος όρος.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 51

Differrenciauto μεταξύ των δύο φύλων και για κάθε ομάδα της συχνότητας του αισθήματος επιρροής

	Σύνολο	15/24 ετών	25/54 ετών	55 ετών και άνω
Ντάνμαρκ	15	4	11	22
Ηνωμένο Βασίλειο	17	8	15	25
Ιρλανδία	8	5	7	10
Ιταλία	14	7	15	21
Γαλλία	8	19	3	14
Γερμανία	9	-12	9	17
Ολλανδία	9	18	11	12
Λουξεμβούργο	5	-1	6	3
Βέλγιο/Βέλγιο	8	2	7	13
Κοινοτική	11	7	10	18

B.-Λέχει μια τάση να πείσει τους άλλους

«Όταν πρόκειται για μια γνώμη που θεωρείτε πολύτιμη, είναι ιλάθος να πείσετε τους φίλους σας, τους συναδέλφους σας, τις σχέσεις σας να υιοθετήσουν αυτή τη γνώμη; Αν ναι, αυτό σας συμβαίνει συχνά, από καιρό σε καιρό ή σπάνια;

Μόνο μια μικρή μειοψηφία (12 % των ερωτηθέντων) ισχυρίζεται ότι είναι «ηγέτης». Οι γυναίκες είναι λίγο λιγότερο διατεθειμένες (ή προετοιμασμένες) να πείσουν τους αγαπημένους τους ότι οι άνδρες είναι. Η ηλικία παρεμβαίνει λίγο, αλλά λίγο πιο έντονα στις γυναίκες. Η μεταβλητή με το μεγαλύτερο βάρος είναι αναμφισβήτητο το επίπεδο εκπαίδευσης.

Πίνακας 52

Η τάση να πείσει τους άλλους ανάλογα με το φύλο, το φύλο και το επίπεδο εκπαίδευσης

(Μαζί της Κοινότητας)

	Συχνά	Από καιρό σε καιρό	Σπάνια	Ποτέ	Αναπάντητα
Μαζί	12%	37%	24%	22%	5%
Ανδρες	14	42	22	18	4
Εκ των 15 έως 24 οποίων: ετών	16	43	23	15	3
25 έως 54 ετών	15	45	22	15	3
55 ετών και άνω	12	36	23	23	6
Γυναίκες	9	33	27	26	5
Εκ των 15 έως 24 οποίων: ετών	13	39	25	19	4
25 έως 54 ετών	10	36	26	24	4
55 ετών και άνω	6	23	30	32	9
Επίπεδο εκπαίδευσης:					
- χαμηλό	8	32	28	26	6
- μέσος όρος	13	41	23	19	4
- υψηλό	22	48	16	11	3

Οι διαφορές μεταξύ των χωρών είναι αρκετά έντονες· είναι δύσκολο να εξηγηθούν και πιθανώς απορρέουν από βαθιά πολιτισμικά χαρακτηριστικά: διακριτική ευχέρεια έναντι των άλλων, σεβασμός των απόψεων των άλλων, ίσως «υποτίμηση» στον ίδιο τον τρόπο με τον οποίο απαντάται το ερώτημα, και ίσως και κατανομή του οικοτόπου εντός της εθνικής επικράτειας.

Εν πάση περιπτώσει, η «συχνά» απάντηση, η οποία εκφράζει την ισχυρότερη στάση σε αυτή την πτυχή της συμπεριφοράς του «leader», δίνεται συχνότερα στην Ιταλία και το Λουξεμβούργο (16 %), τις Κάτω Χώρες και τη Δανία (14 %) απ' ό,τι στο Βέλγιο (12 %), τη Γαλλία (11 %), τη Γερμανία (10 %), το Ηνωμένο Βασίλειο (9 %) και την Ιρλανδία (7 %).

Για την καλύτερη μέτρηση αυτής της στάσης, θα χρησιμοποιήσουμε έναν δείκτη, εκχωρώντας συντελεστή 3, 2, 1 και 0 αντίστοιχα στις απαντήσεις «συχνά», «κατά καιρούς», «σπάνια» και «ποτέ», ενώ το σύνολο είναι σχετικό με το ποσοστό των ατόμων που εκφράστηκαν.

Στη συνέχεια, οι χώρες ταξινομούνται ως εξής:

	Δείκτης
1. Ολλανδία	1,96
2. Λουξεμβούργο	1,72
3. Ιταλία	1,53
4. Γερμανία	1,52
5. Βέλγιο/Βέλγιο	1,47
Κοινοτικός μέσος όρος	1,41
6. Γαλλία	1,40
7. Ντάνμαρκ	1,24
8. Ηνωμένο Βασίλειο	1,14
9. Ιρλανδία	0,99

Σε κάθε μισθό, χωρίς εξαίρεση, αλλά χωρίς μεγάλη διαφορά από τη μία χώρα στην άλλη, η μέση βαθμολογία των γυναικών είναι χαμηλότερη από εκείνη των ανδρών. Τοπολύ, ένα ελαφρώς μεγαλύτερο κενό μπορεί να παρατηρηθεί στο Royaume-Uni.

Οι διαφορές ηλικίας είναι μικρές μεταξύ των ανδρών, εκτός από τη Δανία, το Βέλγιο και τη Γαλλία. Ωστόσο, στις περισσότερες περιπτώσεις, ιδίως στο Βέλγιο και τη Γερμανία, είναι ισχυρότερες μεταξύ των γυναικών, οι νέες γυναίκες έχουν πολύ μεγαλύτερη επίγνωση της τάσης τους να πείθουν από τους μεγαλύτερους.

Η επιρροή του μορφωτικού επιπέδου είναι σχεδόν παντού ισχυρότερη, και ειδικότερα φαίνεται να διαδραματίζει ηγετικό ρόλο στη Γερμανία.

Όσον αφορά το μέγεθος του τόπου κατοικίας, η επιρροή είναι χαμηλή, εκτός από τη Γαλλία, όπου η τάση για πειθώ αυξάνεται κατά τη μετακίνηση από το χωριό στη μικρή πόλη και τη μεγάλη πόλη. Σε άλλες χώρες, θεωρείται γενικά ότι η βαθμολογία των κατοίκων των μικρών πόλεων είναι κάπως υψηλότερη από εκείνη των κατοίκων των χωριών ή των μεγάλων πόλεων.

Ως εκ τούτου, η μεταβλητή του μορφωτικού επιπέδου είναι μακράν η σημαντικότερη, και αυτή η μεταβλητή εξηγεί, σε μεγάλο βαθμό, αλλά πιθανώς όχι εξ ολοκλήρου, το χάσμα μεταξύ γυναικών και ανδρών.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 53

Η τάση να πείσει τους άλλους ανάλογα με το φύλο, το φύλο και το επίπεδο εκπαίδευσης

(Αναφέρεται, ανά χώρα)¹

	Άνδρες				Γυναίκες				Επίπεδο εκπαίδευσης		
	Σύνολο	-25	25/54	55+	Σύνολο	-25	25/54	55+	Χαμηλή	Λόγος ακυρώσεως	Υψηλή
Ολλανδία	1,83	11,77	1,98	1,75	1,62	1,89	1,63	1,46	1,62	1,88	1,98
Λουξεμβούργο	1,8	1,83	1,82	1,76	1,63	1,57	1,73	1,5	1,5	1,9	1,82
Ιταλία	1,66	1,75	1,68	1,58	1,38	1,56	1,37	1,2	1,37	1,77	1,84
Γερμανία	1,63	1,58	1,7	1,52	1,43	1,6	1,59	1,06	1,39	1,57	2,04
Βέλγιο/Βέλγιο	1,55	1,88	1,74	1,3	1,31	1,67	1,39	0,93	1,16	1,53	1,96
Γαλλία	1,52	1,63	1,66	1,21	1,29	1,43	1,32	1,21	1,13	1,42	1,81
Ντάνμαρκ	1,44	1,72	1,57	1,13	1,29	1,18	1,16	0,74	1,08	1,43	1,63
Ηνωμένο Βασίλειο	1,32	1,33	1,4	1,19	0,96	1,2	0,97	0,84	1,03	1,29	1,48
Ιρλανδία	1,04	1,17	1,13	0,84	0,95	1,17	0,95	0,7	0,91	0,98	1,28
Κοινοτική ²	1,55	1,6	1,63	1,39	1,27	1,47	1,33	1,04	1,24	1,5	1,82

1 Οι χώρες κατατάσσονται κατά φθίνουσα σειρά βαθμολογίας του δείκτη.

2 Σταθμισμένος μέσος όρος.

C.Participation σε πολιτικές συζητήσεις

Ο Maurice DUVERGER, το 1955, απέρριψε ως «αδιαμφισβήτητο» το γεγονός ότι «οι γυναίκες ενδιαφέρονται λιγότερο για την πολιτική από ό,τι οι άνδρες». ¹ Η έρευνά μας το επιβεβαίωσε με δύο συμπληρωματικές ερωτήσεις.

«Όταν βρίσκετε τον εαυτό σας με φίλους, συμβαίνει συχνά, από καιρό σε καιρό ή μουαρέσει να συζητάω politique; »

Ποια από αυτές τις εκφράσεις περιγράφει καλύτερα τον ρόλο που διαδραματίζετε σε αυτές τις συζητήσεις;

A: Αν και έχω το δικό μου γράντζι, συνήθως απλά ακούω.

Τις περισσότερες φορές ακούω μόνο, αλλά μιλώ μια ή την άλλη φορά για να εκφράσω τη γνώμη μου.

Γ. Συνήθως συμμετέχω στη συζήτηση.

Δ. Παίρνω περισσότερο από το δικό μου μέρος στη συζήτηση: Συνήθως προσπαθώ να πείσω τους άλλους ότι έχω δίκιο.» ²

Σε ολόκληρη την Κοινότητα, το 20% των ερωτηθέντων δηλώνει ότι «συχνά» συμμετέχει σε πολιτικές συζητήσεις μεταξύ φίλων: Το 28% των ανδρών και μόνο το 14% των γυναικών. Η επίδραση της ηλικίας είναι μάλλον μικρή, αν και κάπως πιο έντονη μεταξύ των γυναικών· σε όλες τις ηλικιακές ομάδες, και ιδίως μεταξύ των ηλικιωμένων, οι γυναίκες συζητούν την πολιτική λιγότερο συχνά από τους άνδρες. Το επίπεδο εκπαίδευσης παρουσιάζει μεγάλες διακυμάνσεις.

Οι διαφορές μεταξύ των χωρών είναι αρκετά μικρές για ορισμένες από αυτές, αλλά οι Κάτω Χώρες και το Βέλγιο δεν συμβαδίζουν σε μεγάλο βαθμό με τις άλλες.

Σε κάθε χώρα, η ηλικία κάνει ελάχιστες διακρίσεις μεταξύ των ανδρών, εκτός από τη Γερμανία, την Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο, όπου δεν είναι οι νεότεροι που συζητούν συχνότερα την πολιτική. Μεταξύ των γυναικών, η επιρροή της ηλικίας είναι ισχυρή μόνο στην Ιταλία. Σε όλες τις χώρες και σε όλες τις ηλικιακές ομάδες, ακόμη και στις νεότερες γενιές, οι γυναίκες συζητούν λιγότερο συχνά για τους άνδρες.

Εκτός από την Ιρλανδία, το επίπεδο εκπαίδευσης είναι πολύ υψηλό παντού, ιδίως στη Γερμανία, τη Γαλλία και την Ιταλία.

Αυτές οι διαφορές στάσης θα εμφανιστούν ακριβέστερα κατά την εξέταση των απαντήσεων στην ακόλουθη ερώτηση, η οποία αφορά το βαθμό συμμετοχής στην πολιτική συζήτηση.

1 Ο.π., σ. 129.

2 Οι ερωτήσεις αυτές προσαρμόζονται εν μέρει από τους WOODWARD Julian L. και ROPER Elmo: "Political activity of American Citizens", American Political Science Review, 1950, 44, σελ. 872-885.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 54

Συχνότητα πολιτικών συζητήσεων μεταξύ φύλου, φύλου και μορφωτικού επιπέδου
(Μαζί της Κοινότητας)

	Συχνά	Από καιρό σε καιρό	Ποτέ	Αναπάντητα
Μαζί	20 %	46 %	32 %	2 %
Ανδρες	28	47	24	1
Εκ των 15 έως 24 οποίων: ετών	23	48	28	1
25 έως 54 ετών	30	49	20	1
55 ετών και άνω	26	44	28	2
Γυναίκες	14	44	40	2
Εκ των 15 έως 24 οποίων: ετών	16	47	35	2
25 έως 54 ετών	14	48	36	2
55 ετών και άνω	11	34	51	4
Επίπεδο εκπαίδευσης:				
- χαμηλό	14	42	41	3
- μέσος όρος	22	53	24	1
- υψηλό	38	47	14	1

Πίνακας 55

Η τάση συζήτησης της πολιτικής «συχνά» ανάλογα με το φύλο, το φύλο και το μορφωτικό επίπεδο (Απάντηση «συχνά», ανά χώρα) ¹

	Άνδρες				Γυναίκες				Επίπεδο εκπαίδευσης		
	Σύνολο	-25	25/54	55+	Σύνολο	-25	25/54	55+	Χαμηλή	Λόγος ακυρώσ εως	Υψηλή
Λουξεμβούργο	34 %	31 %	36 %	32 %	20 %	16 %	22 %	20 %	20 %	25 %	38 %
Γαλλία	30	33	23	27	20	27	19	16	14	26	41
Γερμανία	32	17	33	35	13	10	14	42	15	25	46
Ιταλία	27	28	28	24	12	25	8	8	14	15	40
Ντάνμαρκ	24	18	28	20	15	15	18	12	16	23	29
Ηνωμένο Βασίλειο	27	13	30	29	12	9	14	10	17	20	32
Ιρλανδία	27	16	28	33	10	7	14	11	18	21	18
Ολλανδία	13	19	14	7	91	8	10	6	7	12	25
Βέλγιο/Βέλγιο	15	16	16	12	6	9	6	4	5	10	21
Κοινοτική ²	28	23	30	26	14}	16	14	11	14	22	38

Μεταξύ εκείνων που συζητούν συχνά για την πολιτική, δηλαδή το 20% του συνολικού πληθυσμού, μόνο οι μισοί συμμετέχουν ενεργά στη συζήτηση και υπάρχει περίπου η ίδια διαφορά μεταξύ ανδρών και γυναικών σε όλες τις ηλικιακές ομάδες: περίπου το 15% των ανδρών και το 6% των γυναικών, με μικρή διαφορά ανάλογα με την ηλικία, συμμετέχουν πραγματικά, τουλάχιστον μέσω της ομιλίας.

Ένα υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης είναι τρεις φορές πιο πιθανό να συμμετάσχει ενεργά από ένα χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης.

¹ Οι χώρες κατατάσσονται κατά φθίνουσα σειρά της συχνότητας της απάντησης «συχνά συζητούν την πολιτική με φίλους».

² Σταθμισμένος μέσος όρος

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 56

Ο ρόλος που διαδραματίσεστις συζητήσεις πολιτικής ανά φύλο, φύλο και μορφωτικό επίπεδο
(Μαζί της Κοινότητας)

	Απλά άκουσέ με.	Παίρνει το λόγο από καιρό σε καιρό	Συμμετέχει κανονικά	Παίρνει περισσότερα από το μερίδιό του	Αναπάντητα
Μαζί	8%	24%	27%	10%	31%
Άνδρες	7	24	31	15	23
Εκ των 15 έως 24 οποίων: ετών	6	24	27	15	28
25 έως 54 ετών	6	25	35	15	19
55 ετών και άνω	8	23	28	15	26
Γυναίκες	10	24	22	6	38
Εκ των 15 έως 24 οποίων: ετών	6	25	27	8	34
25 έως 54 ετών	11	26	24	6	33
55 ετών και άνω	10	21	14	5	50
Επίπεδο εκπαίδευσης:					
- χαμηλό	10	23	20	7	40
- μέσος όρος	7	27	33	11	22
- υψηλό	5	24	38	20	13

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Κατασκευάστηκε δείκτης συμμετοχής, με συντελεστή 1, 2, 3 ή 4 αντίστοιχα στα ποσοστά των απαντήσεων, ανάλογα με τον αυξανόμενο βαθμό συμμετοχής στις συζητήσεις.

Για το σύνολο της Κοινότητας, οι άνδρες βαθμολογήθηκαν με 2,71 και οι γυναίκες με 2,38. Ως εκ τούτου, η διαφορά μεταξύ των βαθμολογιών είναι 0,33. Φτάνει τα 0,36 και 0,38 στις ηλικιακές ομάδες άνω των 25 ετών, αλλά είναι μόνο 0,16 στην ηλικιακή ομάδα 35-24 ετών. Το επίπεδο εκπαίδευσης εισάγει μια διαφορά 0,42 μεταξύ των ακραίων κατηγοριών.

Όσον αφορά τις χώρες, οι μέσοι όροι δείχνουν, πάνω και κάτω από τον κοινοτικό μέσο όρο, δύο ομάδες χωρών, χωρίς σημαντικές διαφορές μεταξύ τους, εντός κάθε ομάδας:

	Δείκτης
Ντάνμαρκ	2,70
Ιρλανδία	2,68
Ηνωμένο Βασίλειο	2,67
Ιταλία	2,64
Κοινοτικός μέσος όρος	2,56
Βέλγιο/Βέλγιο	2,55
Γερμανία	2,55
Γαλλία	2,46
Λουξεμβούργο	2,33
Ολλανδία	2,32

Παντού, η μέση βαθμολογία των γυναικών είναι χαμηλότερη από εκείνη των ανδρών (2,38 έναντι 2,71 για το σύνολο της Κοινότητας), αλλά κυρίως στη Γαλλία, τη Γερμανία και το Λουξεμβούργο.

Η ηλικία κάνει αδύναμες διακρίσεις μεταξύ των ανδρών, αλλά πιο έντονες μεταξύ των γυναικών, ιδίως στο Βέλγιο και τη Γαλλία. Σε όλες σχεδόν τις ηλικιακές ομάδες, οι γυναίκες έχουν χαμηλότερο μέσο όρο βαθμολογίας από τους άνδρες.

Μεταξύ των μεγαλύτερων ηλικιακών ομάδων (15-24 ετών), οι διαφορές μεταξύ των δύο φύλων είναι οι εξής:

	Ανδρες 15-24 ετών	Γυναίκες 15-24 ετών	Διαφορά (H-F)
Ιρλανδία	2,63	2,64	0,01
Ηνωμένο Βασίλειο	2,73	2,69	-0,04
Ιταλία	2,73	2,69	-0,04
Ντάνμαρκ	2,78	2,71	-0,07
Βέλγιο/Βέλγιο	2,6	2,69	0,09
Γερμανία	2,53	2,4	-0,13
Κοινοτικός μέσος όρος	2,7	2,54	-0,16
Γαλλία	2,78	2,49	-0,29
Ολλανδία	2,52	2,15	-0,37
Λουξεμβούργο	2,69	2,06	-0,63

Μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι σε έξι από τις εννέα χώρες, οι γυναίκες αισθάνονται σχεδόν ίσες με τους άνδρες όσον αφορά τη συμμετοχή τους σε πολιτικές συζητήσεις. Αντίθετα, στη Γαλλία, στις Κάτω Χώρες και πιθανώς στο Λουξεμβούργο, ακόμη και οι γυναίκες εξακολουθούν να υστερούν.¹

Δεδομένου ότι το επίπεδο εκπαίδευσης εισάγει σχεδόν παντού πολύ έντονες διακρίσεις (εκτός από την Ιρλανδία και το Λουξεμβούργο, αλλά ιδιαίτερα στη Γαλλία), η γενική αύξηση αυτού του επιπέδου εκπαίδευσης μπορεί να αναμένεται ότι θα οδηγήσει σε αύξηση της συμμετοχής των γυναικών, και ίσως, μέσω της κατάρτισης, άλλων γυναικών. Αλλά δεν μπορούν να αναμένονται όλα από την έρευνα: το παράδειγμα του Λουξεμβούργου, στο μέτρο που είναι αξιόπιστο, τείνει να καταδείξει ότι άλλα, «κοινωνικά γεγονότα», ενδέχεται να περιορίζουν την πολιτική συμμετοχή των γυναικών.

1 Το μικρότερο δείγμα του Λουξεμβούργου είναι λιγότερο αξιόπιστο από τις άλλες χώρες.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 57

Δείκτης πολιτικών συζητήσεων ανά φύλο, φύλο και μορφωτικό επίπεδο

(Με πληρωμής)¹

		Σύνολο	Άνδρες			Σύνολο	Γυναίκες			Επίπεδο εκπαίδευσης		
			-25	25/54	55+		-25	25/54	55+	Χαμηλή	Λόγος ακυρώσεως	Υψηλή
Ντάνμαρκ	(2,70)	2,81	2,78	2,88	2,71	2,6	2,71	2,97	2,46	2,64	2,75	2,83
Ιρλανδία	(2,68)	2,77	2,63	2,9	2,67	2,59	2,64	2,57	12,57	2,63	12,73	2,67
Ηνωμένο Βασίλειο	(2,67)	2,76	2,73	2,75	2,8	2,56	2,69	2,53	2,56	2,6	2,71	2,98
Ιταλία	(2,64)	2,71	2,73	2,69	2,78	2,53	2,69	2,47	2,41	2,51	2,71	2,82
Βέλγιο/Βέλγιο	(2,55)	2,65	2,6	2,65	2,68	2,48	2,69	2,33	2,15	2,44	2,51	2,71
Γερμανία	(2,55)	2,75	2,93	2,8	2,7	2,34	2,4	2,32	2,27	2,46	2,56	2,89
Γαλλία	(2,46)	2,68	2,78	2,7	2,59	2,25	2,49	2,25	2,05	2,09	2,61	2,82
Λουξεμβούργο	(2,33)	2,49	2,69	2,37	2,6	2,13	2,06	2,32	1,88	2,28	2,43	2,27
Ολλανδία	(2,32)	2,46	2,52	2,52	2,28	2,18	2,15	2,2	2,13	2,21	2,36	2,6
Κοινοτική ²		2,71	2,7	2,73	2,68	2,38	2,54	2,37	2,3	2,42	2,61	2,84

1 Οι χώρες κατατάσσονται κατά φθίνουσα σειρά των τιμών του δείκτη για όλους τους ερωτηθέντες σε κάθε χώρα.

2 Σταθμισμένος μέσος όρος.

VII Αισθήματα ικανοποίησης ή δυσαρέσκειας

Παρουσιάζοντας, στο Κεφάλαιο IV, τα στοιχεία σχετικά με την ικανοποίηση από την εργασία, όπως εκφράζονται από άτομα που ασκούν επαγγελματική δραστηριότητα, επισημάνσαμε τους υποκειμενικούς και κοινωνικοπολιτιστικούς καθοριστικούς παράγοντες των συναισθημάτων ικανοποίησης.

Άλλες ερωτήσεις μας επιτρέπουν να επιβεβαιώσουμε τις υποθέσεις μας. Συνδέονται με το γενικό αίσθημα ικανοποίησης από τη ζωή στο σύνολό της και με συγκεκριμένες πτυχές της ζωής (σπίτι, τόπος διαμονής, εισόδημα, σχέσεις με ανθρώπους κ.λπ.).

1. Το γενικό αίσθημα ικανοποίησης

Για να μετρηθεί η γενική στάση απέναντι στη ζωή, τέθηκε το ίδιο ερώτημα όπως τον Σεπτέμβριο του 1973:

«Συνολικά, είστε πολύ ικανοποιημένος/-η, μάλλον καθισμένος/-η, μάλλον ανικανοποίητος/-η ή καθόλου ικανοποιημένος/-η με τη ζωή που ζείτε;»¹

Στο σύνολο της Κοινότητας, πάνω από τα τρία τέταρτα των ερωτηθέντων δηλώνουν πολύ ικανοποιημένοι (20 %) ή μάλλον πολύικανοποιημένοι(57 %) από τη ζωή τους. Υπάρχει μικρή διαφορά μεταξύ ανδρών (79% εξασθενημένων)και γυναικών(75%) και μεταξύ των ηλικιακών ομάδων, με τη διαφορά ότι οι νέοι άνδρες και οι ηλικιωμένες γυναίκες φαίνονται κάπως λιγότερο ικανοποιημένοι.

Σε γενικές γραμμές, τα άτομα με χαμηλή εκπαίδευση, χαμηλά εισοδήματα ή που ζουνμόνα τους και οι άνθρωποι που ζουν σε μεγάλες πόλεις είναι λιγότερο ικανοποιημένοι από άλλους.

Σε σύγκριση με τον Σεπτέμβριο του 1973, η σταθερότητα είναι τέλεια:

	(Σεπτέμβριος1973)	(Σεπτέμβριος1973)
Πολύ ικανοποιημένος/-η	21 %	20 %
Μάλλον ικανοποιημένος/-η	58	57
Μάλλον ανικανοποίητος	16	16
Καθόλου ικανοποιημένος	4	5
Καμία απάντηση	1	2
Σύνολο	100	100
Αριθμός	13484	9543

Στο επίπεδο των επιμέρους χωρών, διαπιστώνουμε, όπως και το 1973, σαφή διαφορά μεταξύ των «μικρών» και των «μεγάλων» χωρών: Η Δανία βρίσκεται στην κορυφή της λίστας και η Ιταλία στην κορυφή της λίστας.

Σε έξι από τις εννέα χώρες, τοχάσμα μεταξύ1973 και 1975 είναι αμελητέο. Τα επίπεδα ικανοποίησης μειώθηκαν ελαφρώς στις Κάτω Χώρες, εντονότερα στο Λουξεμβούργο (όπου τα μεγέθη των δειγμάτων οδηγούν σε συντηρητική ερμηνεία) και ιδίως στην Ιρλανδία.

1 Το ίδιο ερώτημα τέθηκε επίσηςμεκλίμακα από το 0 έως το 10. Αποτελέσματats in te που χρησιμοποιείται στις αναλύσειςπου παρουσιάζονται στηδεύτερη απότίε.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 58

Το συνολικό αίσθημα ικανοποίησης ανάλογα με το φύλο, το φύλο, το μορφωτικό επίπεδο, την τοποθεσία, το εισόδημα και την οικογενειακή κατάσταση

(Μαζί της Κοινότητας)

	Πολύ ικανοποιημένο ς/-η 20 %	Μάλλον ικανοποιημένο ς/-η 57 %	Μάλλον ανικανοποίητο ς 16 %	Καθόλου ικανοποιημένο ς 5 %	Αναπάντητα 2 %
Μαζί					
Ανδρες	21	58	16	3	2
Εκ των 15 έως 24 οποίων: ετών	16	62	15	5	2
25 έως 54 ετών	20	60	14	4	2
55 ετών και άνω	24	52	16	5	3
Γυναίκες	19	56	17	5	3
Εκ των 15 έως 24 οποίων: ετών	19	57	16	4	4
25 έως 54 ετών	20	56	16	5	3
55 ετών και άνω	17	55	18	7	3
Επίπεδο εκπαίδευσης:					
- χαμηλό	18	54	19	6	3
- μέσος όρος	23	60	11	4	2
- υψηλό	19	61	13	4	3
Μέγεθος της τοποθεσίας					
- χωριό	20	57	16	5	2
- μικρή πόλη	21	57	15	4	3
- μεγάλη πόλη	17	57	17	6	3
Οικογενειακό εισόδημα:					
- μέτρια	17	50	21	9	3
- μέσος όρος	18	60	16	4	2
- εύκολη	25	62	9	2	2
Οικογενειακή κατάσταση:					
- άγαμος	15	58	19	5	3
- παντρεμένος	22	58	14	4	2
- ζει συζυγικά	27	49	12	4	8
- διαζευγμένος	10	44	33	11	2
- χωριστά	10	35	39	12	4
- χήρος	14	53	21	9	3

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 59

Το γενικό αίσθημα ικανοποίησης το 1973 και το 1975

(Με πληρωμής)¹

		Πολύ ικανοποιημέν ος/-η	Μάλλον ικανοποιημέν ος/-η	Μάλλον ανικανοποίητ ος	Καθόλου ικανοποιημέν ος	Αναπάντητα
Ντάνμαρκ	1975	51 %	41 %	4 %	.	4 %
	1973	51	44	4	1%	,
Βέλγιο/Βέλγιο	1975	39	52	5	2	2
	1973	43	49	6	2	.
Ιρλανδία	1975	36	52	9	3	.
	1973	53	39	6	2	.
Ολλανδία	1975	33	52	7	2	6
	1973	41	52	5	1	1
Ηνωμένο Βασίλειο	1975	33	53	9	3	2
	1973	33	52	1	3	1
Λουξεμβούργο	1975	26	45	15	7	7
	1973	40	49	9	2	.
Γαλλία	1975	16	59	16	7	2
	1973	15	62	17	4	2
Γερμανία	1975	13	66	16	2	3
	1973	16	66	15	2	1
Ιταλία	1975	7	52	28	10	3
	1973	8	57	27	7	1

¹ Οι χώρες κατατάσσονται κατά φθίνουσα σειρά της συχνότητας των «πλήρως ικανοποιημένων» απαντήσεων το 1975. Το 1973, η έρευνα κάλυψε τη Μεγάλη Βρετανία. Συναφώς, πρέπει να σημειωθεί ότι η βαθμολογία της Βόρειας Ιρλανδίας το 1975 ήταν πολύ κοντά σε εκείνη της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας (37 %, 49 %, 8 %, 3 % και 3 %), δηλαδή υψηλότερη από εκείνη της Μεγάλης Βρετανίας.

Σε όλες τις χώρες εκτός από τη Γερμανία και την Ιταλία, οι γυναίκες είναι κάπως πιο ικανοποιημένες από τους άνδρες.

Η επίδραση της ηλικίας διαφέρει ανάλογα με το φύλο και τη χώρα:

- μεταξύ των ανδρών, τα άτομα ηλικίας 55 ετών και άνω είναι, με εξαίρεση τη Δανία (και το Λουξεμβούργο), ελαφρώς πιο ικανοποιημένα από τους νεότερους άνδρες·
- μεταξύ των γυναικών, από την άλλη πλευρά, οι ηλικιωμένες γυναίκες είναι μάλλον λιγότερο ικανοποιημένες από τις νεότερες γυναίκες, εκτός από το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γαλλία (και το Λουξεμβούργο).

Η υπόθεση που μπορεί να διατυπωθεί είναι ότι, μεταξύ των ανδρών, η ικανοποίηση από τη ζωή τείνει να ακολουθεί την εξέλιξη της ατομικής σταδιοδρομίας και τη γενική εξέλιξη των συνθηκών διαβίωσης στην κοινωνία, ενώ, μεταξύ των γυναικών, η πρόοδος στην ηλικία, που συχνά συνοδεύεται από χηρεία και απότομη μείωση των μέσων διαβίωσης, οδηγεί σε συχνότερη δυσαρέσκεια.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 60

Το συνολικό αίσθημα ικανοποίησης ανάλογα με το φύλο και το φύλο

(Πολύ ικανοποιημένοι, ανά χώρα)

	Σύνολο	Άνδρες			Σύνολο	Γυναίκες		
		-25	'25/54	55+		-25	'25/54	55+
Ντάνμαρκ	50 %	54 %	50 %	46 %	54 %	56 %	57 %	45 %
Βέλγιο/Βέλγιο	38	39	38	48	40	48	43	34
Ιρλανδία	34	27	35	38	37	42	36	34
Ολλανδία	33	27	31	37	34	40	34	30
Ηνωμένο Βασίλειο	32	30	33	31	33	28	38	33
Λουξεμβούργο	25	27	26	23	27	8	35	26
Γαλλία	13	10	1	19	19	16	20	18
Γερμανία	17	6	16	23	9	16	10	3
Ιταλία	10	6	9	13	4	6	4	4
Κοινοτική	21	16	20	24	19	19	20	17

2. Συγκεκριμένες πτυχές των συναισθημάτων ικανοποίησης

Η ερώτηση τέθηκε σε κλίμακα από το 0 έως το 10 και αφορούσε τα ακόλουθα προβλήματα:

«Α. Το σπίτι ή το διαμέρισμά σας·

Β. Το μέρος όπου ζείτε στην πόλη ή το χωριό.

Γ. Το εισόδημά σας.

Δ. Το βιοτικό σας επίπεδο, τα πράγματα που έχετε: έπιπλα, οικιακός εξοπλισμός κ.λπ.

Ο χρόνος που πρέπει να κάνεις αυτό που πρέπει να κάνεις.

Ο τρόπος που χρησιμοποιείσθαιναδράνεια σου.

Και σε μια ξεχωριστή ερώτηση:

«Α. Η μορφή της κοινωνίας στην οποία ζούμε (σε αυτή τη χώρα) αυτή τη στιγμή.

Β. Η λειτουργία της δημοκρατίας (στη χώρα σας).

Γ. Σε γενικές γραμμές, οι σχέσεις σας με τους ανθρώπους.»

Σε ολόκληρη την Κοινότητα, οι πτυχές της ζωής που σχετίζονται με το άμεσο περιβάλλον (τόπος κατοικίας, σχέσεις με άτομα, σπίτι ή διαμέρισμα) αντιμετωπίζονται ευνοϊκά απόπέντε έως έξι στα δέκα άτομα.

Στη συνέχεια, υπάρχουν τρία προβλήματα σε σχέση με το βιοτικό επίπεδο, τον ελεύθερο χρόνο και τον διαθέσιμο χρόνο, για τα οποία η ικανοποίηση είναι πιο ανάμεικτη. Το ίδιο ισχύει, ακόμη περισσότερο, για τα διαθέσιμα έσοδα.

Η ισορροπία κλίνει προς τη δυσανεμία με τη μορφή της κοινωνίας στην οποία ζούμε και, πάνω απ' όλα, με τη λειτουργία της δημοκρατίας.

Πίνακας 61

Συγκεκριμένοι τομείς ικανοποίησης
(Μαζί της Κοινότητας)¹

	Υψηλή ικανοποίηση (βαθμολογία 8 έως 10)	Μέση ικανοποίηση (βαθμολογία 3 έως 7)	Χαμηλή ικανοποίηση (βαθμολογία 0 έως 2)	Μέση βαθμολογία
1. Το μέρος που ζείτε	61%	32%	7%	7,49
2. Σχέσεις με τους ανθρώπους	57	39	3	7,46
3. Το σπίτι ή το διαμέρισμα	53	39	8	7,09
4. Το βιοτικό επίπεδο	45	49	6	6,83
5. Πώς να χρησιμοποιήσετε τα χρόμπια σας	47	42	10	6,74
6. Ο διαθέσιμος χρόνος	43	46	10	6,52
7. Εισόδημα	30	54	15	5,75
8. Η μορφή της κοινωνίας	19	63	17	5,08
9. Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	17	60	21	4,82
Μέσος όρος 9 τεμαχίων	41	47	11	6,42

Για να απλοποιήσουμε τα αποτελέσματα στο επίπεδο ολόκληρης της Κοινότητας και καθεμιάς από τις χώρες, θα χρησιμοποιήσουμε μόνο τις μέσες βαθμολογίες ικανοποίησης ως συνοδό. Αρκεί να θυμόμαστε ότι, δεδομένου ότι το σημείο εστίασης της βαθμολογίας είναι 5,0, οποιαδήποτε υψηλότερη τιμή (μέγιστο 10,0) μετρά ένα αίσθημα ικανοποίησης και οποιαδήποτε χαμηλότερη τιμή (ελάχιστο 0) ένα αίσθημα δυσαρέσκειας.

Στο επίπεδο της Κοινότητας συνολικά, η εξέταση του πίνακα 62 παρέχει μια σειρά σχετικών πληροφοριών, οι οποίες θα συζητηθούν στο δεύτερο μέρος:

1° Τα επίπεδα ικανοποίησης ανδρών και γυναικών είναι σχεδόν ίσα για κάθε μία από τις εξεταζόμενες περιοχές.

Σε γενικές γραμμές, τα άτομα ηλικίας 55 ετών και άνω είναι κάπως πιο ικανοποιημένα από εκείνα που είναι νεότερα, αλλά τα ίσα επίπεδα ικανοποίησης μεταξύ των φύλων διατηρούνται σε όλες τις ηλικιακές ομάδες.

3° Η ικανοποίηση δεν επηρεάζεται σχεδόν καθόλου από το επίπεδο εκπαίδευσης. Στον μικρό βαθμό που είναι, είναι μάλλον οι πιο μορφωμένοι άνθρωποι που φαίνεται να είναι οι λιγότερο ικανοποιημένοι, εκτός όσον αφορά τη στέγαση, το βιοτικό επίπεδο, το εισόδημα, τον ελεύθερο χρόνο και τον διαθέσιμο χρόνο.

Η ικανοποίηση είναι κάπως χαμηλότερη στις μεγάλες πόλεις από ό,τι στις μικρές κωμοπόλεις και χωριά, ιδίως όσον αφορά τη στέγαση, όπου ζει κανείς και ό,τι είναι διαθέσιμο.

1 Οι περιοχές ικανοποίησης κατατάσσονται κατά φθίνουσα σειρά των μέσων βαθμολογιών. Ως υπενθύμιση, η ικανοποίηση από την εργασία ενός ατόμου (για άτομα με αμειβόμενη απασχόληση) θα έρθει λίγο πριν από το βιοτικό επίπεδο: υψηλή ικανοποίηση 46%, μέτρια ικανοποίηση 47%, χαμηλή ικανοποίηση 6%· μέσος όρος βαθμολογίας 6,93, οι μη απαντήσεις δεν περιλαμβάνονται στον πίνακα.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 62

Ειδικοί δείκτες ικανοποίησης ανά φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο και μέγεθος τοποθεσίας

	Ανδρες				Γυναίκες				Επίπεδο εκπαίδευσης			Μέγεθος της τοποθεσίας		
	Σύνολο	-25	'25/54	55+	Σύνολο	-25	'25/54	55+	Χαμηλή	Λόγος ακυρώσεως	Υψηλή	Χωριό	Μικρή πόλη	Μεγάλη πόλη
1. Το μέρος που ζείτε	7,55	6,84	7,48	8,04	7,42	6,86	7,46	7,71	7,55	7,48	7,27	7,77	7,56	7,04
2. Σχέσεις με τους ανθρώπους	7,52	7,12	7,45	7,82	7,4	7,23	7,3	7,7	7,48	7,53	7,25	7,54	7,49	7,35
3. Το σπίτι ή το διαμέρισμα	7,08	6,8	6,91	7,51	7,1	6,85	6,93	7,55	7	7,21	7,2	7,32	7,2	6,67
4. Το βιοτικό επίπεδο	6,85	6,51	6,82	7,07	6,81	6,77	6,8	6,88	6,61	7,1	7,13	6,74	7,03	6,67
5. Πώς να χρησιμοποιήσετε τα χόμπι σας	6,98	6,87	6,65	7,59	6,51	6,62	6,13	7,16	6,64	6,85	6,9	6,68	6,86	6,66
6. Ο διαθέσιμος χρόνος	6,43	6,23	5,8	7,62	6,59	6,2	6,12	7,72	6,65	6,46	5,71	6,6	6,57	6,36
7. Εισόδημα	5,72	5,06	5,92	5,72	5,77	5,33	5,95	5,71	5,53	6,19	5,76	5,7	5,93	5,65
8. Η μορφή της κοινωνίας	4,98	4,72	4,91	5,23	5,16	5	5,04	5,49	5,07	5,36	4,59	5,16	4,98	5,09
9. Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	4,72	4,46	4,7	4,89	4,91	4,63	4,81	5,29	4,78	5,16	4,36	4,86	4,78	4,8
	6,43	6,08	6,29	6,83	6,41	6,17	6,28	6,8	6,37	6,59	6,24	6,49	6,49	6,25

Ενώ, σε γενικές γραμμές, τα επίπεδα ικανοποίησης είναι πολύ παρόμοια, ανεξάρτητα από το φύλο, την ηλικία, το επίπεδο εκπαίδευσης και το μέγεθος του τόπου διαμονής των ερωτηθέντων, υπάρχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ των χωρών.

Δύο διαφορετικές κατατάξεις μπορούν να γίνουν μεταξύ των χωρών:

1° Σύμφωνα με τους μέσους όρους των βαθμολογιών που ελήφθησαν για τις εννέα πτυχές της ικανοποίησης που μελετήθηκαν:¹ Η Δανία έχει τον υψηλότερο μέσο όρο, ακολουθούμενη από την Ιρλανδία και το Βέλγιο· Λουξεμβούργο και Κάτω Χώρες· η Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο εξακολουθούν να υπερβαίνουν τον κοινοτικό μέσο όρο· Η Γαλλία και η Ιταλία είναι κάτω.

Μέσος όρος των εννέα βαθμολογιών ικανοποίησης ανά χώρα

1. Ντάνμαρκ	7,51
2. Ιρλανδία	7,32
3. Βέλγιο/Βέλγιο	7,30
4. Λουξεμβούργο	7,10
5. Ολλανδία	7,05
6. Γερμανία	6,73
7. Ηνωμένο Βασίλειο	6,68
Κοινοτικός μέσος όρος	6,42
8. Γαλλία	6,18
9. Ιταλία	5,54

2 ° Σύμφωνα με την κατάταξη των χωρών για κάθε πτυχή ικανοποίησης, γεγονός που καθιστά δυνατή την εξαίρεση, στη διεθνή σύγκριση, πιθανών διαφορών στον τρόπο απάντησης σε μια σειρά ερωτήσεων της ίδιας κλίμακας. η σειρά ταξινόμησης είναι σχεδόν ακριβώς η ίδια:

1 Εδώ δεν λαμβάνουμε υπόψη την ικανοποίηση από την εργασία, που συζητήθηκε παραπάνω, επειδή το ερώτημα τέθηκε μόνο σε άτομα που ασκούν επικερδή απασχόληση.

Ο μέσος όρος των χωρών κατατάσσεται στις εννέα κατηγορίες ικανοποίησης

1. Ντάνμαρκ	2,33
2. Ιρλανδία	3,00
3. Βέλγιο/Βέλγιο	3,22
4. Λουξεμβούργο	4,11
5. Ολλανδία	4,33
6. Ηνωμένο Βασίλειο	5,67
7. Γερμανία	6,00
8. Γαλλία	7,56
9. Ιταλία	8,78

Επομένως, ανεξάρτητα από τη χρησιμοποιούμενη ταξινόμηση, όλες οι «μικρές» χώρες, όσο διαφορετικές και αν είναι μεταξύ τους, ιδίως στον κοινωνικοοικονομικό τομέα, προηγούνται των τεσσάρων «μεγάλων» χωρών.¹

Οι διαφορές μεταξύ των χωρών για κάθε τομέα του satisfaction είναι επίσης πολύ έντονες, όπως φαίνεται στον πίνακα 63.

Η μεγαλύτερη διασπορά παρατηρείται για τα δύο τελευταία στοιχεία: τη μορφή της κοινωνίας και τη λειτουργία της δημοκρατίας, για την οποία ο βαθμός ικανοποίησης, στις τρεις χώρες με τις υψηλότερες βαθμολογίες (Λουξεμβούργο, Γερμανία, Βέλγιο), είναι πολύ υψηλότερος από αυτόν των τριών χωρών με τις χαμηλότερες βαθμολογίες (Ηνωμένο Βασίλειο, Γαλλία και, κυρίως, Ιταλία).

1 Τα αποτελέσματα αυτά επιβεβαιώνουν εκείνα που διαπιστώθηκαν το 1973, βλ. «Ικανοποίηση και δυσαρέσκεια για τις συνθήκες διαβίωσης στις χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας». Βρυξέλλες, Ιούνιος 1974.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 63

Τα συγκεκριμένα επίπεδα ικανοποίησης σε κάθε μία από τις χώρες της κοινότητας

1. Το μέρος που ζείτε		2. Σχέσεις με τους ανθρώπους		3. Το σπίτι ή το διαμέρισμα	
Ιρλανδία	8,66	Ιρλανδία	8,96	Ιρλανδία	8,29
Ντάνμαρκ	8,48	Ντάνμαρκ	8,57	Ντάνμαρκ	7,94
Βέλγιο/Βέλγιο	8,14	Ηνωμένο Βασίλειο	8,00	Βέλγιο/Βέλγιο	7,92
Ολλανδία	7,77	Βέλγιο/Βέλγιο	7,79	Λουξεμβούργο	7,80
Ηνωμένο Βασίλειο	7,62	Λουξεμβούργο	7,67	Ολλανδία	7,60
Λουξεμβούργο	7,53	Μέσος όρος ΕΚ	7,46	Ηνωμένο Βασίλειο	7,41
Μέσος όρος ΕΚ	7,49	Γερμανία	7,42	Μέσος όρος ΕΚ	7,09
Γαλλία	7,37	Γαλλία	7,16	Γερμανία	7,06
Ιταλία	7,34	Ιταλία	7,05	Γαλλία	6,96
Γερμανία	7,28	Ολλανδία	7,02	Ιταλία	6,48
4. Το βιοτικό επίπεδο		5. Πώς να χρησιμοποιήσετε τα χόμπι σας		6. Ο διαθέσιμος χρόνος	
Ντάνμαρκ	8,16	Ντάνμαρκ	8,16	Ιρλανδία	7,56
Βέλγιο/Βέλγιο	7,75	Ιρλανδία	7,94	Ολλανδία	7,55
Ολλανδία	7,70	Ολλανδία	7,86	Ντάνμαρκ	7,54
Λουξεμβούργο	7,36	Βέλγιο/Βέλγιο	7,59	Βέλγιο/Βέλγιο	7,39
Ηνωμένο Βασίλειο	7,16	Ηνωμένο Βασίλειο	7,28	Λουξεμβούργο	6,90
Ιρλανδία	7,04	Λουξεμβούργο	7,25	Ηνωμένο Βασίλειο	6,72
Γερμανία	7,01	Γερμανία	6,77	Μέσος όρος ΕΚ	6,52
Μέσος όρος ΕΚ	6,83	Μέσος όρος ΕΚ	6,74	Γαλλία	6,42
Γαλλία	6,65	Γαλλία	6,21	Γερμανία	6,33
Ιταλία	5,93	Ιταλία	6,00	Ιταλία	6,04
7. Εισόδημα		8. Η μορφή της κοινωνίας		9. Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	
Ντάνμαρκ	7,07	Λουξεμβούργο	6,58	Γερμανία	6,26
Ολλανδία	6,77	Γερμανία	6,41	Λουξεμβούργο	6,10
Βέλγιο/Βέλγιο	6,74	Βέλγιο/Βέλγιο	6,38	Βέλγιο/Βέλγιο	6,04
Λουξεμβούργο	6,73	Ιρλανδία	6,02	Ντάνμαρκ	5,76
Ιρλανδία	6,34	Ντάνμαρκ	5,88	Ολλανδία	5,67
Ηνωμένο Βασίλειο	6,16	Ολλανδία	5,55	Ιρλανδία	5,11
Γερμανία	5,99	Ηνωμένο Βασίλειο	5,11	Μέσος όρος ΕΚ	4,82
Μέσος όρος ΕΚ	5,75	Μέσος όρος ΕΚ	5,08	Γαλλία	4,81
Γαλλία	5,34	Γαλλία	4,72	Ηνωμένο Βασίλειο	4,62
Ιταλία	4,84	Ιταλία	3,31	Ιταλία	2,83

VIII Το αίσθημα της ευτυχίας

Η πρόσφατη επιτυχία της έννοιας της «ποιότητας ζωής» είχε ως αποτέλεσμα την καλύτερη αποσαφήνιση του ψυχοκοινωνικού περιεχομένου στενά συνδεδεμένων εννοιών όπως η «ικανοποίηση», η «ευτυχία», η «ευημερία» κ.λπ.¹ Θεωρείται γενικά ότι η έννοια της «ικανοποίησης» αντιστοιχεί σε μια ορισμένη κατάσταση ευεξίας, το περιεχόμενο της οποίας είναι κυρίως υλικό (ασφάλεια, άνεση κ.λπ.), ενώ η έννοια της «ευτυχίας» συνδέεται μάλλον με ατομικούς, ή ακόμη και οικείους, παράγοντες, όπως η υγεία και οι διαπροσωπικές σχέσεις.

Στην έρευνα σχετικά με τη συγκριτική στάση των γυναικών και των ανδρών απέναντι στη ζωή, δεν θα μπορούσε κανείς παρά να προσπαθήσει να μετρήσει αυτό το κατεξοχήν υποκειμενικό συναίσθημα: ευτυχία.

Ας προχωρήσουμε σε ένα πιο προσωπικό θέμα. Όταν όλα λέγονται και γίνονται, μπορείτε να πείτε πώς vont πράγματα για σας αυτή τη στιγμή; Είσαι πραγματικά ευτυχισμένος, αρκετά ευτυχισμένος ή όχι πολύ ευτυχισμένος αυτή τη στιγμή;²

Όπως και με την ικανοποίηση, οι απαντήσεις των ανδρών και των γυναικών είναι πολύ παρόμοιες: σε ολόκληρη την Κοινότητα, το 16% των ερωτηθέντων δηλώνουν «πραγματικά ευτυχισμένοι», το 54% «αρκετά ευτυχισμένοι» και το 27% «όχι πολύ ευτυχισμένοι».

Η ηλικία επηρεάζει ελάχιστα την έκφραση του αισθήματος ευτυχίας στους άνδρες, ενώ στις γυναίκες η προβολή όσων λένε ότι είναι «πραγματικά ευτυχισμένοι» μειώνεται όσο αυξάνονται τα χρόνια.

Η ευτυχία αυξάνεται επίσης με το επίπεδο εκπαίδευσης και εισοδήματος του ερωτώμενου, αλλά η πιο σημαντική μεταβλητή φαίνεται να είναι, όπως αναμενόταν, η οικογενειακή κατάσταση: τα άτομα που είναι παντρεμένα ή ζουν σε ζευγάρι δηλώνουν ότι είναι δύο φορές πιο «πραγματικά ευτυχισμένα» από τα άτομα που είναι διαζευγμένα, χωρισμένα ή χήρα. Τα singles ανήκουν σε αυτές τις δύο κατηγορίες.

1 Βλ. ιδίως τη μελέτη του D. SAINT-PAUL της SOFRES για το γαλλικό Υπουργείο Ποιότητας Ζωής: «Για έναν υποκειμενικό ορισμό της ποιότητας ζωής». Παρίσι, 74 Νοεμβρίου.

2 Είναι εσκεμμένο ότι το ερώτημα δεν περιλαμβάνει επέκταση με την αρνητική έννοια («μάλλον δυστυχισμένος» και «πολύ δυστυχισμένος»), ώστε να αποφευχθεί ένα ορισμένο αποτέλεσμα μετριοφροσύνης στις απαντήσεις. Αυτό σημαίνει ότι οι άνθρωποι που αισθάνονται μάλλον δυστυχισμένοι ή πολύ δυστυχισμένοι πιθανότατα επέλεξαν την απάντηση «όχι πολύ ευτυχισμένοι».

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 64

Το γενικό αίσθημα ευτυχίας ανάλογα με το φύλο, το φύλο, το επίπεδο εκπαίδευσης, το μέγεθος της τοποθεσίας, το εισόδημα και την οικογενειακή κατάσταση

(Μαζί της Κοινότητας)

		Πραγματικά ευτυχισμένος	Αρκετά ευτυχισμένος	Όχι πολύ ευτυχισμένος	Αναπάντητα
	Μαζί	16 %	54 %	27 %	3 %
Ανδρες		15	54	28	3
	Εκ των οποίων:				
	15 έως 24 ετών	14	53	30	3
	25 έως 54 ετών	15	57	26	2
	55 ετών και άνω	15	51	30	4
Γυναίκες		17	53	27	3
	Εκ των οποίων:				
	15 έως 24 ετών	21	56	20	3
	25 έως 54 ετών	17	55	25	3
	55 ετών και άνω	14	47	35	4
Επίπεδο εκπαίδευσης:					
	- χαμηλό	13	52	32	3
	- μέσος όρος	18	58	21	3
	- υψηλό	20	54	22	4
Μέγεθος της τοποθεσίας					
	- χωριό	16	55	27	2
	- μικρή πόλη	16	54	27	3
	- μεγάλη πόλη	16	52	28	4
Οικογενειακό εισόδημα:					
	- μέτρια	14	47	37	2
	- μέσος όρος	15	56	26	3
	- εύκολη	20	60	18	2
Οικογενειακή κατάσταση:					
	- άγαμος	13	53	30	4
	- παντρεμένος	17	56	25	2
	- ζει συζυγικά	23	41	27	9
	- διαζευγμένος	8	43	41	8
	- χωριστά	2	33	54	11
	- χήρος	11	45	40	4

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Οι διαφορές μεταξύ των χωρών είναι λιγότερο έντονες από ό, τι για το αίσθημα ικανοποίησης, αλλά η κατάταξη των χωρών είναι αρκετά παρόμοια για καθεμία από τις δύο διαστάσεις: Η Δανία και το Βέλγιο πρωτοστατούν και η Γαλλία, η Γερμανία και η Ιταλία βρίσκονται στο κάτω μέρος της λίστας:

	Πραγματικά ευτυχισμένος	Πολύ ικανοποιημένος/-η
Ντάνμαρκ	38 %	51 %
Βέλγιο/Βέλγιο	35	39
Ολλανδία	31	33
Λουξεμβούργο	24	26
Ηνωμένο Βασίλειο	22	33
Ιρλανδία	17	36
Κοινοτικός μέσος όρος	16	20
Γαλλία	16	16
Γερμανία	11	13
Ιταλία	6	7

Οι γυναίκες φαίνονται λίγο πιο ευτυχισμένες από τους άνδρες στη Δανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και την Ιρλανδία. Σε γενικές γραμμές, οι γυναίκες είναι κάπως πιο πιθανό από τις ηλικιωμένες γυναίκες. Η οικογενειακή κατάσταση είναι σχεδόν παντού διακριτική, ιδίως στη Δανία. Ως εκ τούτου, επιβεβαιώνεται ότι το αίσθημα της ευτυχίας συνδέεται στενά, και για τα δύο φύλα, με τις πιο προσωπικές πτυχές της ζωής, καθώς βιώνεται σε μια δεδομένη κουλτούρα.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 65

Το αίσθημα της ευτυχίας ανάλογα με το φύλο και το φύλο

(Ευχάριστη απάντηση, ανά χώρα)

	Άνδρες				Γυναίκες				Οικογενειακή κατάσταση		
	Σύνολο	-25	25/54	55+	Σύνολο	-25	25/54	55+	Παντρεμένος/η ή σε ζευγάρι	Μονόκλινο	Διαζευγμένος/η, χωρισμένος/η, χήρος/η
Ντάνμαρκ	35 %	42 %	37 %	30 %	41 %	41 %	46 %	31 %	42 %	32 %	18 %
Βέλγιο/Βέλγιο	34	36	35	30	38	46	40	31	39	37	17
Ολλανδία	32	27	33	33	30	35	33	21	22	36	9
Λουξεμβούργο	22	15	25	20	26	8	31	28	29	18	8
Γιουνάιτεντ	19	16	23	13	25	26	24	25	23	18	20
Ιρλανδία	14	14	16	11	19	27	17	15	17	17	12
Γαλλία	14	16	13	15	18	25	18	13	18	17	13
Γερμανία	12	11	9	18	10	15	11	6	13	9	5
Ιταλία	5	6	5	6	6	11	3	6	4	7	7

ΙΧ Στάσεις έναντι της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ενοποίησης της Ευρώπης

Προηγούμενες εργασίες έχουν δείξει ότι το φύλο αποτελεί αδύναμο προγνωστικό παράγοντα της στάσης απέναντι στην Ευρώπη: σχεδόν σε όλες τις χώρες, είναι πολύ μετά τον πολιτικό προσανατολισμό ότι, το επίπεδο εκπαίδευσης, το επάγγελμα και το εισόδημα, ακόμη και όταν κάποιος λαμβάνει υπόψη μόλις ληφθούν υπόψη οι σχέσεις μεταξύ αυτών των διαφόρων μεταβλητών.¹

Χωρίς να επαναλάβουμε εδώ τις απαντήσεις στα πολλά ερωτήματα σχετικά με την κοινή αγορά, την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και τα προβλήματα της Ευρώπης που τέθηκαν σε αυτή την έρευνα,² θα περιοριστούμε σε τρία ερωτήματα: ένα για την κοινή αγορά, ένα άλλο για την ενοποίηση της Ευρώπης και ένα τρίτο για την επιρροή που θα μπορούσε να έχει η ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στην ανάπτυξη της θέσης των γυναικών.

1. Κοινή αγορά

«Γενικά, πιστεύετε ότι (για τη χώρα σας) το να είστε μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (Κοινή Αγορά) είναι καλό, κακό ή καλό ή κακό;»

Στο σύνολο της Κοινότητας, το 59% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι η κοινή αγορά είναι καλή, σε σύγκριση με το 9% που πιστεύει το αντίθετο και το 32% που δεν λαμβάνει θέση ή δεν ανταποκρίνεται. Οι άνδρες ανταποκρίνονται ελαφρώς πιο συχνά από τις γυναίκες με θετικό τρόπο (63 έναντι 55%). Οι νεώτεροι άνδρες και οι ηλικιωμένες γυναίκες είναι κάπως λιγότερο ευνοϊκοί, αλλά η σημαντικότερη μεταβλητή είναι το μορφωτικό επίπεδο.

Μεταξύ εκείνων που εκφράζουν σαφή, θετική ή αρνητική γνώμη, δεν υπάρχει σημαντική διαφορά μεταξύ των δύο φύλων:

1 Βλ. «Europe seen by Europeans» (Η Ευρώπη την βλέπουν οι Ευρωπαίοι)· Βρυξέλλες, Αύγουστος 1974.

2 Βλ. Ευρωβαρόμετρο αριθ. 3, Ιούνιος-Ιούλιος 1975.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πιστεύει ότι ηκοινή αγορά είναι
«καλό πράγμα»

(από τα 100 άτομα που παίρνουν θέση)

Άνδρες	86 %
Εκ των 15 έως 24 οποίων: ετών	88
25 έως 54 ετών	85
55 ετών και άνω	88
Γυναίκες	87 %
Εκ των 15 έως 24 οποίων: ετών	88
25 έως 54 ετών	89
55 ετών και άνω	85

Οι γυναίκες είναι εξίσου ευνοϊκές με τους άνδρες, χωρίς σημαντική διαφορά ανάλογα με την κατάσταση, όταν έχουν αποκτήσει τις κοινωνικοπολιτικές δεξιότητες (εκπαίδευση, ενημέρωση κ.λπ.) για να εκφράσουν τις απόψεις τους.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 66

Κοινή αγορά: Καλό ή κακό ανάλογα με το φύλο, το φύλο και το επίπεδο εκπαίδευσης
(Μαζί της Κοινότητας)

	Καλό πράγμα	Λάθος πράγμα	Ούτε καλό ούτε κακό	Αναπάντητα
Μαζί	59 %	9 %	23 %	9 %
Ανδρες	63	10	21	6
Εκ των 15 έως 24 οποίων: ετών	57	8	29	6
25 έως 54 ετών	64	11	20	5
55 ετών και άνω	66	9	18	7
Γυναίκες	55	8	25	12
Εκ των 15 έως 24 οποίων: ετών	57	8	25	10
25 έως 54 ετών	57	7	26	10
55 ετών και άνω	50	9	24	17
Επίπεδο εκπαίδευσης:				
- χαμηλό	52	11	24	13
- μέσος όρος	63	7	24	6
- υψηλό	76	4	17	3

Οι διαφορές μεταξύ των χωρών έρχονται σε αντίθεση, αφενός, με τις έξι «ιδρυτικές» χώρες, όπου έξι έως επτά στους δέκα απαντήσαντες τάσσονται υπέρ της κοινής αγοράς, και, αφετέρου, με τα τρία νέα κράτη μέλη. (Βλέπε πίνακα 67).

Οι άνδρες είναι πιο ευνοϊκοί από τις γυναίκες παντού, ιδίως στην Ιρλανδία, τις Κάτω Χώρες και το Βέλγιο. Η ηλικία διαδραματίζει διαφορετικό ρόλο, ανάλογα με τη χώρα και το φύλο: οι ηλικιωμένοι άνδρες είναι πιο ευνοϊκοί, εκτός από το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο. Οι γυναίκες μεγαλύτερης ηλικίας είναι λιγότερο ευνοϊκές, εκτός από το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Δανία.

Οι διαφορές αυτές μπορούν να εξηγηθούν, σε ορισμένες χώρες, από την επίδραση του μορφωτικού επιπέδου, το οποίο είναι ιδιαίτερα σημαντικό στο Βέλγιο, τη Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και τις Κάτω Χώρες: στο Βέλγιο, για παράδειγμα, οι νέοι και των δύο φύλων, αλλά κυρίως οι γυναίκες, είναι πολύ πιο ευνοϊκοί για την αγορά από τους ηλικιωμένους τους, πιθανώς επειδή είναι πιο μορφωμένοι και καλύτερα ενημερωμένοι. Αλλά μια άλλη επιρροή τείνει να καθορίζει τις στάσεις: τον εθνικό πολιτισμό και, θα μπορούσε κανείς να πει, τη διάρκεια της εμπειρίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Είναι εντυπωσιακό το γεγονός ότι, μολονότι η διαφορά μεταξύ των στάσεων των δύο φύλων, καθώς και η διαφορά ανάλογα με το μορφωτικό επίπεδο, είναι της ίδιας τάξης μεγέθους, κατά μέσο όρο, και στις έξι «ιδρυτικές» χώρες, αφενός, και στα τρία νέα κράτη μέλη, αφετέρου, η επιρροή της ηλικίας διαδραματίζει διαφορετικό ρόλο.

Μεταξύ των «Six», οι ηλικιωμένες γυναίκες (55 ετών και άνω) είναι σημαντικά λιγότερο ευνοϊκές από τις νεότερες, ενώ (εκτός από το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο) οι ηλικιωμένοι άνδρες είναι ελαφρώς περισσότερο ευνοϊκοί. Αντιθέτως, μεταξύ των «τριών», τα άτομα της ίδιας ηλικιακής ομάδας, και ιδίως οι άνδρες, είναι σαφώς πιο ευνοϊκά από τους νεότερους. (Βλέπε πίνακα 68).

Μια επεξηγηματική παραδοχή είναι ότι η ευνοϊκή στάση των γυναικών επηρεάζεται «συνήθως» από το μορφωτικό επίπεδο, όταν υπάρχει αρκετά μακρά εμπειρία της Κοινότητας για τη χώρα.

Πίνακας 67

Ευνοϊκή στάση έναντι της κοινής αγοράς ανάλογα με το φύλο· ἄge και μορφωτικό επίπεδο

(Καλή απάντηση, ανά χώρα)¹

		Άνδρες				Γυναίκες				Επίπεδο εκπαίδευσης		
		Σύνολο	-25	25/54	55+	Σύνολο	-25	25/54	55+	Χαμηλή	Λόγος ακυρώσεως	Υψηλή
Ιταλία	(71 %)	76 %	69 %	78 %	75 %	67 %	71 %	67 %	63 %	68 %	76 %	79 %
Λουξεμβούργο	(65 %)	67	81	65	61	62	80	63	52	67	66	58
Γαλλία	(64 %)	70	57	73	73	59	62	59	54	55	69	73
Ολλανδία	(64 %)	71	67	75	67	57	69	59	47	55	73	80
Βέλγιο	(57 %)	64	74	64	55	51	73	51	39	41	63	82
Γερμανία	(56 %)	59	59	56	64	54	56	56	50	50	59	81
Ιρλανδία	(50 %)	59	50	60	61	42	44	40	43	43	56	53
Ηνωμένο Βασίλειο	(47 %)	51	36	53	56	43	34	48	40	40	56	70
Ντάνμαρκ	(36 %)	40	24	44	39	34	19	35	39	32	44	40

1 Οι χώρες κατατάσσονται κατά φθίνουσα σειρά συχνότητας στην απάντηση «Η κοινή αγορά είναι καλό πράγμα». Τα ποσοστά που αναφέρονται εντός παρενθέσεων αντιστοιχούν σε όλους τους ερωτηθέντες σε κάθε χώρα.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 68

Διαφορές στη στάση των «νέων» και των «ηλικιωμένων» έναντι της κοινής αγοράς ανάλογα με το φύλο και τη χώρα

	Άνδρες			Γυναίκες		
	-25	55+	Διαφορά	-25	55+	Διαφορά
Βέλγιο/Βέλγιο	74 %	55 %	-19	73 %	39 %	-34
Γερμανία	59	64	5	56	50	-6
Γαλλία	57	73	16	62	54	-8
Ιταλία	69	75	6	71	63	-8
Λουξεμβούργο	81	61	-20	80	52	-28
Ολλανδία	67	67	0	69	47	-22
Σετ "Εξι"	64	69	5	64	53	-11
Ντάνμαρκ	24 %	39 %	15	19 %	39 %	20
Ιρλανδία	50	61	11	44	43	-4
Ηνωμένο Βασίλειο	36	56	20	34	40	6
Σετ "Τρεις"	36	55	19	34	40	6

2. Η ενοποίηση της Ευρώπης

«Συνολικά, είστε υπέρ, κατά ή αδιάφορος για την ενοποίηση της Ευρώπης;»

Επτά στους δέκα ερωτηθέντες (69%) τάσσονται σε μεγάλο βαθμό υπέρ (35%) ή υπέρ (34%) της ενοποίησης της Ευρώπης· Μόνο το 9% είναι δυσμενές και το 22% αδιαφοροποίητο ή μη ανταποκρινόμενο.

Οι γυναίκες είναι σημαντικά λιγότερο ευνοϊκές από τους άνδρες. Η ηλικία, και πάλι, είναι διαφορετική και για τα δύο φύλα: Οι άνδρες ηλικίας 15-24 ετών είναι λιγότερο ευνοϊκοί από τους ηλικιωμένους, ενώ οι γυναίκες άνω των 55 ετών είναι λιγότερο ευνοϊκοί.

Το επίπεδο εκπαίδευσης φαίνεται να είναι η σημαντικότερη μεταβλητή.

(Βλέπε πίνακα 69).

Πίνακας 69

Στάσεις προς την ενοποίηση της Ευρώπης ανάλογα με το φύλο, το φύλο και το μορφωτικό επίπεδο

(Μαζί της Κοινότητας)

		Πολύ ευνοϊκό	Μάλλον ευνοϊκό	Αδιάφορο	Μάλλον δυσμενές	Πολύ δυσμενές	Αναπάντητα
	Μαζί	35 %	34 %	15 %	5 %	4 %	7 %
Άνδρες		43	32	12	4	4	5
Εκ των οποίων:	15 έως 24 ετών	32	36	17	6	3	6
	25 έως 54 ετών	42	33	12	5	4	4
	55 ετών και άνω	51	27	10	4	4	4
Γυναίκες		28	36	19	5	3	9
Εκ των οποίων:	15 έως 24 ετών	29	36	21	5	2	7
	25 έως 54 ετών	28	39	17	5	3	8
	55 ετών και άνω	28	30	21	5	4	12
Επίπεδο εκπαίδευσης:							
	- χαμηλό	30	32	19	6	4	9
	- μέσος όρος	38	37	13	4	3	5
	- υψηλό	50	35	8	3	2	2

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Οι διαφορές μεταξύ των χωρών είναι ακόμη μεγαλύτερες από ό,τι στην προηγούμενη ερώτηση: αφενός, στις έξι «ιδρυτικές» χώρες, οι πολίτες υποστηρίζουν την ενοποίηση της Ευρώπης σε ποσοστό επτά ή οκτώ στις δέκα (76%)· στα τρία νέα κράτη μέλη, η πλειονότητα μόλις επιτεύχθηκε (50 %). Θα πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι η βαθμολογία για την Ιρλανδία υπερβαίνει τη βαθμολογία για το Βέλγιο, γεγονός που οφείλεται στο γεγονός ότι ο αριθμός των ατόμων που δηλώνουν ότι είναι διαφορετικά ή δεν ανταποκρίνονται είναι μιάμιση φορά υψηλότερος στο Βέλγιο.

1° Από τους 100 ερωτηθέντες

	Βέλγιο	Ιρλανδία
	%	%
Πολύ ευνοϊκό	23	23
Μάλλον ευνοϊκό	32	34
Αδιάφορο	28	22
Μάλλον δυσμενές	2	8
Πολύ δυσμενές	1	7
Δεν ανταποκρίνεται	14	6
Σύνολο	100	100

2 ° από τα 100 άτομα που προφέρουν.

	Βέλγιο	Ιρλανδία
	%	%
Πολύ ευνοϊκό	40	32
Μάλλον ευνοϊκό	55	47
Μάλλον δυσμενές	3	33
Πολύ δυσμενές	2	10
Σύνολο	100	100

Σε ορισμένες χώρες, εκτός από το Λουξεμβούργο, οι γυναίκες είναι λιγότερο ευνοϊκές από τους άνδρες για την ενοποίηση της Ευρώπης. Η διαφορά είναι ιδιαίτερα αισθητή στην Ιρλανδία, την Ιταλία και το Βέλγιο· οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στον αριθμό των αδιάφορων ή μη απαντήσεων, οι οποίες είναι πολύ πιο συχνές μεταξύ των γυναικών.

Ποσοστό αδιάφορων απαντήσεων ή απαντήσεων χωρίς απάντηση ανά χώρα:

	Άνδρες	Γυναίκες	Λόγος F/H
Ιταλία	11 %	28 %	2,5
Nederlκαι	18	35	1,9
Ιρλανδία	18	35	1,9
Ντάνμαρκ	20	34	1,7
Γαλλία	13	22	1,7
Γερμανία	15	24	1,6
Βέλγιο/Βέλγιο	34	49	1,4
Ηνωμένο Βασίλειο	23	33	1,4
Λουξεμβούργο	18	17	0,9

Όσον αφορά την ηλικία, αυτό γίνεται και πάλι με διαφορετικό τρόπο ανάλογα με το φύλο και τη χώρα, αλλά και με διαφορετικό τρόπο από ό,τι είδα ανωτέρω (βλ. πίνακα 68) όσον αφορά την απάντηση σχετικά με την κοινή αγορά.

Μεταξύ των ανδρών, οι ηλικιωμένοι εξακολουθούν να τείνουν να είναι λίγο πιο ευνοϊκοί από τους νεότερους, αλλά το Βέλγιο εξακολουθεί να αποτελεί την εξαίρεση. Η τάση αυτή είναι εντονότερη στα νέα κράτη μέλη. Τόσο μικρή διαφορά με την κατανομή των στάσεων απέναντι στην κοινή αγορά.

Μεταξύ των γυναικών, οι μεγαλύτερες είναι λιγότερο ευνοϊκές από τις νεότερες, ιδίως στο Βέλγιο, αλλά και στην Ιταλία, τις Κάτω Χώρες και τη Γερμανία. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, και ακόμη πιο έντονα από ό,τι σε σχέση με την κοινή αγορά, οι ηλικιωμένες γυναίκες είναι πολύ πιο ευνοϊκές από τις ηλικιωμένες γυναίκες για την ενοποίηση της Ευρώπης. Η τάση είναι η ίδια με αυτή που είδαμε όσον αφορά την κοινή αγορά, αλλά είναι πιο έντονη, ειδικά στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Όσον αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης, έχει ισχυρή επιρροή στην εκπαίδευση όλες σχεδόν τις χώρες, αλλά ιδίως στο Βέλγιο και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Φαίνεται, τελικά, ότι ένα πιο πολιτικό θέμα, όπως ένα απόφατικό της Ευρώπης, είναι σχετικά λιγότερο ευνοημένο (ή αντιμετωπίζεται ακριβέστερα με μεγαλύτερη αδιαφορία) μεταξύ των ηλικιωμένων γυναικών σε χώρες όπου οι γυναίκες αυτές είναι λιγότερο μορφωμένες και λιγότερο πολιτικοποιημένες (Βέλγιο), αλλά εμπλέκονται και άλλες μεταβλητές, όπως συμβαίνει στο Ηνωμένο Βασίλειο, όπου οι εκστρατείες «anti-European» έχουν πιθανώς προσεγγίσει αποτελεσματικότερα τις νεότερες γυναίκες, δηλαδή τις πιο μορφωμένες και τις πιο καλά καταρτισμένες, κλινοντάς τις περισσότερο προς μια στάση αποχής παρά προς μια ειλικρινά αρνητική στάση.

Ο πίνακας 70 δείχνει, ανά χώρα, την κατανομή της ευνοϊκής στάσης απέναντι στην ενοποίηση της Ευρώπης ανά φύλο, ηλικία και μορφωτικό επίπεδο.

Ο πίνακας 71 δείχνει, ανά χώρα, για τις δύο ακραίες ηλικιακές ομάδες και για κάθε φύλο, τη διαφορά στη συχνότητα της ευνοϊκής στάσης.

Ο πίνακας 72 παρέχει τα πλήρη αποτελέσματα, ανά φύλο και ηλικία, για το Βέλγιο και το Ηνωμένο Βασίλειο, ώστε να καταδειχθούν, σε δύο χώρες με περίπου την ίδια μέση βαθμολογία ευνοϊκών συμπεριφορών (52 % και 50 % αντίστοιχα), οι μεγάλες διαφορές που υπάρχουν, ιδίως μεταξύ των γυναικών, ανάλογα με το αν είναι ή όχι «ικανές» να προφέρουν προς τη μία ή την άλλη κατεύθυνση.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 70

Στάσεις προς την ενοποίηση της Ευρώπης ανάλογα με το φύλο, το φύλο και το μορφωτικό επίπεδο

(Απαντήσεις «πολύ ευνοϊκές» ή «μάλλον ευνοϊκές», ανά αμοιβή)¹

		Άνδρες				Γυναίκες				Επίπεδο εκπαίδευσης		
		Σύνολο	-25	25/54	55+	Σύνολο	-25	25/54	55+	Χαμηλή ή	Λόγος ακυρώσεως	Υψηλή
Λουξεμβούργο	(80 %)	80 %	85 %	78 %	82 %	81 %	84 %	81 %	72 %	79 %	79 %	81 %
Γαλλία	(77 %)	82	76	82	85	74	70	74	75	68	83	87
Γερμανία	(77 %)	82	75	79	90	73	77	79	63	72	82	87
Ιταλία	(77 %)	85	83	87	84	69	83	67	60	71	86	89
Ολλανδία	(65 %)	72	65	77	67	59	67	62	48	56	77	80
Βέλγιο	(52 %)	63	69	66	55	48	63	53	32	39	60	84
Οι «έξι»	(76 %)	81	78	81	84	70	76	72	62	69	81	87
Ιρλανδία	(57 %)	66	51	66	74	46	45	54	47	51	62	63
Ηνωμένο Βασίλειο	(50 %)	55	40	55	61	46	32	51	46	44	59	74
Ντάνμαρκ	(41 %)	43	31	47	43	41	36	43	39	37	52	46
Οι «τρεις»	(50 %)	54	40	55	61	46	33	50	46	44	59	68

1 Οι χώρες κατατάσσονται κατά φθίνουσα σειρά της συχνότητας της «πολύ ευνοϊκής» ή της «μάλλον ευνοϊκής» απόκρισης. Τα ποσοστά που αναφέρονται εντός παρενθέσεων αντιστοιχούν σε όλους τους ερωτηθέντες σε κάθε χώρα.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 71

Διαφορές στη στάση των «νέων» και των «παλαιών» απέναντι στην ενοποίηση της Ευρώπης ανάλογα με το φύλο και τη χώρα

(Απάντηση «πολύ ευνοϊκή» ή «μάλλον ευνοϊκή»)

	Άνδρες			Γυναίκες		
	-25	55+	Διαφορά	-25	55+	Διαφορά
Βέλγιο/Βέλγιο	69 %	55 %	-14	63 %	32 %	-31
Γερμανία	75	90	15	77	63	-14
Γαλλία	76	85	9	70	75	5
Ιταλία	83	84	1	83	60	-23
Λουξεμβούργο	85	82	-3	84	72	-12
Ολλανδία	65	67	2	67	48	-19
Σετ "Εξι"	78	84	6	76	62	-14
Ντάνμαρκ	31 %	43 %	12	36 %	39 %	3
Ιρλανδία	51	74	23	45	47	2
Ηνωμένο Βασίλειο	40	61	21	32	46	14
Σετ "Τρεις"	40	61	21	33	46	13

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 72

Διαφορές στη στάση της Ελγικής Γερμανίας και του Ηνωμένου Βασιλείου απέναντι στην ενοποίηση της Ευρώπης με βάση το φύλο και το φύλο

	Βέλγιο (52%)						Ηνωμένο Βασίλειο (50%)					
	Άνδρες			Γυναίκες			Άνδρες			Γυναίκες		
	-25 %	25/54 %	55+ %	-25 %	25/54 %	55+ %	-25 %	25/54 %	55+ %	-25 %	25/54 %	55+ %
1° Από τους 100 ερωτηθέντες												
Πολύ ευνοϊκό	32	25	30	23	18	16	13	33	42	15	26	24
Μάλλον ευνοϊκό	37	41	25	40	35	16	27	22	19	17	25	22
Αδιάφορο	23	22	23	25	27	44	27	17	11	33	17	20
Μάλλον δυσμενής	2	1	4	1	3	1	12	12	8	12	11	12
Πολύ δυσμενής	.	1	3	1	1	1	12	11	14	8	9	11
Αναπάντητα	6	10	15	10	16	22	9	5	6	15	12	1
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
2° Από τα 100 άτομα που αυτοπροσδιορίζονται												
Πολύ ευνοϊκό	45	37	48	35	32	47	20	42	50	29	37	35
Μάλλον ευνοϊκό	52	60	40	62	61	47	42	28	23	33	35	32
Μάλλον δυσμενής	3		7		5	3	19	16	10	23	15	17
Πολύ δυσμενής	.	3	5	3	2	3	19	14	17	15	13	16
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

3. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και η μεταβαλλόμενη θέση των γυναικών

«Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (Κοινή Αγορά) μπορεί να έχει καλή επιρροή, κακή επιρροή ή καθόλου επιρροή στην ανάπτυξη της θέσης των γυναικών;»

Μόνο το 34 % του πληθυσμού της Κοινότητας στο σύνολό της θεωρεί ότι η ανάπτυξη της Κοινότητας μπορεί να έχει «καλή επιρροή» στην ανάπτυξη της θέσης των γυναικών. Το 4% είναι στα χειρότερα τους και το 62% δεν βλέπει κάποια σχέση μεταξύ των δύο ατόμων.

Υπάρχουν λίγες διαφορές μεταξύ των απαντήσεων των ανδρών και των γυναικών, με τη διαφορά ότι οι γυναίκες, και ιδίως οι ηλικιωμένες γυναίκες, είναι πολύ πιθανότερο να μην εκφράσουν τις απόψεις τους.

Το επίπεδο της εκπαίδευσης επηρεάζει τις μη απαντήσεις και επιμένει στις θετικές απαντήσεις, δηλαδή το γεγονός ότι η απάντηση που αντικατοπτρίζει ρητά τη μη αντίληψη οποιασδήποτε σχέσης μεταξύ των θεμάτων («καμία επιρροή καθόλου») τόσο σταθερή για τις τρεις βαθμίδες της εκπαίδευσης μας δείχνει ότι είναι η πιο διαδεδομένη στάση.

Βλέπε πίνακα 73.

Η επίδραση της ηλικίας είναι αρκετά χαμηλή μεταξύ των ανδρών. Οι δύο μάγοι που συγκρούονται για τη σχέση τους – αυτή της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και αυτή της θέσης των γυναικών – έχουν διάφορες επιπτώσεις: οι ηλικιωμένοι άνδρες αναμένουν συχνότερα ευνοϊκή επιρροή στο Ηνωμένο Βασίλειο και την Ιρλανδία, καθώς και στο Λουξεμβούργο. Ωστόσο, αυτό δεν συμβαίνει στο Βέλγιο, όπου, όπως είδαμε παραπάνω, η αδιαφορία είναι πολύ μεγάλη μεταξύ των ηλικιωμένων.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 73

Ο αναμενόμενος αντίκτυπος της ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στις αλλαγές της κατάστασης των γυναικών ανάλογα με το φύλο, το φύλο και το μορφωτικό επίπεδο

(Μαζί της Κοινότητας)

		Καλή επιρροή	Κακή επιρροή	Καμία απολύτως επιρροή	Αναπάντητα
Μαζί		34 %	4 %	37 %	25 %
Ανδρες		37	6	37	20
Εκ των	15 έως 24	35	5	39	21
οποίων:	ετών				
	25 έως 54	37	6	40	17
	ετών				
	55 ετών και	38	5	32	25
	άνω				
Γυναίκες		32	3	36	29
Εκ των	15 έως 24	34	3	39	24
οποίων:	ετών				
	25 έως 54	35	3	35	27
	ετών				
	55 ετών και	24	3	36	37
	άνω				
Επίπεδο εκπαίδευσης:					
	- χαμηλό	30	5	36	29
	- μέσος όρος	36	4	38	22
	- υψηλό	46	3	36	15

Προηγήθηκαν οι θετικές απαντήσεις, ακολουθούμενες από την Ιρλανδία και τη Γαλλία. Η Γερμανία, η Δανία και το Ηνωμένο Βασίλειο βρίσκονται στο τέλος του καταλόγου. Αυτό δείχνει ότι εκείνοι που αποδίδουν μεγάλη σημασία στο πρόβλημα της θέσης των γυναικών είναι πιθανότερο να αναμένουν επιρροή στην ανάπτυξη της Κοινότητας.¹ Επιπλέον, στη Δανία και το Ηνωμένο Βασίλειο, ένα υψηλότερο ποσοστό όσων αναμένουν επιρροή την περιγράφουν αρνητικά από ό,τι σε άλλες χώρες.

Βλέπε πίνακα 74.

Μεταξύ των γυναικών, η ηλικία είναι πιο εμφανής, εκτός από τη Δανία και το Ηνωμένο Βασίλειο, και οι απαντήσεις των ηλικιωμένων γυναικών στις περισσότερες χώρες αντικατοπτρίζουν λιγότερη προσοχή στο πρόβλημα της θέσης των γυναικών και λιγότερο ενδιαφέρον για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Η οδηγία είναι σχεδόν παντού προς την κατεύθυνση μιας απότομης μείωσης της μη απάντησης όταν μετακινείται από χαμηλό σε υψηλό επίπεδο, αλλά επηρεάζει την απάντηση της αβεβαιότητας (ή της αδιαφορίας) πολύ λιγότερο: ακόμη και σε ορισμένες χώρες (Λουξεμβούργο, Βέλγιο, Γαλλία, Κάτω Χώρες, Ηνωμένο Βασίλειο) τείνει να την αυξήσει, γεγονός που δείχνει πόσο αδύναμη είναι η αντιληπτή σχέση μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και του προβλήματος της θέσης των γυναικών. Ωστόσο, η επίδραση της εκπαίδευσης στη μετρημένη στάση είναι γενικά θετική, ιδίως στην Ιρλανδία και το Βέλγιο.

Βλέπε πίνακα 75.

1 Βλέπε πίνακα 1, σελίδα 9.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 74

Η αναμενόμενη επίδραση της εξέλιξης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στην εξέλιξη της κατάστασης των γυναικών

(Με πληρωμής)

	Περιμένετε μια επιρροή		Μην περιμένετε καμία απολύτως επιρροή	Αναπάντητα
	ευνοϊκά	δυσμενής		
Ιταλία	54 %	2 %	20 %	24 %
Ιρλανδία	51	6	30	13
Γαλλία	41	2	31	26
Βέλγιο/Βέλγιο	34	2	22	42
Λουξεμβούργο	34	6	28	32
Ολλανδία	31	4	27	38
Γερμανία	26	4	51	19
Ντάνμαρκ	21	9	36	34
Ηνωμένο Βασίλειο	19	9	47	25

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 75

Η ευνοϊκή επίδραση της ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στις μεταβολές της θέσης των γυναικών ανάλογα με το φύλο, το φύλο και το μορφωτικό επίπεδο

(Καλή ανταπόκριση επιρροής ανά χώρα)¹

		Άνδρες				Γυναίκες				Επίπεδο εκπαίδευσης		
		Σύνολο	-25	25/54	55+	Σύνολο	-25	25/54	55+	Χαμηλή	Λόγος ακυρώσεως	Υψηλή
Ιταλία	(54 %)	58 %	53 %	62 %	56 %	49 %	56 %	52 %	35 %	48 %	63 %	66 %
Ιρλανδία	(51 %)	52	43	55	55	49	56	50	43	39	57	68
Γαλλία	(41 %)	41	40	39	45	40	39	44	33	35	46	43
Βέλγιο	(34 %)	38	47	39	32	30	43	32	19	24	38	49
Λουξεμβούργο	(34 %)	30	11	33	36	36	32	44	26	33	39	28
Ολλανδία	(31 %)	36	27	41	32	26	28	29	18	25	38	41
Γερμανία	(26 %)	28	23	27	30	25	22	30	20	24	28	34
Ντάνμαρκ	(21 %)	23	21	22	21	20	16	23	20	17	29	25
Ηνωμένο Βασίλειο	(19 %)	22	12	21	27	17	18	17	17	18	20	28

1 Οι χώρες κατατάσσονται κατά φθίνουσα σειρά της αντίδρασης «καλής επιρροής».

Μέρος II

Επεξηγηματικό δοκίμιο για τη διαμόρφωση της στάσης απέναντι στη θέση των γυναικών

Εισαγωγή στη Μεθοδολογία

Η ανάγνωση του πρώτου μέρους έδειξε την πολυπλοκότητα του προβλήματος που μελετήθηκε: οι στάσεις ανδρών και γυναικών, που καθορίζονται τόσο από τα ατομικά χαρακτηριστικά των ερωτηθέντων (φύλο, ηλικία, εκπαίδευση κ.λπ.) όσο και από εκείνα της κοινωνίας στην οποία ανήκουν, είναι ενίοτε παρόμοιες και ενίοτε διαφορετικές· οι καθοριστικοί αυτοί παράγοντες αλληλεπιδρούν μεταξύ τους· οι απαντήσεις σε μια ερώτηση είναι οι ίδιες στατιστικά συνδεδεμένες με τις απαντήσεις σε μια άλλη, κ.λπ.

Σε μια προσπάθεια να εξηγηθεί ο τρόπος με τον οποίο διαμορφώνονται αυτές οι στάσεις, δηλαδή να μειωθεί η πολυπλοκότητα των δεδομένων που συλλέγονται σε μια όσο το δυνατόν απλούστερη ερμηνεία, μια απαραίτητη διαδρομή επιστημονικής έρευνας, έχουν πραγματοποιηθεί αρκετές αναλύσεις:

- *typologie* (ανάλυση ομαδοποίησης), σκοπός της οποίας είναι η ταξινόμηση και των 9500 ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα, τα οποία χαρακτηρίζονται από διάφορες μεταβλητές (τις απαντήσεις που δόθηκαν και τα χαρακτηριστικά που είναι γνωστά στην καθημία), σε περιορισμένο αριθμό ομάδων (ή «τύπων»), έτσι ώστε τα άτομα αυτά να είναι όσο το δυνατόν πιο «ομοειδή» εντός κάθε ομάδας και οι τύποι να διαφέρουν όσο το δυνατόν περισσότερο μεταξύ τους·

- αναλύσεις παραγόντων, σε επίπεδο κάθε χώρας, από τις απαντήσεις που δόθηκαν στις ερωτήσεις που σχετίζονται άμεσα με το θέμα μας, προκειμένου να καθοριστεί αν και σε ποιο βαθμό οι συσχετίσεις μεταξύ όλων αυτών των απαντήσεων, δύο έως δύο, είναι πιθανό να εξηγηθούν από έναν μικρό αριθμό «παραγόντων»·

- ένα πρωκτικό ονομάζεται «multiple Classification Analysis», το οποίο καθιστά δυνατή τη μέτρηση της επεξηγηματικής αξίας μιας σειράς μεταβλητών (φύλο, ηλικία, εκπαίδευση, εισόδημα κ.λπ.) και της σχετικής βαρύτητας σε καθέναν από τους «παραγόντες» που προσδιορίζονται για κάθε μεταβλητή σε σχέση με τις άλλες, λαμβανομένων υπόψη των μεταξύ τους σχέσεων.

Κάθε μία από αυτές τις μεθόδους θα μας επιτρέψει να εξαγάγουμε υποθέσεις, και ίσως συμπεράσματα, από τη μάζα των δεδομένων που συλλέγονται.

Θα ξεκινήσουμε με την τυπολογική ανάλυση.

II Τυπολογική ανάλυση της στάσης του κοινού απέναντι στη θέση των γυναικών¹

Η ανάλυση αυτή συνίστατο σε συνδυασμένη εξέταση των απαντήσεων στα ακόλουθα ερωτήματα:

- τη σημασία που αποδίδεται στο πρόβλημα της θέσης των γυναικών,
- κρίση για την ταχύτητα της αλλαγής,

τις πιθανότητες που έχουν οι γυναίκες, σε σύγκριση με τους άνδρες, να πετύχουν στη ζωή τους,

- περιοχές που αντιστοιχούν σε μειονεκτήματα ή διακρίσεις,
- η εικόνα της πολιτικής («ανθρώπινες υποθέσεις»)

εμπιστοσύνη σε έναν άνδρα ή μια γυναίκα ως πολιτικό εκπρόσωπο στο Κοινοβούλιο.

Το αποτέλεσμα της επεξεργασίας των απαντήσεων στα ερωτήματα αυτά αναφέρθηκε στη συνέχεια στις αποφάσεις που εκδόθηκαν σχετικά με τον μετριασμό των διαφορών μεταξύ των αντίστοιχων ρόλων των δύο φύλων· σχετικά με τις γυναίκες που ζητούν τον μετριασμό των διαφορών, σχετικά με τον ρόλο των γυναικών στην πολιτική και σχετικά με τα ατομικά χαρακτηριστικά των ερωτηθέντων.

1 Ανάλυση με επικεφαλής την H       RIFFAULT.

Από την ανάλυση αυτή προκύπτουν, με διαδοχικές μειώσεις, βαθμοί ανομοιογένειας, επτά ομάδες, οι οποίες μπορούν να μειωθούν σε πέντε βασικούς τύπους, οι οποίοι «εξηγούν» το 30,4 % των πληροφοριών που περιέχονται στις έξι ενεργές μεταβλητές:

1ος τύπος: των Ακτιβιστών της Αλλαγής

Η ομάδα αυτή αντιπροσωπεύει το 34% του συνόλου των ερωτηθέντων και αποτελείται από 45% άνδρες και 55% γυναίκες.

Αυτοί οι «στρατιωτικοί» πιστεύουν ότι η θέση των γυναικών στην κοινωνία αποτελεί σημαντικό ζήτημα, ότι η πλειονότητα των γυναικών επιθυμεί την αλλαγή και η πλειονότητα των ανδρών όχι, ότι οι γυναίκες έχουν δικίο να απαιτούν τον μετριασμό των διαφορών, ότι η αλλαγή δεν συμβαίνει αρκετά γρήγορα. Είναι απολύτως αντίθετοι στο να είναι η πολιτική υπόθεση των ανδρών και πιστεύουν ότι οι ρόλοι των ανδρών και των γυναικών θα πρέπει να είναι οι ίδιοι στην πολιτική. Επιπλέον, έχουν τόσο εμπιστοσύνη σε μια γυναίκα όσο και σε έναν άνδρα όσο και σε έναν εκπρόσωπο στο Κοινοβούλιο.

Στο πλαίσιο αυτού του τύπου, μπορούν να διακριθούν δύο υποομάδες:

ένας (IA), που αντιπροσωπεύει το 14 % του συνολικού εργατικού δυναμικού, με 43 % άνδρες και 57 % γυναίκες, πιστεύει ότι οι γυναίκες έχουν επί του παρόντος τις ίδιες πιθανότητες με τους άνδρες να επιτύχουν στη ζωή τους·

- η άλλη (IB), με το 20% του συνολικού εργατικού δυναμικού (46% άνδρες και 54% γυναίκες), θεωρεί ότι οι γυναίκες είναι λιγότερο πιθανές· η ομάδα αυτή είναι πολύ απασχολημένη με άτομα με υψηλό μορφωτικό επίπεδο που ανήκουν σε αστικές περιοχές.

Αυτές οι δύο ομάδες «ακτιβιστών της αλλαγής» ενδιαφέρονται περισσότερο γιατί πολιτικές συζητήσεις· το επίπεδο ικανοποίησής τους με «υλιστικά» στοιχεία (στέγαση, εισόδημα, βιοτικό επίπεδο, εργασία κ.λπ.) δεν διαφέρει πολύ από τον μέσο όρο, αλλά είναι λιγότερο ικανοποιημένοι από τον μέσο όρο των ερωτηθέντων με στοιχεία που αφορούν τη μορφή της κοινωνίας και τη λειτουργία της δημοκρατίας.

Εν ολίγοις, είναι πράγματι «ακτιβιστές της αλλαγής», υπό την ευρεία έννοια του όρου, ο οποίος περιλαμβάνει, ομολογουμένως, αλλά υπερβαίνει κατά πολύ αυτό που συνήθως αποκαλείται «φεμινίστριες». Είναι η μεγαλύτερη ομάδα σε αριθμό και αναμφισβήτητα σε επιρροή. Αποτελείται από ελαφρώς περισσότερες γυναίκες από τους άνδρες.

Τύπος 2: Οι αντίπαλοι της αλλαγής

Αυτή η δεύτερη ομάδα χαρακτηρίζεται, κατά την υποψία, ακριβώς με τον αντίθετο τρόπο. Αντιπροσωπεύει το 18% του συνολικού εργατικού δυναμικού, με σχεδόν τον ίδιο αριθμό γυναικών με τους άνδρες (53% άνδρες και 47% γυναίκες).

Αυτοί οι «αντίπαλοι» θεωρούν ότι το πρόβλημα δεν είναι σημαντικό και ότι οι γυναίκες έχουν τις ίδιες ευκαιρίες με τους άνδρες. Για αυτούς, οι γυναίκες θέλουν να αλλάξουν και κάνουν λάθος. Η πλειοψηφία των ανδρών είναι κατά της αλλαγής. Η αλλαγή προχωρά πολύ γρήγορα αυτή τη στιγμή.

Για την ομάδα αυτή, η πολιτική θα πρέπει να αφορά περισσότερο τους άνδρες· Και αν οι γυναίκες θέλουν να κάνουν κάτι γι' αυτό, θα ήταν καλύτερα αν ήταν σε διαφορετικό ρόλο. Σε κάθε περίπτωση, δεν τίθεται θέμα ψηφοφορίας για κανέναν άλλον εκτός από έναν άνθρωπο.

Όσοι σχηματίζουν αυτή την ομάδα αντιπάλων είναι μεγαλύτεροι από το μέσο όρο. Το επίπεδο εκπαίδευσής τους είναι χαμηλότερο και έχουν ελάχιστο ενδιαφέρον για την πολιτική.

3ος τύπος: οι Μέτριοι

Πρόκειται για μια ενδιάμεση ομάδα μεταξύ των δύο πρώτων: 18% του συνολικού εργατικού δυναμικού, με 48% άνδρες και 52% γυναίκες.

Αυτοί οι «μετριοπαθείς» τάσσονται υπέρ κάποιας αλλαγής, αλλά δεν είναι σαφείς και δεν είναι πολύ πολιτικοποιημένοι «ή αυτό είναι ένα μεγάλο πρόβλημα», «ναι, η πλειονότητα των γυναικών θέλουν αλλαγή και έχουν δίκιο». Αλλά οι άνδρες, ως επί το πλείστον, δεν θέλουν αλλαγή. Η πολιτική δεν είναι πάρα πολύ δουλειά των γυναικών και αν θέλουν να παίξουν ένα ρόλο σε αυτό, πρέπει σε κάθε περίπτωση να είναι ένας διαφορετικός ρόλος από αυτόν των ανδρών.

Το γεγονός ότι αυτή η ομάδα των «μετριοπαθών» έχει, στο ευρύ κοινό, την ίδια σημασία με αυτή των «αντιπάλων» (18 %) καταδεικνύει σαφώς τον ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει στην εξέλιξη της νομοθεσίας και των ηθών, ανάλογα με το αν θα κλίνει προς τη μία ή την άλλη πλευρά. Οι «στρατιωτικοί» θα πρέπει πιθανώς να αποφύγουν να τον χτυπήσουν, αν θέλουν να κερδίσουν την πλειοψηφία του κοινού για τον σκοπό τους.

Τύπος 4: το Adapted

Πρόκειται για μια μάλλον παραδοσιακή ομάδα, καλά προσαρμοσμένη στην τρέχουσα κατάσταση, η οποία, όπως είδαμε, διαφέρει επίσης από χώρα σε χώρα. Αντιπροσωπεύω το 21% του συνολικού εργατικού δυναμικού. Για τα μέλη του, το πρόβλημα των γυναικών δεν είναι σημαντικό και οι γυναίκες δεν είναι λιγότερο πιθανό να πετύχουν στη ζωή τους. Η βαθμολογία ικανοποίησής τους είναι σημαντικά υψηλότερη από τον μέσο όρο, όσον αφορά τη συνολική ικανοποίηση από τη ζωή, τα υλιστικά στοιχεία, την κοινωνία και τη λειτουργία της δημοκρατίας. Πιο συχνά από άλλους, λένε ότι είναι «πραγματικά ευτυχισμένοι».

Εντός αυτής της ομάδας, μπορούν να διακριθούν δύο υπο-γруппες, μεταξύ των οποίων οι αποχρώσεις είναι οι ακόλουθες:

- για ορισμένους (IVA), που αντιπροσωπεύουν το 11% του συνολικού εργατικού δυναμικού, με το 55% των ανδρών και το 45% των γυναικών, δεν φαίνεται να υπάρχει πρόβλημα, δεδομένου ότι όλοι συμφωνούν επί του παρόντος, τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες, να μειώσουν τις διαφορές μεταξύ των ρόλων, και έτσι έχουν τα πράγματα·

- για τους υπόλοιπους (IVB), το 10% του εργατικού δυναμικού, με 45% άνδρες και 55% γυναίκες, αυτό θα ήταν μάλλον ένα εσφαλμένο πρόβλημα: πρέπει να διατηρηθεί μια ορισμένη θηλυκότητα· η πλειονότητα των γυναικών δεν επιθυμεί την αλλαγή, και σίγουρα όχι η πλειονότητα των ανδρών· επιπλέον, οι γυναίκες που επιθυμούν να αλλάξουν την κοινωνία κατ' αυτόν τον τρόπο είναι εσφαλμένες· ωστόσο, για την εν λόγω υποομάδα, εάν οι γυναίκες επιθυμούν να διαδραματίσουν ρόλο στην πολιτική, πρέπει να διαδραματίζουν τον ίδιο ρόλο με έναν άνδρα.

Αυτό το είδος ικανοποιημένων και –για διάφορους λόγους– χωρίς προβλήματα προσαρμογών στο αντικείμενο ενδιαφέροντος είναι ιδιαίτερα σύνηθες στη Δανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και τις Κάτω Χώρες.

Τύπος 5: Η αδιάφορη και χρόνια γνήμη

Δεν υπάρχουν πολλά να πούμε για μια υπολειπόμενη ομάδα, η οποία αντιπροσωπεύει λίγο περισσότερο από το 8 % του συνολικού εργατικού δυναμικού, εκτός από το γεγονός ότι είναι η πιο «γυναικεία» ομάδα (57 % γυναίκες και 43 % άνδρες), η μεγαλύτερη, η λιγότερο μορφωμένη, με το υψηλότερο ποσοστό ανενεργών ατόμων.

Στον πίνακα 76 συνοψίζονται τα κύρια προσωπικά χαρακτηριστικά των απαντησάντων σε καθέναν από τους πέντε τύπους δεδομένων που υποβλήθηκαν σε επεξεργασία. Δείχνει σαφώς το κοινωνιολογικό προφίλ κάθε τύπου:

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

- λίγες διαφορές μεταξύ των δύο φύλων,
υψηλότερη ηλικία και χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης των αδιάφορων και των αντιπάλων,
- λίγες διαφορές μεταξύ των πόλεων και της υπαίθρου.

Ειδικό Ευρωβάρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 76

Οι πέντε τύποι στάσεων σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά των ερωτηθέντων

(Μαζί της Κοινότητας)¹

	Τύπου Ι «ακτιβιστές της αλλαγής» (33,7%)		Τύπος ΙΙ "Αντίθετοι" (18,2%)	Τύπος ΙΙΙ "οι μετριοπαθείς" (18,3%)	Τύπος ΙV «το προσαρμοσμένο» (20,9%)		Τύπος V "οι αδιάφοροι και άφρονες" (8,5%)
	TN (13,4)	ΕΦ (20,3%)			ΙVΑ (10,2)	ΙVΒ (10,7%)	
Άνδρες	43 %	46 %	53 %	48 %	55 %	45 %	43 %
Γυναίκες	57	54	47	52	45	55	57
Ηλικία:							
- 15 έως 24 ετών	22	25	12	16	19	16	10
- 25 έως 54 ετών	54	56	26	54	52	55	41
- 55 ετών και άνω	24	19	42	30	29	29	49
Οδηγίες:							
- χαμηλό	52	39	65	53	56	50	70
- μέσος όρος	31	36	25	33	29	30	21
- υψηλό	17	25	10	14	15	20	9
Τόπος:							
- χωριό	38	34	42	41	41	37	42
- μικρή πόλη	34	33	31	31	33	34	31
- μεγάλη πόλη	27	31	27	27	25	28	25
Δραστηριότητα:							
- περιουσιακά στοιχεία	50	55	46	52	56	50	35
- μη ενεργός	50	45	54	48	44	50	65
Δημόσια διοίκηση:							
- παντρεμένος	65	65	67	67	70	70	61
- χήροι	7	5	12	8	7	8	17
- εργένηδες	23	26	18	22	20	18	18
- Άλλα	4	4	3	3	3	4	3

1 Τα ποσοστά σε παρενθέσεις κάτω από κάθε κεφαλή στήλης αντιστοιχούν στο βάρος του τύπου στο συνολικό δείγμα. Ορισμένα σύνολα μπορεί να είναι μικρότερα από 100%, καθώς δεν υπολογίζονται οι μη απαντήσεις.

Ακόμη πιο ενδιαφέρουσα είναι η κατανομή ανά χώρα των ατόμων που ανήκουν σε καθέναν από τους πέντε τύπους. (Πίνακας 77).

Οι «ακτιβιστές της αλλαγής» είναι ιδιαίτερα πολυάριθμοι στην Ιρλανδία (46 %), την Ιταλία (39 %) και τη Γαλλία (38 %).

Οι «αντίπαλοι», οι οποίοι είναι πολύ λίγοι στη Δανία (10%), αντιπροσωπεύουν το 16 έως 23 % στις άλλες χώρες.

Οι «μετριοπαθείς» αποτελούν ίσως μια εφεδρεία «στρατιωτικών» στη Γαλλία και το Λουξεμβούργο.

Υπάρχουν περισσότερα «προσαρμοσμένα» και «αδιάφορα» από ό,τι αλλού στη Δανία, τις Κάτω Χώρες και τη Μεγάλη Βρετανία.

Στο Βέλγιο και τη Γερμανία, δεν φαίνεται να υπάρχει ακόμη τίποτα μεταξύ «μετριοπαθών» και «αντιπάλων».

Τέλος, ο πίνακας 78 δίνει, για κάθε είδος, τα ποσοστά ή τις βαθμολογίες που αντιστοιχούν σε μερικές ερωτήσεις, η σημασία των οποίων θα καταδειχθεί σε μεταγενέστερες αναλύσεις. Μια απλή ματιά στην κατάσταση των γυναικών δείχνει πώς οι «ακτιβίστριες της αλλαγής» και οι «προσαρμοσμένες θέσεις εργασίας» αντιτίθενται η μία στην άλλη στις κοινωνίες μας.

Το δεύτερο μέρος θα αποσαφηνίσει ειδικότερα το σημείο αυτό, ακολουθώντας άλλες μεθόδους ανάλυσης.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Τσαπαυαριθ. 77

Τα πέντε είδη στάσεων ανά χώρα

(από 100 απαντήσαντες σε κάθε χώρα)

	Τύπος Ι «ακτιβιστές για αλλαγή» (33,7%)		"Αντίπαλοι" τύπου II (18,2%)	Τύπος III «μετριοπαθείς» (18,3%)	Τύπος IV «το προσαρμοσμένο» (20,9%)		Τύπος V "οι αδιάφοροι και άφρονες" (8,5%)
	TN (13,4 %)	ΕΦ (20,3%)			IVA (10,2%)	IVB (10,7%)	
Βέλγιο/ Βέλγιο	13 %	15 %	21 %	24 %	10 %	6 %	11 %
Ντάνμαρκ	13	21	10	7	14	21	14
Γερμανία	14	19	23	24	9	7	4
Γαλλία	17	21	16	27	7	8	4
Ιρλανδία	16	30	16	19	7	8	4
Ιταλία	21	18	22	20	8	7	4
Λουξεμβούρ γο	10	18	18	27	11	7	9
Ολλανδία	8	20	18	12	16	12	14
Μεγάλη Βρετανία	10	20	19	9	12	17	13
(Βόρεια Ιρλανδία)	(11)	(24)	(18)	(13)	(17)	(11)	(6)

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 78

Μερικές χαρακτηριστικές απαντήσεις που αντιστοιχούν στους πέντε τύπους στάσεων

(Μαζί της Κοινότητας)¹

	Τύπος I «ακτιβιστές για αλλαγή» (33,7%)		"Αντίπαλοι" τύπου II (18,2%)	Τύπος III «μετριοπαθείς» (18,3%)	Τύπος IV "προσαρμοσμένος" (20,9%)		Τύπος V "οι αδιάφοροι και άφρονες" (8,5%)
	TN (13,4 %)	ΕΦ (20,3%)			IVA (10,2%)	IVB (10,7%)	
Βαθμολογία της σημασίας του προβλήματος της θέσης των γυναικών	7,09	7,14	4,09	6,66	3,86	3,76	3,69
Οι γυναίκες είναι λιγότερο πιθανό	4 %	98 %	18 %	47 %	5 %	18 %	10 %
Οι αλλαγές δεν είναι αρκετά γρήγορες	52 %	53 %	7 %	26 %	4 %	7 %	6 %
Η πολιτική δεν πρέπει να είναι περισσότερο για τους άνδρες	85 %	90 %	17 %	15 %	44 %	46 %	25 %
Βαθμολογία ικανοποίησης:							
Η ζωή που ζούμε	7,38	7,43	7,27	7,34	7,76	7,83	7,37
- η μορφή της εταιρείας	5,27	5,04	5,43	5,65	5,9	5,45	5,75
Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ Σ	4,9	4,78	5,08	5,34	5,65	5,19	5,41
Λένε "πραγματικά ευτυχισμένοι"	22 %	22 %	20 %	20 %	30 %	30 %	21 %

1 Μη σταθμισμένο σύνολο εθνικών δειγμάτων.

III Ανάλυση παραγόντων και πολυκριτηριακή ανάλυση των αποκρίσεων¹

Για να γίνει μια επισκόπηση των απαντήσεων κάθε συμμετέχοντος στις 22 ερωτήσεις σχετικά με την κατάσταση των γυναικών, διενεργήθηκαν αναλύσεις παραγόντων χωριστά για κάθε χώρα.²

Η εξέταση των αποτελεσμάτων έδειξε μια εντυπωσιακή ομοιότητα μεταξύ των μοτίβων ανταπόκρισης μεταξύ των χωρών. Σε κάθε εθνική οικονομία εμφανίζονται τρεις ομάδες στάσεων. Οι ομάδες (clusters) αντικατοπτρίζουν το γεγονός ότι οι άνθρωποι που απαντούν σε μια συγκεκριμένη ερώτηση με τη μία ή την άλλη έννοια έχουν μεγάλη πιθανότητα να δώσουν παρόμοια απάντηση σε κάθε μία από τις άλλες ερωτήσεις στην ίδια ομάδα και αντίστροφα.

Δεδομένης αυτής της ομοιότητας στα πρότυπα συμπεριφοράς μεταξύ των εννέα χωρών, η ανάλυση θα παρουσιαστεί για την Κοινότητα στο σύνολό της.

1 Αυτό το κεφάλαιο περιλαμβάνει σε μεγάλο βαθμό τις αναλύσεις που διεξήχθησαν από τους καθηγητές Margaret και Ronald INGLEHART (Πανεπιστήμιο του Μίσιγκαν).

2 Η τεχνική που χρησιμοποιείται εδώ είναι η τεχνική «varimax rotation».

Η κατάσταση των γυναικών στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα: τρεις διαμορφώσεις στάσης
(Ανάλυση των συντελεστών των συνολικών εθνικών δειγμάτων)

Δεσπόζων
παράγοντας

I. Αντίληψη των διακρίσεων:

Θαλέγατε ότι η τρέχουσα κατάσταση των γυναικών γύρω σας, σε σύγκριση με εκείνη των ανδρών, είναι μάλλον καλύτερη (...) όσον αφορά...;

Ευκαιρίες για προώθηση	0,71
...ο μισθός	0,67
Η ευκαιρία να βρεις δουλειά	0,66
... εργασιακή ασφάλεια	0,65
... επαγγελματική κατάρτιση	0,63
Την ευκαιρία να σπουδάσουν	0,53
... συνθήκες εργασίας	0,52

Είναι οι γυναίκες τόσο πιθανό όσο και οι άνδρες να πετύχουν στη ζωή τους; 0,64

II. Στήριξη ή αντίθεση στους κοινωνικούς μετασχηματισμούς σε σχέση με τον ρόλο των γυναικών

Πιστεύετε ότι οι γυναίκες πρέπει να παίζουν τον ίδιο ρόλο με τους άνδρες στην πολιτική; 0,71

- «Συμφωνείτε ότι η πολιτική θα πρέπει να είναι περισσότερο θέμα των ανδρών (...);» 0,68

Μήπως τα πράγματα (...)αλλάζουν πολύ γρήγορα, όχι αρκετά γρήγορα ή απλά σωστά; 0,54

«Θα θεωρούσατε φυσιολογικό ή όχι για μια γυναίκα να βγαίνει έξω χωρίς τον σύζυγό της το βράδυ για να παραστεί σε μια συνάντηση;» 0,51

Τα πράγματα αλλάζουν με τον σωστό ή με τον λάθος τρόπο; 0,45

Κατά τη γνώμη σας, υπάρχει πρόβλημα για τις γυναίκες ή όχι; Πόσο σημαντικό είναι αυτό το πρόβλημα; 0,42

«Θα θεωρούσατε φυσιολογικό ή όχι για μια γυναίκα να ενθαρρύνει τον σύζυγό της να αλλάξει θέση εργασίας επειδή της προσφέρεται καλύτερη κατάσταση σε άλλη περιοχή;» 0,34

«Θα θεωρούσατε φυσιολογικό για τους γονείς να αποφασίζουν να πληρώνουν την κόρη τους για την εκπαίδευσή της εάν τα πήγαινε καλύτερα στο σχολείο από ό,τι το αγόρι;» 0,33

III. Ικανοποίηση ή δυσαρέσκεια;

«Πόσο ικανοποιημένοι είστε από τη μορφή της κοινωνίας στην οποία ζούμε;» 0,67

«Συνολικά, είστε πολύ ικανοποιημένος (...) με τη ζωή που ζείτε αυτή τη στιγμή;» 0,65

Τα πράγματα αλλάζουν με τον σωστό ή με τον λάθος τρόπο; 0,44

«Θεωρείτε ότι η ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (...) μπορεί να επηρεάσει σημαντικά (...) την ανάπτυξη της θέσης των γυναικών;» 0,43

Η πρώτη από τις τρεις ομάδες εκφράζει τον βαθμό στον οποίο οι γυναίκες θεωρούνται ως ή λιγότερο πιθανό να υπάρχουν από τους άνδρες. Αντικατοπτρίζω την τάση ορισμένων να θεωρούν ότι οι γυναίκες έχουν ίσες ευκαιρίες σε κάθε έναν από τους τομείς που αναφέρονται, ενώ άλλοι πιστεύουν σταθερά ότι είναι λιγότερο πιθανό.

Το στοιχείο με τη μεγαλύτερη βαρύτητα σε αυτόν τον αστερισμό απαντήσεων είναι οι «ευκαιρίες προώθησης». Αυτός φαίνεται να είναι ο πιο ευαίσθητος δείκτης της αντίληψης των ίσων ευκαιριών μεταξύ γυναικών και ανδρών.

Ο «μισθός» και η «ευκαιρία εύρεσης εργασίας» είναι επίσης σχετικά καλοί δείκτες. Τα άλλα δύο θέματα - «ευκαιρία για μελέτη» και «συνθήκες εργασίας» - τείνουν να είναι λιγότερο στενά συνδεδεμένα με άλλα. Πράγματι, είναι πιθανό κάποιος να πιστεύει ότι οι γυναίκες έχουν τις ίδιες ευκαιρίες με τους άνδρες όσον αφορά τις συνθήκες εργασίας ή την εκπαίδευση, αλλά είναι της γνώμης ότι, συνολικά, οι γυναίκες είναι λιγότερο πιθανές από τους άνδρες.

Το δεύτερο έγγραφο εκφράζει μια ευνοϊκή ή δυσμενή στάση απέναντι στις κοινωνικές αλλαγές που σχετίζονται με τη θέση των γυναικών. Η διάσταση αυτή καλύπτει μεγάλο αριθμό αλλαγών, αλλά είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι ένας από τους πιο ευαίσθητους δείκτες μας αφορά τον πολιτικό ρόλο των γυναικών.

Η τρίτη ομάδα εξέφρασε ικανοποίηση ή δυσαρέσκεια για τη μορφή της κοινωνίας και τον τρόπο ζωής σε σχέση με την κατάσταση των γυναικών και τις σχετικές αλλαγές στην κοινωνία. Μια ορισμένη στάση αισιοδοξίας ή απαισιοδοξίας απέναντι στην κοινωνική αλλαγή εκφράζεται επίσης από αυτή τη διάσταση.

Αυτή η ανάλυση παραγόντων μας επιτρέπει να πάρουμε, από μια νέα προοπτική, όλα τα αποτελέσματα που εξετάστηκαν προηγουμένως στην πρώτη ανάγνωση.

1. Υπέρ ή κατά της κοινωνικής αλλαγής

Μπορεί να δημιουργηθεί ένας δείκτης υποστήριξης ή αντίθεσης στους κοινωνικούς μετασχηματισμούς που σχετίζονται με τον ρόλο των γυναικών, ο οποίος θα συνδυάζει απαντήσεις στα δύο σημαντικότερα ζητήματα: Τα πράγματα αλλάζουν πολύ γρήγορα; και «συμφωνείτε ότι η πολιτική θα πρέπει να αφορά περισσότερο τους άνδρες;»¹

Ο δείκτης αυτός μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εξαρτημένη μεταβλητή σε μια σειρά αναλύσεων πολλαπλών κριτηρίων, στις οποίες μετράται η σχέση με συγκεκριμένες μεταβλητές ταυτοποίησης (φύλο, ηλικία, εκπαίδευση, εισόδημα κ.λπ.), λαμβάνοντας υπόψη τις αλληλεξαρτήσεις μεταξύ αυτών των μεταβλητών: π.χ. μεταξύ φύλου και ηλικίας, μεταξύ φύλου, ηλικίας και εισοδήματος κ.λπ.²

Ο πίνακας ci- μετά δείχνει τη σχετική σημασία δέκα μεταβλητών προσδιορισμού στην εξήγηση, για να το θέσω διαφορετικά, της διάστασης που μελετήθηκε σε κάθε μία από τις χώρες της Κοινότητας.

1 Αυτά τα δύο στοιχεία είναι μεταξύ των τριών που είναι κυρίαρχοι παράγοντες στη μετρούμενη διάσταση (δεύτερη ομάδα). Το θέμα «ίδιος ρόλος στην πολιτική» δεν επελέγη για δύο λόγους: πρώτον, εμφανίστηκε αμέσως, στο ερωτηματολόγιο, μετά το σημείο «πολιτική για τις ανθρώπινες υποθέσεις» και υπήρχαν λόγοι φόβου μόλυνσεως· δεύτερον, είναι διφορούμενο, διότι ένας πεισματούργος παραδοσιακός και ένας εσκεμμένος υποστηρικτής της «απελευθέρωσης» των γυναικών μπορεί αμφότεροι να αισθάνονται, για διαφορετικούς λόγους, ότι οι γυναίκες και οι άνδρες θα πρέπει να διαδραματίζουν διαφορετικούς ρόλους στην πολιτική.

2 Το σύστημα που χρησιμοποιείται είναι η Ανάλυση Πολλαπλής Ταξινόμησης (Multiple Classification Analysis - MCA).

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 80

Στήριξη των κοινωνικών μετασχηματισμών που σχετίζονται με την κατάσταση των γυναικών στις χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σύμφωνα με δέκα μεταβλητές ταυτοποίησης

(Εύρος κατάταξης σύμφωνα με τη διακύμανση που εξηγείται από κάθε προγνωστικό παράγοντα, λαμβάνοντας υπόψη τις επιπτώσεις άλλων προγνωστικών παραγόντων)

	Danmark 4.27 (x)	Ιρλανδία 4.24	Ηνωμένο Βασίλειο 4.16	Γαλλία 4.12	Γερμανία 3.88	Ιταλία 3.78	Ολλανδία 3.76	Βέλγιο 3.48	Λουξεμβούργο 3.42
1. Ηλικία του αναιρεσίβλητου	1	3	2	1	7	7	2	1	4
2. Προτίμηση για ένα κόμμα	2	7	3	3	1	1	3	4	5
3. Οικογενειακό εισόδημα	3	2	1	2	5	3	4	7	2
4. Περιφέρεια	10	1	10	6	6	5	1	2	1
5. Αριθμός ατόμων στο νοικοκυριό	4	6	5	4	4	2	5	8	6
6. Επίπεδο εκπαίδευσης	7	8	4	5	9	4	7	3	8
7. Κατοικία σε πόλη/χώρα	6	5	6	8	2	8	8	5	7
8. Φύλο του απαντώντος	5	4	8	9	3	10	10	10	9
9. Επάγγελμα του επικεφαλής του νοικοκυριού	9	9	7	7	8	6	6	6	3
10. Οικογενειακή κατάσταση	8	10	9	10	10	9	9	9	10

(x) Ο αριθμός κάτω από το όνομα κάθε χώρας δείχνει τη μέση βαθμολογία για τον δείκτη στήριξης: μέγιστο 6, ελάχιστο 1, κεντρικό σημείο 3,5.

Παντού, οι ισχυρότεροι προγνωστικοί παράγοντες υποστήριξης του κινήματος μετασχηματισμού των γυναικών είναι η ηλικία, η προτίμηση για ένα πολιτικό κόμμα, το οικογενειακό εισόδημα και η περιοχή στην οποία ζει ο ερωτώμενος. Κάθε μία από αυτές τις μεταβλητές δείχνει μια σημαντική σχέση με τη στάση κάθε ερωτώμενου στις περισσότερες χώρες. Οι περισσότερες από τις άλλες έξι μεταβλητές έχουν μόνο μικρές ή στατιστικά ασήμαντες επιδράσεις.

Ας τα δούμε ένα προς ένα.

1) Ηλικία

Όπως προαναφέρθηκε, το καθεστώς και ο ρόλος των γυναικών θεωρείται ότι μεταβάλλονται. Αυτό δεν συνέβη τα τελευταία χρόνια. Σε όλες τις χώρες της Κοινότητας, τα άτομα ορισμένων ηλικιακών ομάδων γεννήθηκαν πριν από τη χορήγηση στις γυναίκες ορισμένων θεμελιωδών χαρακτηριστικών της ιθαγένειας, όπως το δικαίωμα του εκλέγειν. Μπορεί να αναμένεται ότι οι άνθρωποι των οποίων οι αντιλήψεις και οι στάσεις διαμορφώθηκαν σε μια εποχή που ο ρόλος των γυναικών ήταν ακόμα περιορισμένος θα θεωρούσαν τέτοιους περιορισμούς σχετικά φυσιικούς και ανεκτούς, σε σύγκριση με πιο απομακρυσμένες ομάδες.

Τα στοιχεία επιβεβαιώνουν αυτή την υπόθεση. Οι νέοι είναι συχνότερα υπέρ της αλλαγής απ' ό,τι οι ηλικιωμένοι. Οφείλεται σε μεταβαλλόμενες ιστορικές συνθήκες ή σε κάτι εγγενές στην ευευστία; Τα δεδομένα δείχνουν ότι η πρώτη υπόθεση είναι η σωστή. Η έκταση της αλλαγής στάσης ήταν πολύ μεγαλύτερη μεταξύ των γυναικών απ' ό,τι μεταξύ των ανδρών.

Για την πρώτη από τις δύο ερωτήσεις που επιλέχθηκαν ως δείκτης, υπάρχει διαφορά 12 βαθμών μεταξύ των ανδρών και 21 βαθμών μεταξύ των γυναικών, για τις ακραίες ηλικιακές ομάδες.

Όσον αφορά το δεύτερο ερώτημα, οι διαφορές είναι αντιστοίχως 15 και 28 μονάδες.

Στην ηλικιακή ομάδα άνω των 65 ετών, οι γυναίκες είναι ελαφρώς πιο «συντηρητικές» από τους άνδρες στις απαντήσεις τους σε κάθε μία από τις δύο ερωτήσεις. Στην ομάδα νηστείας, η στάση απέναντι στην αλλαγή είναι πολύ πιο συχνή.

Αυτή η δομή εξηγεί γιατί οι διαφορές μεταξύ των φύλων είναι τόσο χαμηλές κατά τη σύγκριση γυναικών και ανδρών ανεξάρτητα από την ηλικία: Ο σχετικός «συντηρητισμός» των ηλικιωμένων γυναικών, μπαίνοντας σε έναν μέσο υπολογισμό με την αντίθετη τάση των ηλικιωμένων γυναικών, έχει ως αποτέλεσμα την ελαχιστοποίηση των διαφορών.

Είναι απαραίτητο να αποδοθεί αυτή η αλληλεπίδραση μεταξύ ηλικίας και φύλου αποκλειστικά στις επιπτώσεις του κύκλου ζωής. φαίνεται πιο εύλογο να συναχθεί το συμπέρασμα ότι υπήρξαν σημαντικές αλλαγές στις αντιλήψεις για τους αντίστοιχους ρόλους και των δύο φύλων, οι οποίες είχαν ιδιαίτερα ισχυρό αντίκτυπο στην πλέον θιγόμενη ομάδα: γυναίκες.

(Βλέπε πίνακα 81)

Πίνακας 81

Στάση απέναντι στους κοινωνικούς μετασχηματισμούς όσον αφορά την κατάσταση των γυναικών ανάλογα με το φύλο

(Αποτελέσματα για την Κοινότητα, εξαιρουμένων των μη απαντήσεων)

1. Λαμβάνοντας υπόψη ότι, όσον αφορά τη θέση των γυναικών στην κοινωνία, τα πράγματα δεν αλλάζουν αρκετά γρήγορα:

Ηλικία	Άνδρες	Γυναίκες
15-24 ετών	33 %	40 %
25-34	33	38
35-44	27	32
45-54	25	27
55-64	22	26
65 ετών και άνω	21	19
Διαφορά μεταξύ ακραίων ομάδων	-12	-21

2. Δεν συμφωνείτε ότι «η πολιτική πρέπει να είναι περισσότερο υπόθεση των ανδρών»:

Ηλικία	Άνδρες	Γυναίκες
15-24 ετών	33 %	40 %
25-34	33	38
35-44	27	32
45-54	25	27
55-64	22	26
65 ετών και άνω	21	19
Διαφορά μεταξύ ακραίων ομάδων	-15	-28

Ένα πρόσθετο επιχείρημα υπέρ αυτού του συμπεράσματος σχετικά με την επίδραση της επίδρασης των γενεών μπορεί να αντληθεί από την ανάλυση της σχέσης μεταξύ των στάσεων και της ηλικίας σε κάθε μία από τις χώρες.

Στις διάφορες χώρες, οι γυναίκες είχαν το δικαίωμα να ψηφίζουν σε πολύ διαφορετικές ημερομηνίες. Ως εκ τούτου, οι χώρες μπορούν να κατηγοριοποιηθούν εν συντομία σε δύο ομάδες: εκείνες στις οποίες οι γυναίκες απέκτησαν το δικαίωμα ψήφου νωρίς, δηλαδή πριν ή αμέσως μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, και εκείνες στις οποίες το δικαίωμα αποκτήθηκε αργά, με μια γενιά καθυστέρησης, δηλαδή μετά το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Η Γερμανία είναι μια ενδιάμεση περίπτωση, δεδομένου ότι οι γυναίκες απέκτησαν το δικαίωμα να ψηφίζουν εκεί σχετικά νωρίς, αλλά αυτό το δικαίωμα, όπως όλες οι πολιτικές ελευθερίες, ανεστάλη υπό το ναζισμό.

Ενώ οι διαφορές στις στάσεις μεταξύ των νέων και των ηλικιωμένων επηρεάζονται από ιστορικούς μετασχηματισμούς, σχετικά μακροχρόνιες διαφορές μεταξύ των ηλικιακών ομάδων μπορούν να αναμένονται σε χώρες όπου τα δικαιώματα ψήφου χορηγήθηκαν νωρίτερα και σχετικά πρόσφατες διαφορές σε χώρες όπου τα δικαιώματα ψήφου χορηγήθηκαν πιο πρόσφατα.

Η υπόθεση αυτή επιβεβαιώνεται: σε καθεμία από τις πέντε «πρώιμες» χώρες η μεγαλύτερη διαφορά είναι μεταξύ της δεύτερης και της τρίτης ηλικιακής ομάδας· σε καθεμία από τις τρεις χώρες «με καθυστέρηση», παρατηρείται μεταξύ της πρώτης και της δεύτερης ηλικιακής ομάδας· Η Γερμανία είναι σαφώς συνδεόμενη

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

με τη δεύτερη ομάδα χωρών. Οι διαφορετικές απαντήσεις μεταξύ νεότερων και ηλικιωμένων πιθανώς αντικατοπτρίζουν τις ιστορικές επιρροές που υπέστη ο ένας τον άλλον ως έφηβοι.

Πίνακας 82

Διαφωνούν με την άποψη ότι «η πολιτική θα πρέπει να είναι περισσότερο υπόθεση των ανδρών», ανάλογα με την κατάσταση της χώρας¹

Ηλικιακές ομάδες			Η εποχή που οι γυναίκες είχαν δικαίωμα ψήφου							
Ηλικία 1975	Μέση ηλικία	Έτος 18 ²	Αρχαία (1915 - 1919)				Πρώην με διακοπή	Πρόσφατα (1944 - 1949)		
			Νταν.	Νεντ.	Γ.Β.	Ιρλανδία	Deutsch.	Ο κ.	Αυτό είναι.	Μπελγκ.
15-39	27	1966	85 %	65 %	75 %	75 %	61 %	77 %	73 %	57 %
40-65	52	1941	82	57	73	69	45	60	57	42
66-96	72	192]	69	47	68	54	40	59	55	30

1 Εξαιρείται η μη απάντηση. Χωρίς το Λουξεμβούργο και τη Βόρεια Ιρλανδία.

2 Η ηλικία των 18 ετών θεωρείται εδώ η ηλικία κατά την οποία τελειώνει η κοινωνικοποίηση του προ-ενηλίκου.

2) Πολιτική προτίμηση

Ο πολιτικός προσανατολισμός αποτελεί επίσης σημαντικό προγνωστικό παράγοντα της στάσης απέναντι στη μεταβαλλόμενη θέση των γυναικών.

Ως πρώτη προσέγγιση, μπορούμε να πούμε ότι οι άνθρωποι που είναι αριστεροί τείνουν να υποστηρίζουν περισσότερο τη συμμετοχή των γυναικών από εκείνους που είναι δεξιοί. Αλλά υπάρχουν εξαιρέσεις. Στη Βρετανία, για παράδειγμα, φαίνεται ότι οι ψηφοφόροι του Εργατικού Κόμματος είναι σχετικά λιγότερο ευνοϊκοί· στη Γαλλία, οι κομμουνιστές είναι λιγότερο ευνοϊκοί από τους άλλους, με εξαίρεση τους AullistGs και τους ανεξάρτητους Ρεπουμπλικάνους· Στο Βέλγιο, οι Σοσιαλιστές βρίσκονται πολύ πίσω από τους Φιλελεύθερους και τους ψηφοφόρους των περιφερειακών κομμάτων.

Παρά τις ανωμαλίες αυτές, οι οποίες θα πρέπει επίσης να επαληθευτούν σε μεγαλύτερα δείγματα, υπάρχει μια τάση στα αριστερά εκλογικά σώματα να ευνοούν την ισότιμη συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική.

Πίνακας 83

Διαφωνία με την άποψη ότι «η πολιτική θα πρέπει να είναι περισσότερο θέμα των ανδρών», δεδομένης της πολιτικής προτίμησης και της χώρας¹

Γερμανία		Ιρλανδία		Μεγάλη Βρετανία		Γαλλία	
ΕΕΠ	61 % (347)	Εργασία	70 % (148)	Φιλελεύθεροι	78 % (94)	PSU και άκρα αριστερά	85 % (26)
FDPV	57 (105)	Η Φιάνα απέτυχε	70 (369)	Κονσερβατιβέ	78 (393)	Σοσιαλιστικό Κόμμα	75 (325)
CDU/CSU	42 (416)	Φάιν Γκέιλ	69 (209)	Νατλονάλστ	69 (26)	Ο αριστερός Ραντ.	75 (20)
				Εργασία	66 (324)	Μεταρρυθμιστ ές	72 (72)
						Κομμουνιστικ ό Κόμμα	67 (107)
						U.D.R.	64 (112)
						Republ. indér. (Δημοκρατία της Ινδίας).	58 (163)
Ολλανδία		Ντάνμαρκ		Βέλγιο/Βέλγιο		Ιταλία	
Δημ. '66, DS-70	100 % (8)	Venstre Socialiste	90 % (19)	PVV (Liberalen)	68 % (59)	EKE	80 % (153)
PPR, PSP	88 (42)	Ο λαός των Σοσιαλιστών.	88 (42)	FDF/RW	63 (40)	ΣΠΙ	80 (25)
CPN	69 (16)	Βενστρέ	85 (181)	Βολκσούνι	59 (73)	PSDI	469 (45)
ΔΚΝΑ	65 (150)	Fremskridstspartiet	82 (146)	ΕΠΑ (Κοινωνίες-Χρ.)	52 (85)	ΠΑΤ	67 (141)
PvdA	60 (289)	Ο κόσμος του Κρίστελγκτ.	80 (44)	BSP (Socialisten) (στα Αγγλικά)	49 (99)	ΠΕΕ	67 (ΤΠ)
APP	60 (57)	Σοσιαλδημοκρατία	79 (248)	PSB (Σοσιαλιστές)	45 (146)	MSI/Destra Naz.	58 (45)
ISGP, BP, GPV, RKPN	52 (23)	Ράντικαλε	79 (53)	CVP (Χριστιανοί)	45 (282)	ΣΡ	57 (291)
KVP	48 (159)	Συντηρητικό	72 (46)	PLP (φιλελεύθερο)	33 (30)		
Τσου	44 (52)	Κομμουνιστερ	71 (17)				

¹ Δεν αποκλείονται απαντήσεις. Χωρίς το Λουξεμβούργο ή τη Βόρεια Ιρλανδία. Τα αριθμητικά στοιχεία εντός παρενθέσεων αντιστοιχούν στον αριθμό των απαντησάντων. Τα ποσοστά που υπολογίζονται σε λιγότερες από 30 απαντήσεις δεν μπορούν να θεωρηθούν σημαντικά.

3) Εισόδημα

Το οικογενειακό εισόδημα είναι, μαζί με την περιοχή, ένας από τους δύο άλλους σημαντικούς παράγοντες πρόβλεψης της στάσης απέναντι στην πολιτική συμμετοχή των γυναικών.

Σε γενικές γραμμές, τα άτομα με υψηλά εισοδήματα είναι τα πιο ευνοϊκά. Αυτό το εύρημα μπορεί να αποτελέσει έκπληξη, μετά από αυτό που μόλις κάναμε όσον αφορά τον πολιτικό προσανατολισμό. Η εξήγηση αυτής της φαινομενικής αντίφασης θα πρέπει αναμφίβολα να αναζητηθεί στη διαδικασία αλλαγής των συστημάτων αξιών, στο πλαίσιο της οποίας ορισμένοι από τους πλουσιότερους κύκλους στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης τείνουν να επικεντρώνονται σε «μετα-Ριαλιστικές» αξίες, δίνοντας προτεραιότητα ιδίως σε μια λιγότερο ιεραρχική, πιο ισότιμη κοινωνία.¹ Επειδή η ισότητα των φύλων αποτελεί συστατικό στοιχείο του μετα-υλικού συστήματος αξιών, τα αποτελέσματα σχετικά με τον αριστερό προσανατολισμό και το υψηλό εισόδημα μπορεί να αντικατοπτρίζουν την ίδια διαδικασία πολιτιστικής αλλαγής.

1 Βλ. Ronald INGLEHART, "The Silent Revolution in Europe", American Political Science Review, Δεκέμβριος 1971.

Πίνακας 84

Διαφωνούν με τη γνώμη «Η πολιτική θα πρέπει να είναι περισσότερο ανδρική επιχείρηση» ανάλογα με το οικογενειακό εισόδημα και τη χώρα¹

Ντάνμαρκ		Μεγάλη Βρετανία		Ιρλανδία		Γαλλία	
-20.000.Kr	71 % (55)	- L 79	63 % (105)	L 40	50 % (30)»	-->FF 800	42 % (43)
20 - 30.000	82 (67)	80 - 159	77 (162)	40 - 79	60 (133)	800 - 1250	53 (53)
30 - 40.000	85 (46)	160 - 239	73 (221)	80 — 159	72 (258)	1250 - 1750	59 (85)
40 - 50.000	71 (49)	240 - 319	77 (150)	160 — 239	72 (217)	1750 - 2500	67 (162)
50 - 60.000	83 (77)	320 - 399	83 (83)	240 - 319	84 (102)	2500 - 4000	73 (242)
60 - 80.000	77 (123)	400+	88 (76)	320 - 399	76 (45)	4000 — 6500	78 (160)
80 - 100.000	87 (108)			400+	71 (34)	6500+	78 (71)
100 — 150 000	87 (160)						
150.000 +	95 (59)						

Ιταλία		Ολλανδία		Γερμανία		Βέλγιο/Βέλγιο	
-70.000 Lit.	54 % (41)	Χφλ. 9000	56 % (43)	-DM 750	27 % (45)	-FB 8000	32 % (66)
70 - 120.000	54 (79)	9 - 12.000	57 (67)	750 - 1000	51 (88)	8 - 16.000	38 (203)
120 - 180.000	60 (161)	12 - 15.000	56 (82)	1000 - 1250	41 (126)	16 - 24.000	45 (218)
180 - 250.000	67 (241)	15 - 18.000	59 (106)	1250 - 1500	44 (126)	24 - 32.000	49 (182)
250 - 350.000	64 (193)	18 - 21.000	55 (165)	1500 - 1750	53 (116)	32 - 40.000	56 (157)
350 - 500.000	66 (131)	21 - 24.000	55 (123)	1750 - 2000	52 (124)	40 - 60.000	56 (101)
500 - 750.000	78 (41)	24 - 27.000	63 (87)	2000 - 2250	49 (105)	60.000 +	68 (50)
750.900 +	86 (22)	27 - 30.000	60 (47)	2250 - 2500	61 (62)		
		30 - 33.000	64 (45)	2500 - 2750	59 (51)		
		33 - 39.000	83 (30)	2750 - 3000	54 (28)		
		40.000 +	67 (51)	3000+	76 (41)		

4) Η περιοχή κατοικίας

Η σχέση μεταξύ της περιοχής διαμονής και της στάσης απέναντι στην πολιτική συμμετοχή των γυναικών δεν είναι απλή. Υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των επαρχιών των Κάτω Χωρών ή μεταξύ των ομόσπονδων κρατών της Ομοσπονδιακής Γερμανίας· αλλά υπάρχουν λίγες μεταξύ των τριών μεγάλων περιοχών της Δανίας, ούτε μεταξύ της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας(αν και υπάρχει κάποια διαφορά μεταξύ των περιοχών της ίδιας της Μεγάλης Βρετανίας).

Σε κάθε περίπτωση, η περιοχή είναι ένας σημαντικός προγνωστικός παράγοντας. Υπάρχει μια ορισμένη τάση να είναι η στάση πιο ευνοϊκή σε περιοχές που περιέχουν μια μεγάλη μητρόπολη, όπως το Λονδίνο, το Δουβλίνο, το Παρίσι, το Αμβούργο ή οι Βρυξέλλες, αν και οι περιοχές της Ρώμης και του Βερολίνου είναι πολύ χαμηλότερες από τους αντίστοιχους εθνικούς μέσους όρους τους.

Οι επαρχίες προτεσταντικής πλειοψηφίας των Κάτω Χωρών προηγούνται των καθολικών ή μικτών επαρχιών, αλλά αυτό δεν ισχύει απαραίτητα για τα γερμανικά ομόσπονδα κράτη. Δεν υπάρχει σημαντική διαφορά μεταξύ των επαρχιών της Φλάνδρας και της Βαλονίας του Βελγίου.

Το μόνο που μπορεί να ειπωθεί, προτού γίνουν πιο εμπεριστατωμένες μελέτες με επαρκή δείγματα, είναι ότι υπάρχουν διαπεριφερειακές διαφορές και ότι οι περιφέρειες με μεγάλες πόλεις τείνουν να είναι πιο «φεμινιστικές», χωρίς αυτό να επαληθεύεται παντού.

1 Δεν αποκλείονται απαντήσεις. Χωρίς το Λουξεμβούργο ή τη Βόρεια Ιρλανδία. Το οικογενειακό εισόδημα παρέχεται ανά έτος για τη Δανία και τις Κάτω Χώρες και ανά μήνα για άλλες χώρες.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 85

Διαφωνούν με τη γνώμη «Η πολιτική πρέπει να είναι περισσότερο επιχειρηματική δραστηριότητα των ανδρών» ανάλογα με την περιοχή κατοικίας και τη χώρα¹

Ντάνμαρκ		Μεγάλη Βρετανία		Ιρλανδία		Γαλλία	
Τζίλλαντ	85 % (490)	Νοτιοδυτικά	81 % (89)	Νοτιοδυτικά	78 % (131)	Περιφέρεια Παρισιού	78 % (235)
Ζάελλαντ	78 (404)	Λονδίνο + Νοτιοανατολική	77 (283)	Δυτικά	72 (104)	Βορειοδυτικά	71 (235)
Φιν	78 (90)	Γιορκσάιρ Χάμπερ.	76 (88)	Ανατολικά	71 (344)	Αλσατία και Λωρραίνη	69 (77)
		Δυτικά Μίντλαντς	75 (67)	Μεσοδυτικά	71 (110)	Νοτιοανατολική	69 (171)
		Σκωτία + Ουαλία	71 (184)	Ντόνεγκαλ	70 (27)	Παρισινές λεκάνες απορροής	65 (168)
		Ανατολικά Μίντλαντς	70 (63)	Μίντλαντς	70 (91)	Νοτιοανατολική	60 (125)
		Βορειοδυτικά	68 (114)	Νοτιοανατολική	62 (131)	Nord και Pas-de-Calais	59 (83)
		Βόρεια	65 (49)	Βορειοανατολική	60 (42)		
		Ανατολική Αγγλία	62 (39)				
Ιταλία		Ολλανδία		Γερμανία		Βέλγιο/Βέλλιο	
Σικελία + Σαρδηνία	71 % (70)	Φρίσλαντ	71 % (44)	Αμβούργο + Βρέμη	58 % (48)	Ναμούρ	55 % (44)
Βορειοδυτικά	67 (300)	Ντρέντε	71 (28)	Ρηνανία-Παλατινάτο	58 (62)	Βραβάντη	54 (333)
Βορειοανατολική	65 (197)	Γκρόνινγκεν	68 (44)	Έσσε	57 (83)	Αμβέρσα	52 (233)
Νότια	63 (235)	Noordholland	66 (169)	Μπάγιερν	56 (160)	Λίμπουργκ	50 (98)
Κέντρο	61 (210)	Noordbrabant	60 (142)	Βόρεια Ρηνανία-Βεστφαλία.	54 (287)	Αινώ	44 (185)
		Ζουιντχόλλαντ	59 (237)	Κάτω Σαξονία	46 (112)	Λιέγη	43 (141)
		Ουτρέχτη	57 (46)	Βάδη-Βυρτεμβέργη	44 (141)	Οστ-Βλάντερεν	42 (189)
		Γκέλντερλαντ	51 (106)	Βερολίνο	42 (33)	Δυτικά—Vlaanderen	40 (151)
		Λίμπουργκ	51 (87)	Σάαρλαντ	42 (19)	Λουξεμβούργο	30 (33)
		Ζήλαντ	50 (26)	Σλέσβιχ-Χόλσταϊν	36 (41)		

1 Εξαιρούμενες μη απαντήσεις: Χωρίς το Λουξεμβούργο ή τη Βόρεια Ιρλανδία.

2. Αισιοδοξία και απαισιοδοξία

Η τελευταία από τις ομάδες των στάσεων που προσδιορίστηκαν από την ανάλυση των παραγόντων χαρακτηρίστηκε από μια αίσθηση ικανοποίησης ή δυσαρέσκειας με την κοινωνία στο σύνολό της και με τη ζωή στο σύνολό της, καθώς και από μια γενική αίσθηση αισιοδοξίας ή απαισιοδοξίας σχετικά με τη μεταμόρφωση της θέσης των γυναικών.

Θα μπορούσε κανείς να σκεφτεί ότι οι γυναίκες θα ήταν λιγότερο ικανοποιημένες από τους άνδρες στην κοινωνία και, γενικά, στη ζωή, δεδομένου ότι οι πιθανότητές τους περιορίζονται, στην πραγματικότητα, αν όχι νομικά, από μεγάλο αριθμό πρακτικών και προκαταλήψεων που δεν επηρεάζουν πρόσωπα του άλλου φύλου. Ωστόσο, φαίνεται ότι οι περισσότερες γυναίκες προσαρμόζονται στις περιστάσεις ή ότι η κοινωνία τις θέτει υπό όρους για να αποδεχθούν αυτούς τους περιορισμούς: Δεν υπάρχει σχεδόν καμία διαφορά μεταξύ των επιπέδων της satisfaction των ανδρών και των γυναικών.

Όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα, οι σημαντικότερες ενδείξεις γενικής ικανοποίησης από τη ζωή είναι οι ίδιες με εκείνες που επηρεάζουν περισσότερο τη στάση απέναντι στην κοινωνική αλλαγή σε σχέση με την κατάσταση των γυναικών: οικογενειακό εισόδημα, περιοχή, ηλικία και πολιτική προτίμηση. Και για τις εννέα χώρες, το σεξ είναι ο χαμηλότερος από τους δέκα προγνωστικούς παράγοντες.

Πίνακας 86

Πρόβλεψη της συνολικής ικανοποίησης από τη ζωή στις χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας

(Εύρος κατάταξης suivant η διακύμανση που εξηγείται από κάθε προγνωστικό παράγοντα, λαμβανομένων υπόψη των επιπτώσεων άλλων προγνωστικών παραγόντων)

	Ιρλανδία (16,9 %) (x)	Λουξεμβούργο (15,9%)	Γαλλία (13,8 %)	Ιταλία (12,9 %)	Κάτω Χώρες (12,8%)	Γερμανία (11,7%)	Βέλγιο (11,1 %)	Danmark (8,7 %)	Ηνωμένο Βασίλειο (6,1 %)
1. Οικογενειακό εισόδημα	3	1	1	1	6	1	1	4	4
2. Περιφέρεια	1	2	5	2	4	5	3	3	1
3. Ηλικία	4	9	3	6	2	3	2	5	2
4. Προτίμηση για ένα κόμμα	5	7	2	3	3	8	6	1	3
5. Οικογενειακή κατάσταση	10	4	4	7	1	2	5	2	6
6. Επάγγελμα	2	10	8	9	5	9	4	6	8
7. Αριθμός ατόμων στο νοικοκυριό	6	8	6	5	8	6	10	8	5
8. Κατοικία σε πόλη/χώρα	8	5	7	8	7	4	8	7	7
9. Επίπεδο εκπαίδευσης	7	3	10	10	9	7	9	10	10
10. Σεξ	9	6	9	4	10	10	7	9	9

(x) Οι αριθμοί σε παρενθέσεις αντιστοιχούν στο ποσοστό της συνολικής διακύμανσης που εξηγείται από τους δέκα προγνωστικούς δείκτες σε κάθε εθνικό δείγμα.

Αυτή η έλλειψη διαφορών μεταξύ των φύλων είναι εντυπωσιακή και εγείρει σημαντικές προκλήσεις.

Γενικά, όπως έχει αποδειχθεί σε άλλες μελέτες, το γενικό αίσθημα ικανοποίησης στο πλαίσιο ενός δεδομένου κοινωνικοπολιτιστικού συστήματος, στην προκειμένη περίπτωση ενός εθνικού συστήματος, ποικίλλει ελάχιστα ανάλογα με τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των ερωτηθέντων: η διακύμανση που εξηγείται από τους δέκα προγνωστικούς μας είναι της τάξης του 12%, κατά μέσο όρο, για τα εννέα εθνικά δείγματα. Από την άλλη πλευρά, διαπιστώσαμε ότι το επίπεδο ικανοποίησης ποικίλλει σημαντικά από τη μία χώρα στην άλλη, με τις μικρότερες χώρες να έχουν σημαντικά υψηλότερο επίπεδο ικανοποίησης από τις μεγαλύτερες. Επιπλέον, μεταξύ των προγνωστικών που παίζουν ρόλο σε κάθε χώρα, η περιοχή έρχεται, κατά μέσο όρο, αμέσως μετά το οικογενειακό εισόδημα, πριν από την ηλικία, τον πολιτικό προσανατολισμό κ.λπ.

Είναι σαν η αντίληψη της ικανοποίησης να είναι ένα ευρέως διαδεδομένο (και πιθανώς σταθερό) πολιτισμικό γεγονός σε ένα κοινωνικο-πολιτιστικό σύστημα, ή ακριβέστερα το αποτέλεσμα μιας ορισμένης σχέσης μεταξύ των αντιληπτών καταστάσεων και των αντιληπτών προσδοκιών. Οι άνθρωποι γνωρίζουν, για παράδειγμα, ότι οι γυναίκες αμείβονται λιγότερο από τους άνδρες, ότι υφίστανται κοινωνικές διακρίσεις σε πολλούς τομείς της ζωής. Ωστόσο, η γενική ικανοποίηση και των δύο φύλων παραμένει πρακτικά οδοντική όσο η αλλαγή στα συστήματα αξιών και η αύξηση του επιπέδου των προσδοκιών που εκτιμάται ότι είναι εφικτές δεν καθορίζει, στις γυναίκες, ένα αίσθημα *insatisfaction* και μια ζήτηση για αποτελέσματα ζωής, τα οποία θα οδηγήσουν σε περαιτέρω προσαρμογή του αισθήματος ικανοποίησης κ.ο.κ.¹

Αν οι γυναίκες, στο σύνολό τους, δεν είναι περισσότερο ή λιγότερο ικανοποιημένες από τους άνδρες, είναι αξιοσημείωτο ότι, όσον αφορά τη «μορφή της κοινωνίας», οι νέες γυναίκες και οι άνδρες είναι σημαντικά λιγότερο ικανοποιημένοι από τους ηλικιωμένους.

1 Βλ. Ronald INGLEHART: Προτεραιότητες αξίας. υποκειμενική ικανοποίηση και δυναμικό διαμαρτυριών μεταξύ των δυτικών πολιτών». Έγγραφο που εκπονήθηκε για την ετήσια συνάντηση του 1975 της Αμερικανικής Ένωσης Πολιτικής Επιστήμης, στο Σαν Φρανσίσκο. Σεπτέμβριος 1975.

Στον πίνακα 86 εμφανίζεται η μικρή διακύμανση του επιπέδου συνολικής ικανοποίησης στο εσωτερικό κάθε χώρας. Ωστόσο, όπως φαίνεται στον πίνακα 87, υπάρχουν πολύ μεγαλύτερες διαφορές μεταξύ των χωρών, ανάλογα με τον εν λόγω τομέα ικανοποίησης. Ορισμένες χώρες κατατάσσονται ψηλά για όλους σχεδόν τους τομείς του satisfaction, ενώ άλλες κατατάσσονται σχετικά χαμηλά. Οι Δανοί, για παράδειγμα, είναι ένας από τους δέκα κορυφαίους βασιλιάδες κάθε ώρα, ενώ οι Γάλλοι και ειδικά οι Ιταλοί καταλαμβάνουν σχεδόν πάντα έναν από τους τρεις τελευταίους.

Τα σχετικά υψηλά ή χαμηλά επίπεδα ικανοποίησης φαίνεται να είναι σταθερά σε κάθε χώρα, τουλάχιστον κατά την περίοδο 1973-1975, για την οποία υπάρχουν συγκρίσιμα στοιχεία (πίνακας 88).

Η συνέπεια αυτών των ευρημάτων υποδηλώνει ότι έχουμε να κάνουμε εδώ με ένα βαθύ χαρακτηριστικό των διαφόρων εθνικών (και ίσως περιφερειακών) πολιτισμών, αλλά εξακολουθούν να λείπουν στοιχεία για να το αποδείξουν.¹

1 Για το 1973, βλ. «Ικανοποίηση και δυσαρέσκεια για τις συνθήκες διαβίωσης στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας». Βρυξέλλες, Ιούνιος 1974.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 87

Ικανοποίηση και ευτυχία στις χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας

(Βαθμός κατάταξης των διαφόρων χωρών, σύμφωνα με τη μέση βαθμολογία τους για κάθε χώρα) ¹

	Ντάνμαρκ	Βέλγιο	(Βόρεια Ιρλανδία)	Ολλανδία	Λουξεμβούργο	Ιρλανδία	Μεγάλη Βρετανία	Γερμανία	Γαλλία	Ιταλία
Ικανοποίηση με										
Η ζωή που ζούμε (11 μοίρες)	1	4	2	7	5	3	6	8	9	10
Η ζωή που ζούμε (4 βαθμοί)	1	2	3	4	7	5	6	8	9	10
- βιοτικό επίπεδο	1	2	4	3	5	7	6	8	9	10
Ευτυχία (3 μοίρες)	1	2	6	3	4	9	5	8	7	10
Ικανοποίηση με										
- πώς να χρησιμοποιήσετε τον ελεύθερο χρόνο	1	5	2	4	7	3	6	8	9	10
- ο διαθέσιμος χρόνος	3	4	5	2	6	1	7	9	8	10
- εισόδημα	1	4	3	2	5	6	7	8	9	10
- Σχέσεις με τους ανθρώπους	3	5	2	10	6	1	4	7	8	9
- το σπίτι	3	4	1	6	5	1	7	8	9	10
- ο τρόπος όπου ζείτε	2	4	3	5	5	6	6	9	9	8
Η ΜΟΡΦΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	5	3	9	6	1	6	7	2	8	10
Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	5	3	9	4	2	6	8	1	7	10

¹ Εκτός αν ορίζεται διαφορετικά, όλα τα στοιχεία μετρήθηκαν με κλίμακα 11 μοιρών, που κυμαίνεται από 0 έως 10.

Πίνακας 88

Ικανοποίηση και ευτυχία στις χώρες της Κοινότητας, μετά από διάφορα μέτρα το 1973 και το 1975
(Μέση βαθμολογία για κάθε χώρα)¹

Σεπτέμβριος 1973 (κλίμακα 4 βαθμών)		Ικανοποίηση από τη ζωή Μάιος 1975 (κλίμακα 4 βαθμών)		Μάιος 1975 (κλίμακα 11 μοιρών)		Ευτυχία Μάιος 1975 (κλίμακα 3 βαθμών)	
Ντάνμαρκ	3,5	Ντάνμαρκ	3,5	Ντάνμαρκ	8,3	Ντάνμαρκ	2,4
Ιρλανδία	3,4	Βέλγιο	3,3	Ιρλανδία	8,2	Βέλγιο	2,3
Βέλγιο	3,3	Ολλανδία	3,3	Βέλγιο	7,8	Ολλανδία	2,2
Ολλανδία	3,3	Ιρλανδία	3,2	Λουξεμβούργ ο	7,7	Λουξεμβούργ ο	2
Λουξεμβούργ ο	3,3	Μεγάλη Βρετανία	3,2	Ολλανδία	7,5	Ιρλανδία	1,9
Μεγάλη Βρετανία	3,2	Λουξεμβούργ ο	3	Μεγάλη Βρετανία	7,5	Μεγάλη Βρετανία	1,9
Γερμανία	3	Γερμανία	2,9	Γερμανία	7	Γερμανία	1,9
Γαλλία	2,9	Γαλλία	2,9	Γαλλία	6,7	Γαλλία	1,9
Ιταλία	2,7	Ιταλία	2,6	Ιταλία	6,3	Ιταλία	1,6

Ωστόσο, υπάρχει ένα σημαντικό στοιχείο ασυνέχειας στα επίπεδα ικανοποίησης των χωρών της Κοινότητας.

Μια προσεκτική εξέταση των αποτελεσμάτων δείχνει ότι υπάρχουν πιθανώς δύο τύποι ικανοποίησης που ποικίλλουν με κάποια ανεξαρτησία από το ένα στο άλλο. Σε μια δεδομένη χώρα, οι άνθρωποι μπορεί να έχουν το ίδιο ή σχεδόν το ίδιο επίπεδο γενικής ικανοποίησης σε σύγκριση με άλλες χώρες της Κοινότητας, αλλά βρίσκονται σε διαφορετική θέση όσον αφορά δύο πτυχές της ύπαρξης: «η μορφή της κοινωνίας» και «η λειτουργία της δημοκρατίας». Ο πληθυσμός της Βόρειας Ιρλανδίας, για παράδειγμα, είναι γενικά υψηλός στους περισσότερους τομείς ικανοποίησης, αλλά πολύ χαμηλός στην κοινωνία και τη δημοκρατία. Οι Γερμανοί έχουν μια αντίστροφη περίπτωση.

Όχι μόνο η ικανοποίηση με αυτούς τους δύο τομείς ποικίλλει ανεξάρτητα από άλλες πτυχές της ύπαρξης, αλλά δείχνει μια ενδιαφέρουσα εξέλιξη με την πάροδο του χρόνου, η οποία έρχεται σε αντίθεση με τη σταθερότητα των πιο παγκόσμιων μορφών ικανοποίησης.

Στον πίνακα 89 παρουσιάζονται οι βαθμολογίες ικανοποίησης στις διάφορες χώρες όσον αφορά τη «μορφή της κοινωνίας». Στις περισσότερες χώρες, το κοινό φαίνεται να έχει αρχίσει μια μείωση σε αυτόν τον τομέα από το 1973 έως το 1975. Η Γερμανία φαίνεται να είναι ένα εντυπωσιακό exception, που κινείται από την πέμπτη στην πρώτη θέση. Η αύξηση αυτή δεν οφείλεται σε αύξηση του επιπέδου ικανοποίησης των Γερμανών, αλλά σε απότομη μείωση σε άλλες χώρες.

¹ Για την κλίμακα των 4 μοιρών: 4 = «Πολύ ικανοποιημένος/-η» και 1 = «Καθόλου ικανοποιημένος/-η». Για την κλίμακα των 11 μοιρών, 10 = «Πολύ ικανοποιημένος» και 0 = «Καθόλου ικανοποιημένος». Για την ερώτηση σχετικά με την ευτυχία, η επιλογή ήταν μεταξύ "Πραγματικά ευτυχισμένη" (3), "Αρκετά ευτυχισμένη" (2), "Όχι πολύ ευτυχισμένη" (1).

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Πίνακας 89

Ικανοποίηση με «τη μορφή της κοινωνίας στην οποία ζει κανείς» το 1973 και το 1975¹

	1973		1975	
	Κλίμακα 4 μοιρών	Ισοδυναμία πάνω από 11 μοίρες		Κλίμακα 11 μοιρών
Βέλγιο/Βέλγιο	2,91	6,99	Λουξεμβούργο	6,58
Λουξεμβούργο	2,88	6,92	Γερμανία	6,41
Ιρλανδία	2,78	6,68	Βέλγιο/Βέλγιο	6,38
Ντάνμαρκ	2,68	6,44	Ιρλανδία	6,02
Γερμανία	2,61	6,27	Ντάνμαρκ	5,88
Ολλανδία	2,56	6,15	Ολλανδία	5,95
Μεγάλη Βρετανία	2,48	5,96	Μεγάλη Βρετανία	5,14
Γαλλία	2,33	5,6	Γαλλία	4,72
Ιταλία	2,13	5,12	Ιταλία	3,31

¹ Ο πίνακας αυτός είναι ενδεικτικός, δεν είναι βέβαιο ότι οι απαντήσεις που δίνονται σε κλίμακα 4 μοιρών, ακόμη και σε αριθμητική μετατροπή, είναι αυστηρά συγκρίσιμες με τις απαντήσεις που δίνονται σε κλίμακα 11 μοιρών.

Συμπεράσματα

Τέλος, οι στάσεις και οι προσδοκίες που εντοπίσαμε και μετρήσαμε σε αυτή την πρώτη σημαντική έρευνα για τις γυναίκες και τους άνδρες στην Ευρώπη εκφράζουν κυρίως προσδοκίες προς την παγκόσμια κοινωνία και στάσεις απέναντι στην κοινωνική αλλαγή. Οι υποκείμενες εντάσεις είναι λιγότερο μεταξύ των φύλων απ' ό,τι μεταξύ των γενεών, λιγότερο μεταξύ των «φεμινιστών» και των «αντιφεμινιστών» απ' ό,τι μεταξύ, αφενός, των ακτιβιστών της αλλαγής (περίπου το ένα τρίτο του κοινού), οι οποίοι ενισχύονται ενδεχομένως από εκείνους που έχουμε ονομάσει μετριοπαθείς (λίγο κάτω από το 20 % του κοινού) και, αφετέρου, μιας μειοψηφίας αντιπάλων της αλλαγής (επίσης 20 %), ενώ το υπόλοιπο κοινό μοιράζεται δύο έναντι ενός μεταξύ προσαρμοσμένων και αδιάφορων.

Πρώθηση των γυναικών και αλλαγή στην κοινωνία: Αυτή είναι ίσως η ίδια συζήτηση και ο ίδιος αγώνας.

Παρατηρήσεις

(Πιέρ Ντιουμεγκάρντ)

Το πρωτότυπο έγγραφο είναι διαθέσιμο στον ιστότοπο του Ευρωβαρόμετρου (<https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/63>) σε τρεις γλώσσες, την αγγλική, τη γαλλική και τη γερμανική. Η γαλλική έκδοση (<https://webgate.ec.europa.eu/ebsm/api/public/deliverable/download?doc=true&deliverableId=51062>) χρησίμευσε ως βάση, αλλά για δυσανάγνωστα μέρη η αγγλική και η γερμανική έκδοση ήταν χρήσιμες.

Στην πρωτότυπη γαλλική έκδοση, τα ονόματα των χωρών ήταν στην εθνική γλώσσα της χώρας, και στα γαλλικά και τα ολλανδικά για το Βέλγιο. Αυτό διατηρήθηκε για το παρόν έγγραφο, αν και είναι πιθανό να υπάρξουν προβλήματα μετάφρασης μέσω αυτόματων μεταφράσεων.

Τεχνολογικές εξελίξεις: Ήταν η εποχή των γραφομηχανών και των στένσιλ.

Εξετάζοντας το αρχικό έγγραφο, βλέπουμε την εξέλιξη των εκθέσεων του Ευρωβαρόμετρου τα τελευταία 50 χρόνια. Εκείνη την εποχή, μια γραφομηχανή χρησιμοποιήθηκε για να τρυπήσει τα στένσιλ: ήταν μεγάλη και ήταν δύσκολο να διορθωθούν τα τυπογραφικά λάθη. Στη συνέχεια, με τη μηχανή *gondolier*, το μελάνι θα μπορούσε να περάσει μέσα από τις τρύπες στο στένσιλ για να πάει στο φύλλο χαρτιού. Το αποτέλεσμα ήταν κείμενο μόνο με μαύρο χρώμα σε λευκό φόντο. Δεν μπορούσαμε να φτιάξουμε γραφήματα. Για να καταστεί το έγγραφο pdf διαθέσιμο στον ιστότοπο του Ευρωβαρόμετρου, σχεδόν 40 χρόνια αργότερα, ήταν απαραίτητο να σαρωθεί το έντυπο έγγραφο για να δημιουργηθούν εικόνες που συγκεντρώθηκαν στο έγγραφο pdf.

Τέλος, αυτό το σαρωμένο έγγραφο πέρασε σε λογισμικό αυτόματης αναγνώρισης χαρακτήρων (PDF-Xchange Editor και Tesseract). Το αποτέλεσμα περιείχε διάφορα λάθη, λόγω κακώς τυπωμένων επιστολών και μικρών λεκέδων στο χαρτί. Η συντριπτική πλειονότητα των σφαλμάτων έχουν διορθωθεί στη μορφοποίηση αυτού του εγγράφου, αλλά είναι πιθανό/πιθανό ότι εξακολουθούν να υπάρχουν ορισμένα σφάλματα.

Το 1975, μια γραφομηχανή είχε μόνο μία γραφομηχανή: Δεν υπήρχε καμία πιθανότητα έντονης ή πλάγιας γραφής, και όλα είχαν το ίδιο μέγεθος.¹ Για να επισημάνετε ορισμένες λέξεις στους τίτλους, το έθιμο ήταν να κεφαλαιοποιήσετε τους χαρακτήρες. Αλλά τα συστήματα αυτόματης μετάφρασης τείνουν να μεταφράζουν λανθασμένα τις λέξεις σε κεφαλαία, γι 'αυτό και σε αυτό το έγγραφο οι τίτλοι είναι συχνά σε πεζά, σε αντίθεση με το πρωτότυπο έγγραφο.

Αλλαγές στο στυλ σύνταξης: Αυτή ήταν η εποχή που οι συντάκτες σκέφτονταν (και έδειχναν τις σκέψεις τους)

Η πρώτη υποσημείωση αναφέρει σαφώς τους συντάκτες της έκθεσης. Ο κύριος συγγραφέας είναι ο Jacques-René Rabier και ορισμένα μέρη έχουν γραφτεί από ειδικούς (Hélène Riffault, Margaret και Ronald Inglehart). Γνωρίζουμε ποιος έκανε τι και ποιος μπορεί να κατηγορηθεί αν είμαστε δυσαρεστημένοι με την έκθεση. Αναφέρεται ότι η παρούσα έκθεση «δεν φέρει σε καμία περίπτωση την ευθύνη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής»: Δεν είναι μια διεθνής συνθήκη της οποίας οι διάφορες κυβερνήσεις έχουν ζυγίσει κάθε λέξη και κάθε κόμμα, είναι μια ερευνητική έκθεση.

Πενήντα χρόνια αργότερα, η κατάσταση είναι πολύ διαφορετική. Το Ευρωβαρόμετρο εξακολουθεί να δημοσιεύει εκθέσεις για τα ίδια θέματα, για παράδειγμα τον Δεκέμβριο του 2024 δημοσιεύθηκε έκθεση του Ευρωβαρόμετρου σχετικά με τα στερεότυπα που αφορούν το φύλο (<https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2974> μόνο στα αγγλικά· για την εθελοντική μετάφραση σε άλλες γλώσσες, βλ. https://europokune.eu/Article_35/2024sp545stergen). Ακόμη και πριν από την εισαγωγή, από τη δεύτερη σελίδα (το πίσω μέρος του εξωφύλλου) λέγεται επίσης ότι το έγγραφο δεν αντιπροσωπεύει τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και ότι οι ερμηνείες και οι απόψεις είναι μόνο εκείνες των συντακτών.

Ποιοι είναι όμως οι συντάκτες της παρούσας έκθεσης του Δεκεμβρίου 2024; Αυτό δεν σημειώνεται πουθενά στο κείμενο. Κατά την εξέταση των ιδιοτήτων του εγγράφου, διαβάζεται στη γραμμή του συντάκτη του εγγράφου: Γενική Διεύθυνση Δικαιοσύνης και Καταναλωτών. Δεν υπάρχει ανθρώπινο όνομα.

¹ Οι γραφομηχανές μπάλας υπήρχαν ήδη το 1975 και ο τύπος των χαρακτήρων μπορούσε να αλλάξει με την αλλαγή της μπάλας, αλλά αυτό απαιτούσε αρκετά δευτερόλεπτα χειρισμού.

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Στην έκθεση του 1975, υπάρχουν ιδέες, απόψεις, υποθέσεις, οι οποίες μερικές φορές επαληθεύονται από τις στατιστικές, αλλά μερικές φορές είναι εσφαλμένες αντιλήψεις ή στερεότυπα που αντικρούονται από τις στατιστικές.

Ένα παράδειγμα (από την παράγραφο I-1) είναι η υποτιθέμενη πλειοψηφική θρησκεία στις διάφορες χώρες (σελίδα 10)

Λογικά, μπορεί να συναχθεί ότι σε χώρες όπου το πρόβλημα θεωρείται ανεπίλυτο, θεωρείται ιδιαίτερα σημαντικό. Είναι όλες χώρες της Καθολικής παράδοσης.

Πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι το Βέλγιο, αν και μια χώρα με καθολική παράδοση, κατατάσσεται περισσότερο στην πλευρά των χωρών όπου το πρόβλημα δεν θεωρείται πολύ σημαντικό, σε θέση κοντά στον κοινοτικό μέσο όρο.

Ακόμη και αν υπάρχει υποσημείωση που δείχνει ότι δεν υπάρχει αιτιώδης συνάφεια, εξακολουθεί να λέγεται ότι υπάρχουν χώρες που θεωρούνται «καθολικές». Προς το παρόν, ένας τέτοιος τύπος ομιλίας θα θεωρούνταν ακατάλληλος. Από τη μία πλευρά, δεν είναι μόνο οι καθολικοί στη χώρα, από την άλλη μπορεί να θεωρηθεί ότι στιγματίζουν μια ομάδα με βάση μια υποτιθέμενη θρησκεία, και δεν είναι πάντα οι χώρες όπου ένα πρόβλημα θεωρείται ανεπίλυτο που είναι οι χώρες όπου το πρόβλημα είναι το πιο σοβαρό.

Λίγο παρακάτω, σε σχέση με την ταχύτητα της αλλαγής (σελίδα 19) μπορούμε να διαβάσουμε:

3° Στην Ιταλία, το 30% των ανδρών και των γυναικών συμφωνούν ότι τα πράγματα πηγαίνουν πολύ πιο γρήγορα απ' ό,τι αλλού, αλλά είναι, φυσικά, οι ηλικιωμένοι και οι λιγότερο μορφωμένοι που είναι πιο πιθανό να το πουν.

Το «φυσικά» μπορεί να ερμηνευθεί ως ένδειξη περιφρόνησης για τους ηλικιωμένους και τους λιγότερο μορφωμένους, κάτι που είναι ακατάλληλο να πούμε στον εικοστό πρώτο αιώνα.

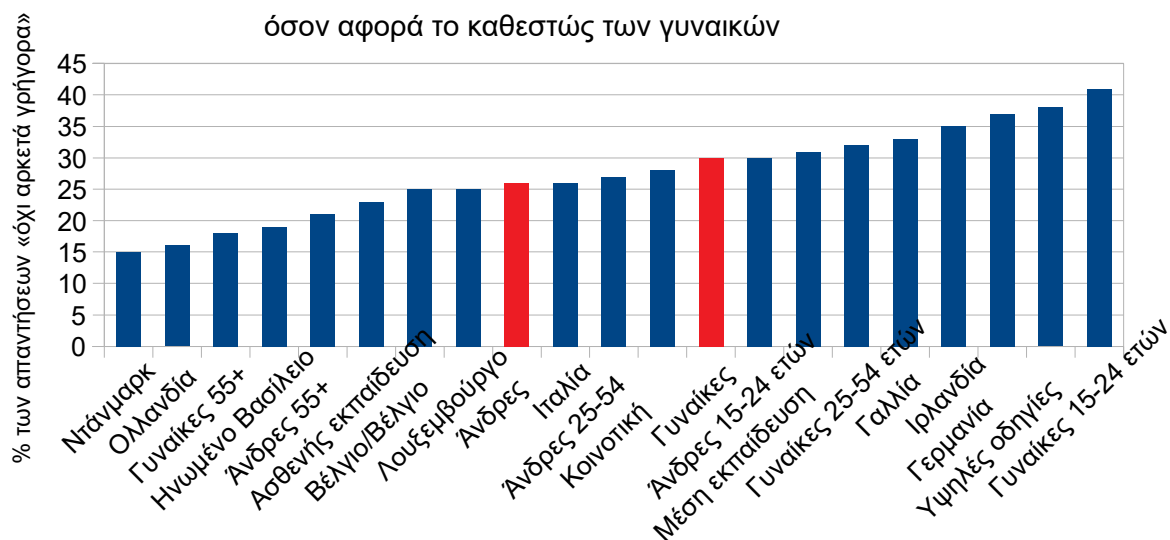
Στην έκθεση του 2024 δεν υπάρχει τίποτα από αυτά. Το κείμενο είναι πολύ ομαλό, χωρίς διατυπωμένες απόψεις πέραν του ότι οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης υποστηρίζουν την πολιτική της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Ευτυχώς, στην έκθεση του 2024, υπάρχουν διαγράμματα και χάρτες που διεγείρουν τη φαντασία και τη σκέψη των αναγνωστών.

Μερικά γραφήματα που καθιστούν δυνατή την απεικόνιση των δεδομένων του 1975

Ταχύτητα αλλαγής

Τα πράγματα δεν αλλάζουν αρκετά γρήγορα.

Διαπιστώνεται ότι, κατά μέσο όρο, οι απόψεις των ανδρών και των γυναικών δεν είναι πολύ διαφορετικές: μόνο τέσσερις ποσοστιαίες μονάδες. Από την άλλη πλευρά, οι απόψεις μεταξύ των χωρών διαφέρουν σημαντικά: Το 15% των ανθρώπων στη Δανία θεωρούν την αλλαγή πολύ αργή, αλλά το 37% των ανθρώπων στη Γερμανία, περισσότερο από δύο φορές πιο αργή.

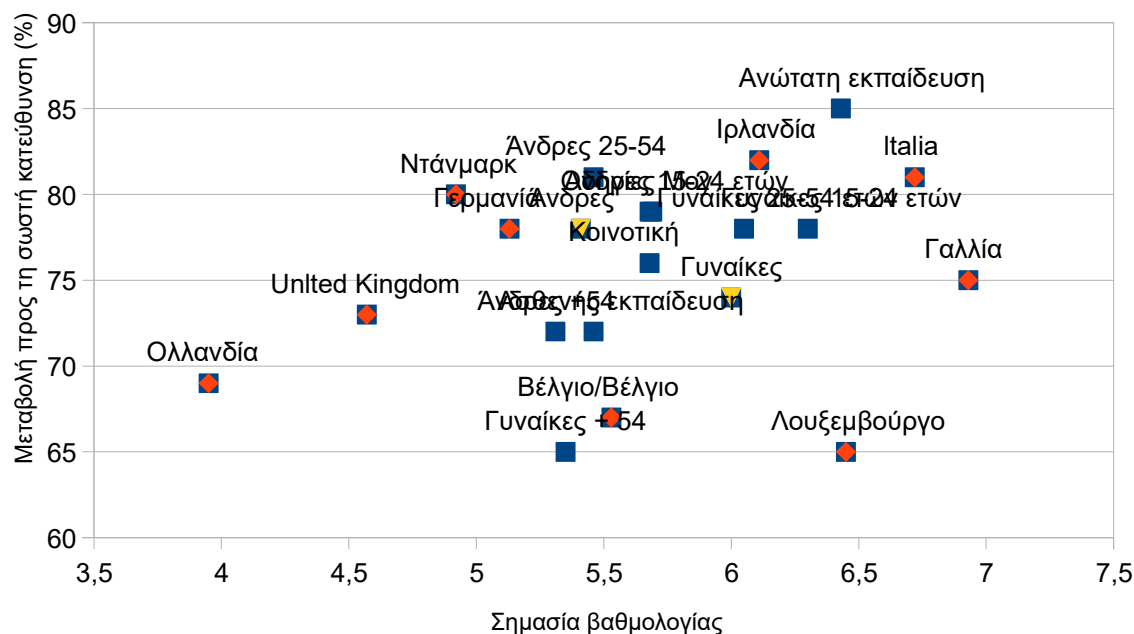
Σημασία και νόημα της αλλαγής

Ο πίνακας 1 (σελίδα 9) περιέχει τις βαθμολογίες σπουδαιότητας του προβλήματος της θέσης των γυναικών (10 για τη μεγάλη σημασία, 0 για τη μηδενική σημασία).

Ο πίνακας 4 περιλαμβάνει τα ποσοστά των απαντήσεων στην ερώτηση: Είναι αυτή η αλλαγή ο σωστός ή ο λάθος τρόπος;

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Ένα γράφημα που δείχνει την ανταπόκριση των διαφόρων ομάδων (χώρα, φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο) μπορεί να γίνει.

Τα σημεία που αντιπροσωπεύουν τις χώρες είναι με κόκκινο χρώμα, τα σημεία που αντιπροσωπεύουν τις κοινωνικές ομάδες είναι με μπλε χρώμα, με εξαίρεση τις δύο ομάδες «Ανδρες» και «Γυναίκες», οι οποίες έχουν κίτρινο τρίγωνο στο μπλε τετράγωνο.

Διαπιστώνεται ότι δεν υπάρχει μεγάλη διαφορά απόψεων μεταξύ ανδρών και γυναικών.

Οι γυναίκες δίνουν λίγο μεγαλύτερη σημασία στο ζήτημα της θέσης των γυναικών, αλλά λιγότερες διαπιστώνουν ότι η αλλαγή είναι προς τη σωστή κατεύθυνση.

Οι άνθρωποι με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης δίνουν μεγάλη σημασία στο πρόβλημα και διαπιστώνουν ότι η αλλαγή πηγαίνει προς τη σωστή κατεύθυνση.

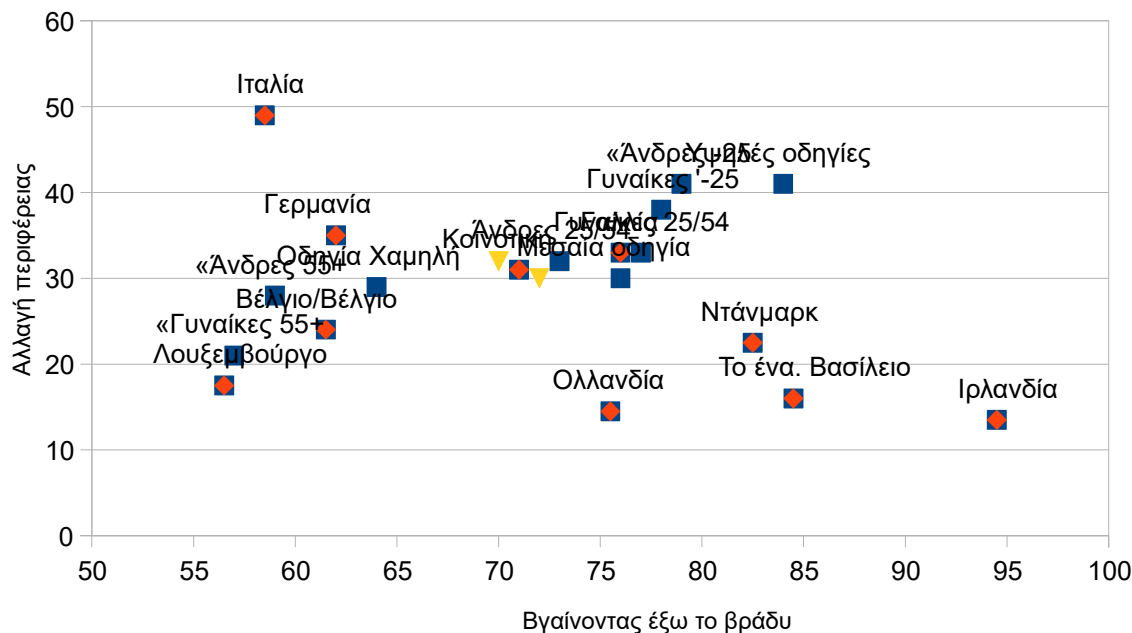
Και υπάρχει μια πολύ μεγάλη διασπορά των εθνικών απόψεων: από 4 έως 7 για τη βαθμολογία σπουδαιότητας και από 65 έως σχεδόν 80 για τη γνωμοδότηση σχετικά με την ταχύτητα της αλλαγής.

Σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, οι εθνικές γνώμες είναι επίσης ευρέως διασκορπισμένες.

Στον πίνακα 25 (σελίδα 48) παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των ερωτήσεων «Το θεωρείτε φυσιολογικό ...; Αυτή ή εκείνη η ειδική κατάσταση, για παράδειγμα «ότι μια γυναίκα βγαίνει έξω χωρίς σύζυγο το βράδυ για να συμμετάσχει σε μια συνάντηση» και «ότι μια γυναίκα ενθαρρύνει τον σύζυγό της να αλλάξει θέση εργασίας επειδή της προσφέρεται καλύτερη κατάσταση σε άλλη περιοχή από εκείνη στην οποία ζουν».

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο «Γυναίκες και άνδρες στην Ευρώπη» – Μάιος 1975

Μπορεί να γίνει ένα γράφημα που δείχνει τις θετικές απαντήσεις σε αυτά τα δύο ερωτήματα.

Οι αντιδράσεις των ανδρών και των γυναικών (κίτρινα τρίγωνα) είναι πολύ παρόμοιες. Όπως και στο προηγούμενο γράφημα, φαίνεται ότι τα άτομα με υψηλό μορφωτικό επίπεδο ανταποκρίνονται έντονα «ναι» και στις δύο προτάσεις, ενώ οι γυναίκες άνω των 55 ετών ανταποκρίνονται συχνότερα αρνητικά.

Και οι διάφορες χώρες (με κόκκινο) εξακολουθούν να έχουν πολύ διαφορετικές εθνικές απόψεις. Πενήντα χρόνια αργότερα, στα Ευρωβαρόμετρα του 2025, βλέπουμε το ίδιο πράγμα: οι γνώμες εξαρτώνται περισσότερο από τη χώρα στην οποία ζει κανείς παρά από το φύλο, την ηλικία ή τις κοινωνικές ομάδες (γενικά). Με άλλα λόγια, δεν υπάρχει κοινή γνώμη σε επίπεδο ΕΕ: Υπάρχουν μόνο εθνικές απόψεις, επειδή οι διάφοροι λαοί δεν επικοινωνούν μεταξύ τους. Για να προχωρήσουμε προς μια καλύτερη ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, οι άνθρωποι πρέπει να είναι σε θέση να επικοινωνούν μεταξύ τους, να ανταλλάσσουν πληροφορίες και απόψεις με τους γείτονές τους. Χρειάζεται μια κοινή γλώσσα για να συζητήσουμε. Χρειαζόμαστε την Εσπεράντο.

Εν κατακλείδι, πρέπει να ευχαριστήσουμε τον Jacques-René Rabier και τους άλλους συντάκτες αυτής της έκθεσης που συνέταξαν την έκθεση με ενδιαφέρον τρόπο, με μερικές φορές αμφισβητήσιμες απόψεις, αλλά παρουσιάζοντας τις μεθόδους που χρησιμοποιήθηκαν για την επαλήθευση των υποθέσεων που παρουσιάστηκαν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ιβ. Ονομασίες των ινστιτούτων ερευνών και ημερομηνίες συνεντεύξεων

Βέλγιο/Βέλγιο	DIMARSO (Ομάδα INRA)	9 - 20 Μαΐου 1975
Λουξεμβούργο	"	15 - 27 »
Ντάνμαρκ	GALLUP MARKEDSANALYSE	3 - 11 »
Γερμανία	ΙΔΡΥΜΑ EMNID	12 - 13 »
Γαλλία	ΓΑΛΛΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗΣ (ΧΜΠΑ)»	12 - 20 »
Ιρλανδία	ΕΡΕΥΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΙΡΙΔΩΝ	1 - 16 »
Ιταλία	ISTITUTO PER LE RICERCHE STATISTICHE E L'ANALISI DELL'OPINIONE PUBBLICA (DOXA) (στα αγγλικά)	9 - 23 »
Ολλανδία	ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΝΕΤΕΡΛΑΝΔΩΝ VOOR DE PUBLIEKE OPINIE (NIPO)	20 "-"
Ηνωμένο Βασίλειο	ΤΟ GALLUP POLL	9 - 20 " "

II. Τεχνικές σημειώσεις

1. Υπενθυμίζεται στον τομέα ότι, στις δειγματοληπτικές έρευνες, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ένα ορισμένο περιθώριο σφάλματος δειγματοληψίας. Με δείγματα της τάξης των 1000 ερωτηθέντων, οι ποσοστιαίες διαφορές κάτω του 5% δεν θα πρέπει κανονικά να θεωρούνται στατιστικά σημαντικές.

2. Σε όλους τους πίνακες, η σειρά ή η στήλη «Ευρωπαϊκή Κοινότητα» δίνει τον μέσο όρο για όλα τα άτομα που απασχολούνται στις εννέα χώρες, σταθμισμένο μέσο όρο ανάλογα με τον πληθυσμό ηλικίας 15 ετών και άνω σε καθεμία από τις χώρες:

	Χιλιάδες	%
Βέλγιο/Βέλγιο	7492	3.91
Ντάνμαρκ	3804	1.99
Γερμανία	47052	24.55
Γαλλία	38420	20.05
Ιρλανδία	2031	1.06
Ιταλία	40601	21.19
Λουξεμβούργο	262	0.14
Ολλανδία	9554	4.98
Ηνωμένο Βασίλειο	42412	22.13
	191628	100.00

3. Όλα τα στοιχεία που σχετίζονται με αυτή την έρευνα κατατίθενται στα "Βελγικά Αρχεία για τις Κοινωνικές Επιστήμες" (Van Evenstraat 2A, B-3000 Leuven). Διατίθενται στους οργανισμούς-μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινοπραξίας Πολιτικής Έρευνας (Essex), στο Inter-University Consortium for Political Research (Michigan) και σε ερευνητές με ερευνητικό ενδιαφέρον.